

YENİDEN DESTAN ÇAĞI

Kenan ÇARBOĞA

YENİDEN DESTAN ÇAĞI

Yazar

Kenan ÇARBOĞA

Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dizisi No. 1

Mizanpaj ve Grafik Tasarım

Yavuz Selim DOĞAN

Dizgi

Öznur ÖZTÜRK

Çizim

Yavuz Selim DOĞAN

Renklendirme

Elif Beyza İSTANBULLU

ISBN: 978-625-95278-8-8

1. Baskı: Ocak 2026 (500 adet)

Yayın Hakları © TASAV, 2026

Tüm yayın hakları TASAV'a aittir.

TASAV'dan izin alınmadan kitabın tümünün ya da bir kısmının herhangi bir yöntem ile basımı, yayımı, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz.

**TÜRK AKADEMİSİ SİYASİ SOSYAL STRATEJİK
ARAŞTIRMALAR VAKFI
(TASAV)**

Redaksiyon : Konur Alp KOÇAK

Sertifika No: 49150

Kızılcaşar Mahallesi 29 Ekim Caddesi 2654. Sokak No:1 Gölbaşı - Ankara / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 460 1779 : **Faks:** +90 (312) 460 1789

www.tasav.org : iletisim@tasav.org : editor@tasav.org

Baskı: Vega Basım Hizmetleri – Bahadır LEVENDOĞLU

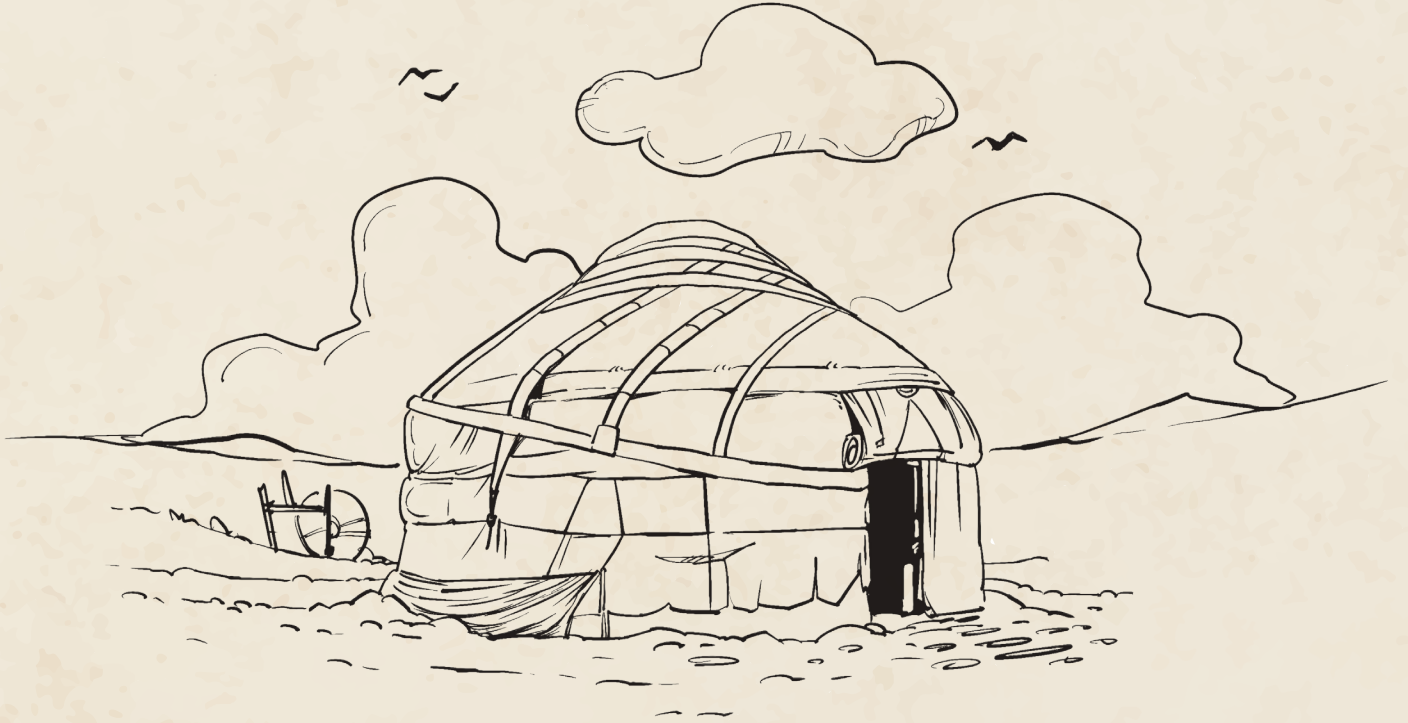
Sertifika No: 43714

Korkutreis Mahallesi Lale Caddesi 21/B Çankaya / ANKARA

Tel: +90 (312) 230 0723

—→ İÇİNDERİLER —→

19 SAKA (ISKIT) DESTANLARI

Alp Er Tunga Destanı
Şu Destanı

91 HUN DESTANLARI

Oğuz Hağan Destanı
Attila Destanı

181 GÖKTÜRK DESTANLARI

Ergenekon Destanı
Bozkurt Destanı

215 UYGUR DESTANLARI

Türeyiş Destanı
Göç Destanı (Çin Eşmetni)
Göç Destanı (İran Eşmetni)

Destanlar, milletlerin hafızasında kök salan tarihî olayları, kültürel kodları ve ortak değer dünyasını şekillendiren en kadim sözlü edebiyat türlerinden biridir. Tarih boyunca Türk milleti, varoluş mücadelesini, kahramanlıklarını, acılarını ve umutlarını destanlar aracılığıyla nesilden nesile aktarmış; böylece tarihî sürekliliğini ve kültürel kimliğini muhafaza edebilmiştir.

Türklerde destan edebiyatının başlangıç tarihi olarak ata kültürünün, inanma sisteminin teşekkül ettiği devirler kabul edilir. Araştırmalar Türk destan devrinin MÖ 12. yüzyıla kadar uzandığına işaret etmektedir. Destanlar; henüz yazılı tarihin teşekkül etmediği dönemlerde, insanların ıstıraplarını, sevinçlerini, büyük göçlerini veya varlık-yokluk mücadelelerini olağan dışı unsurlar aracılığıyla beyan ettikleri anlatılardır. İlk zamanlarda millî dil ve vezinle manzum olarak söylenmişlerdir. Zamanla söyleyeni kaybolmuş, unutulmuş, ağızdan ağıza değişerek geniş bir sahaya yayılmış ve milletin malı olmuştur.

Destanlar ve destan kültürü, milletlerin hayatında ve tarihinde önemli bir yere sahiptir. Yer yer tarihî olayları aydınlatmakla kalmaz, birçok fikir ve sanat eserine de ilham kaynağı olabilir. Destanlar; toplumların, hem 'millî hafızası' hem de 'millî şuuru'nu ihtiva eden kültürel mirastır. Geçmişin yankıları, milletimizin ruhunun en derin ifadesidir. Kadim zamanların zorlu yaşam mücadelesi, sevinçleri, kahramanlıkları ve toplumsal değerleri; sözün büyüyle kuşaktan kuşağa taşınmıştır. Ancak, bu kadim anlatıları günümüzün diliyle anlamak ve hissetmek, her zaman kolay olmamıştır.

Türk milletinin toplumsal hafızasında yer eden destanlar, yalnızca geçmiş anlatılmakla kalmaz; aynı zamanda milletin geleceğe dair tasavvurunu da şekillendirir. Bu yönüyle destanlar, hem tarihî belgeler kadar kıymetli sözlü miraslar hem de millî kimliğin inşasında vazgeçilmez yapı taşlarıdır. Her bir destan, dönemin siyasî, toplumsal ve inanç sistemlerini yansıtırken, Türk milletinin özgürlük, adalet, kahramanlık, sadakat ve vatan sevgisi gibi temel değerlerini açıkça ortaya koymaktadır. Türk tarihi ve Türk destanları üzerine araştırmaları bulunan Hüseyin Nihal Atsız'a göre, geçmişteki büyük olayların, savaşların, kahramanlıkların şiirleşmiş şekli olan millî destana mâlik bulunmak, millet için bir talihtir. Bir milletin yüksek edebiyatının tohumlarını taşıyan millî destan, millî hazinenin en yüksek değerli mücevherlerinden de birisidir.

Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV) olarak, Türk destanlarını manzum şeklinde yeni baştan ele alarak okurun karşısına çıkarken, Ziya Gökalp ile başlayan Türk destanını nazma çekme çalışmalarına mütevazî bir katkı sağlamayı amaçladık. Bu kitabın yazarı kıymetli edebiyatçı ve şair Kenan Çarboğa, destanlarımızı manzum eserler olarak yeniden okurlarla buluşturma ve bunu yaparken de tarihî ve kültürel gerçeklerden azamî ölçüde istifade ederek destanlarımızın muhtevisiyatını güçlendirme çabasında öne çıkan isimlerinden biri olmuştur. Türk destanlarından “Oğuz Kağan Destanı”, “Ergenekon Destanı”, “Bozkurt Destanı” ve “Göç Destanı”nı da nazma çeken ve bunları Destan Çağı adıyla 2021 yılında bir kitap olarak yayımlayan Çarboğa, Dede Korkut Hikâyelerini de nazma çekerek Korkutnâme adıyla yayınlamış, önemli bir boşluğun doldurulmasını sağlamıştır.

Bu eser de büyük bir emek ve titizlikle, önemli Türk destanlarını inceleyip bugünün diliyle yeniden yorumlama cesaretini ortaya koymaktadır. Zorlukları aşarak, tarih ve efsaneyi harmanlayıp yeniden destan yazma sanatını ustalıklarla sergileyen Çarboğa, geçmişle bugün arasında güçlü bir köprü kurmaktadır. Sadece geçmişin değil, bugünün de sesi olmakla milletimizin hafızasında uzun yıllar yaşamaya devam edecektir. Bu çalışma, Türk destan geleneğinin taşıdığı

tarihî, kültürel ve sosyolojik unsurları anlatmaya yönelik bir çabanın ürünü olarak kaleme alınmıştır. Eserde yer verilen destanlar, içerikleri kadar taşıdıkları değerlerle de incelenmiş; millî tarih bilincinin oluşmasında oynadıkları rol, kültürel süreklilik bağlamında ele alınmış, bugünün lisanına uygun anlaşılabilir bir şekilde tanzim edilmiştir. Ayrıca, destanlarımızda geçen önemli hadiselerin özgün çizimlerle tasvir edilmesiyle kitabın edebî niteliğine görsel katkı sunulmuş, destanlarımızın taşıdığı sanatsal değer pekiştirilmek istenmiştir. Yalnızca bir edebî tür olarak destanlara ışık tutmakla kalmayan bu kitap, aynı zamanda Türk milletinin tarihî serüvenine ve kültürel kodlarına dair akademik bir perspektif sunmayı da hedeflemektedir.

Böylelikle, geçmişle gelecek arasında bir köprü kurularak, genç kuşaklara değer aktarımıyla birlikte millî bilinç ve tarihî aidiyet duygusu kazandırılması amaçlanmaktadır.

Referans niteliğinde bir eser olacağına ve Türk edebiyatına önemli katkı sunacağına inandığımız “Yeniden Destan Çağı” adlı bu kitabın akademik çevrelere, okuyucu ve araştırmacılara yararlı olması dileğiyle, başta kitabın yazarı Sayın Kenan ÇARBOĞA olmak üzere TASAV çalışanlarına ve eserin yayına hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

İsmail Faruk AKSU
TASAV Başkanı

*Nerde kaldı o çağlar ki
Analar kurt doğururdu
Hilkat insan çamurunu
Destanlarla yoğururdu*

Arif Nihat Asya, “Onlar” şiirine bu güzel mısralarla başlar ve devamında bizi kutlu tarihimizin ışıltılı sayfalarında kısa bir yolculuğa çıkararak kulağımıza yeni destanlar yazmamızı fısıldar.

Toplum vicdanının sesi olarak ortaya çıkan destanlarımız, medeniyetimizde öyle ulvî bir yere sahiptir ki yönümüzü ne yana dönsek, gözümüzü ne yana çevirsek yine bizi orada karşılayacaktır. Öyle ki destanlarımız, kimi zaman nine-lerimizin anlattığı eski masallar arasından seslenir, kimi zaman yüce dağların ardından kurt ulumalarına karışır, kimi zamansa bozkırlarda tozu dumana katarak dörtnala koşan at kişnemeleriyle ruhumuzu okşayarak Göktürk Yazıtları arasından bizlere göz kırpar.

Tarih sahnesine çıktığından beri bulunduğu her coğrafyada yaşayışıyla destanlar yazmaktan, destanlarını yazıya geçirmeye fırsat bulamayan kahraman milletimiz; âdeta bu işi yabancılara bırakmıştır. Destanlarımıza millî kaynaklarımızdan ziyade yabancı kaynaklarda rast gelmemizin sebebi zannımca budur.

Türk Dil Kurumunun sözlüğünde “destan” kelimesinin şu şekilde üç farklı anlamına rastlarız:

- 1. Tarih öncesi tanrı, tanrıça, yarı tanrı ve kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir, epope.*
- 2. Bir kahramanlık hikâyesini veya bir olayı anlatan, koşma biçiminde, ölçüsü on bir hece olan halk şiiri.*
- 3. Çağdaş Türk edebiyatında biçim ve içerik yönünden, geleneksel destanlardan ayrılık gösteren uzun kahramanlık şiiri.*

Biz Türkçede; *mitos*, *lejand* veya *epope* yerine Farsçadaki *dâstan* kelimesini tercih etmişiz. Esasında bizler; *mitos*, *lejand* ve *epope* kavramlarının çok üstünde olan bir anlamı “*dâstan*” kelimesine yükleyerek “*dâstan*”ı “*destan*” kılıp Türkçeleştirmiş, Türkçeleştirmişiz. Manzum olarak her anlatıldığında dilimizde farklı bir tat bırakan destanlarımız, milletimizin gönlünde çağlar boyu demlenegelmiş; yüreklerde ısıtılarak kuşaktan kuşağa, çağdan çağa yine manzum olarak aktarılmıştır. Derleme ve yazıya geçirme sürecinde her ne kadar destanlarımızın içerikleri korunmuş olsa da şiirin ahenk unsurlarının destandan çekilmesiyle destanlarımızın kuru bir söyleyişle yüz yüze kalması kaçınılmaz olmuş, ne yazık ki yarı nesir ve nesir hâlini alarak geçmişin kokusunu da lezzetini de bir bakıma yitirmiştir.

Türk destanlarının nesirleştirilerek asıl mecrasından koparılmasına karşın; *Gılgamış (Sümer)*, *İlyada ve Odessa (Yunan)*, *Nibelungen (Alman)*, *Şehname (İran)*, *Ramayana (Hint)*, *Kalevala (Fin)*, *Beowulf (İngiliz)*, *İgor (Rus)*, *Chanson de Roland (Fransız)*, *Heimskringla (Norveç)*, *Le Cid (İspanyol)*, *Şinto (Japon)* gibi bilinen bütün dünya destanları manzum hâlini korumaktadır.

Doğumundan ölümüne kadar şiirle yaşayan bir milletin en önemli eseri olan destanların şiir hüviyetinden uzaklaştırılması Türk milletine yapılmış en büyük haksızlıklarda biri olsa gerektir. Beşiğinde ninnisi, tabutunda ağıtı şiir olan milletimiz, nesir hâlini alan destanlarında belki eski lezzeti bulamadığından maalesef kendi destanlarını okuma konusunda isteksiz kalmıştır. Bunun doğal ve acı sonucu olarak da destanlardaki millet ruhu, tarihî derinlik, değerler sistemi ve kahramanlık gibi birçok erdem ne yazık ki milletimize lâyıkıyla kazandırılmamış, bu erdemler körpe beyinlere yeterince işlenememiştir. Destan öğretilerinin kutlu geleneğinden mahrum kalan milletimizin sinesindeki bu boşluk, ister istemez yabancı milletlerin değerler sistemi ile doldurulmaya çalışılmış, bu da kaçınılmaz olarak milletimizin kendi gerçeklerinden uzaklaşması ile neticelenmiştir.

Şehnâme'nin şairi Firdevsi;

*Besî renc bürdem derin sâl-i sî
Acem zinde kerdem bedin pârsi*

“Şu otuz yıl içinde çok eziyet çektim ama bu Farsça ile Acem milletini dirilttim” derken destanın millet yapma, millet yaratma işlevinden ne kadar da güzel bahsetmektedir. İşte bu gerçekler, beni Türk destanlarını -özüne döndürmek için- yeniden şiire aktarma yoluna yöneltti. Daha önce Dede Korkut Destanı'nın on iki boyunu ve mukaddimesini de *Korkutname* isimli kitabımda bu düşüncelerle şiirleştirirken maksadım destanları kelime kelime şiire yansıtma idi. Metinler şiirleştirilirken sesini, ölçüsünü ve nazım şeklini kendisi tayin ediyordu. Bu sebeple *Korkutname*, on beş farklı ölçü ve değişik nazım türlerinden oluşmuştu.

Bu kitapta yer alan destanları da aynı yöntemle kaleme alırken Alp Er Tunga destanında *Kutadgu Bilig*, *Şehname*, *Süleymanname-i Kebir* ve *Dîvân-ı Luğâtî't Türk*'teki metinlerini dikkate aldım. Firdevsi'nin *Şehnâme'de* Efrâsiyâb dediği ve kötülük Tanrısı Ehrimen'in dünyadaki temsilcisi saydığı atamız Alp Er Tunga'ya attığı iftiralara ise kitabımda yer vermedim. Emir Timur'un İran'ı fethettiği zaman Firdevsi'nin mezarı başında söylediği “*Ey Firdevsi! Kalk, kalk da her satırında kötülediğin mağlup Türk'ü şimdi gör! Kalk da küfrettiğin, küçümsediğin Türk'ü gör! Kalk, kalk da bak, İsfahan mı güzel yoksa Semerkant mı?*” sözünü hatırlayarak Alp Er Tunga ile ilgili tarihî hakikâatlerle destanını oluşturdum. Ayrıca, İskitler (Sakalar) hakkında yazılan yerli ve yabancı kaynaklara da başvururdum. Yine, Attila Destanı'nı oluştururken de Attila ve Hunları anlatan kitaplardan faydalandım. Bu hedefler ve yöntem ile hazırladığım kitabın yazılma amacı kısaca şu şekilde sıralanabilir:

- ◆ Kaynak metin konusundaki eksikliğe çözüm olmak,
- ◆ Türk Dünyası'nın ortak eserleri olan bu destanlarla farklı coğrafya ve devletlerde yaşayan Türk boyları arasında ortak tarih ve edebiyat bilinci oluşturmak,

- ◆ Milletimizin ve özellikle gençliğimizin tarihten ilham almasını sağlamak,
- ◆ Karakter eğitiminde örnek modeller ortaya koymak,
- ◆ Tiyatro, oratoryo, bale, sinema filmi, belgesel, çizgi film vs gibi çalışmalara kaynak oluşturmak,
- ◆ Destanlarımızın okunup anlaşılmasına katkı sunmak,
- ◆ Türk milletinin yeniden destanlar yazması için milletimizi destanlarımızı okumaya teşvik etmek. Bu amaçlardan en önemlisi de milletimizin yeniden bir *Destan Çağı* yaşamasına küçük de olsa bir katkı sunmak; Türk milletinin giderek güçlendiği, Türk ve Türkiye Yüzyılı'nın şafağının söktüğü bir dönemde, manevî ve edebî hazinemizin millî destanlarımız aracılığıyla güçlenmesi ve derinleşmesine hizmet etmektir.

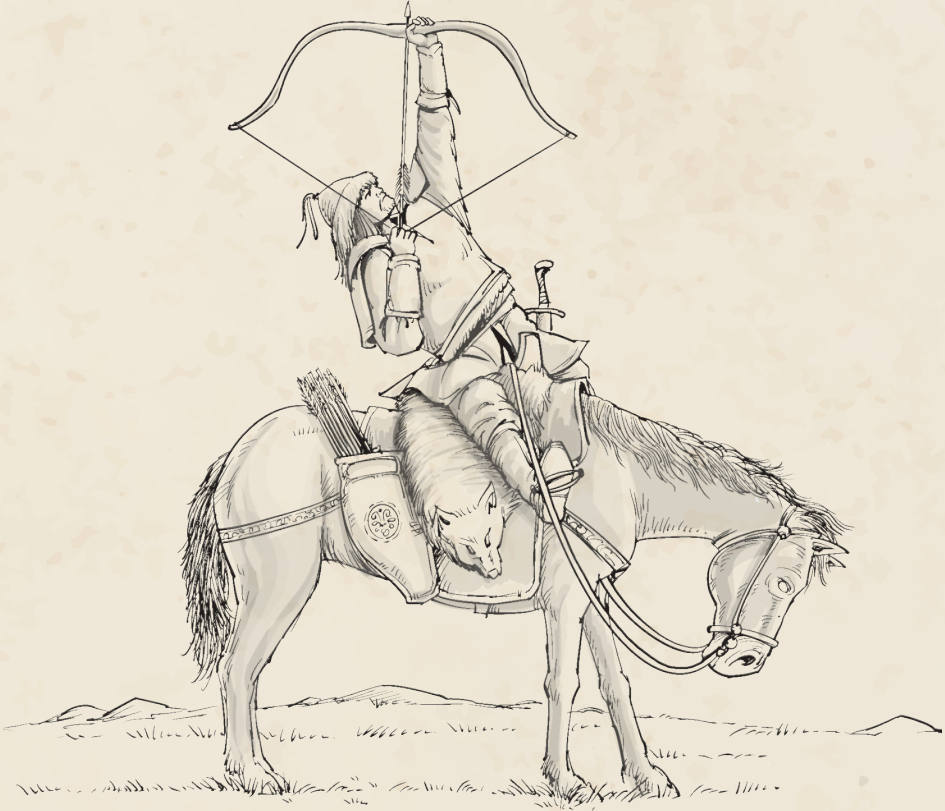
Bu kitabın hazırlanması ve yayımlanmasını mümkün kılan Türk Akademisi Siyasi Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı'na (TASAV) da teşekkürü bir borç bilirim. Bu eserin okuyucularla buluşması için şahsıma sundukları desteklerden dolayı TASAV Başkanı Sayın İsmail Faruk Aksu başta olmak üzere TASAV'ın tüm değerli çalışanlarına şükranlarımı sunuyorum; Türk milletinin destanlar yazan büyük ve necip bir millet olduğu gerçeğinin daha iyi idrak edilmesine naçizane bir katkı sunmasını temenni ediyorum.

Büyük şair ve mütefekkir Arif Nihat Asya'nın şiiriyle başladığımız yazıyı, yine onun mısralarıyla sonlandıralım:

*Onlardan kaldı bu toprak
Biz gezip tozmayalım mı?
Yabanlar kıskanır diye
Destan da yazmayalım mı?*

Kenan ÇARBOĞA

BAŞLARREN

Selam olsun en başta
Mengü Tengri küçündür!
Hem toyda hem savaştta
Mengü Tengri küçündür!

İlah denen, Hak denen
Eşi, dengi yok denen
Mengü Tengri biz menen
Mengü Tengri küçündür!

“Türk!” dedi Türk olduk biz
Başlara börk olduk biz
Demir dağı deldik biz
Mengü Tengri küçündür!

Yönetiriz acunu
Acunun her ucunu
Kırdık küfrün gücünü
Mengü Tengri küçündür!

Deva bulur dert bizde
Gök çadırılı yurt bizde
Kut bizdedir, kurt bizde
Mengü Tengri küçündür!

Yaşadıkça Türk kanı
Türkü sarsın her yanı
Ozan desin destanı
Mengü Tengri küçündür!

Mengü Tengri küçündür: Sonsuz olan Tanrı'nın gücüyle.

•
•
•
•

Şimdi dünya görse bu Türk beyleri
Dünya beylerinin bunlar yeğleri

Bu Türk beylerinin adı bellidir
Tunga Alp Er idi, “kut”u bellidir

“Afrasyap!” diyordu Tacikler ona
Afrasyap el koydu bütün cihana

Tacikler yazmıştı kitapta bunu
Kitapta olmasa kim bilir onu?

İşit Alp Er Tunga denen yiğidi
Bak, bilip söylemiş işbu öğüdü:

“İnsan kalbi ettir, bozular gider
Onu iyi koru, o sana kader!”

(Kutadgu Bilig'deki mısralar, günümüz Türkçesine aktarılmıştır.)

SARA (İSKİT) DESTANLARI

Alp Er Tunga Destanı
Şu Destanı

ALP ER TUNGA DESTANI

Tarih, destan içinde
Sere serpe yaşarken
Destan, tarihten evvel
Geleceğe koşarken

Türk töresi hâkimdi
Yerin dört bir yanında
Türk'ün adı yalnızdı
Yiğitlik meydanında

Medeniyet, adalet,
Sanat, savaş, ok, alet,

Rengârenk halı, kilim,
Heykel, şiir, din, bilim

Balbal isimli devler,
Tarım, yürüyen evler,

Eşitlik, özgür olma,
İnancında hür olma,

Altından elbiseler,
Resimler, neler neler...

Türk eliyle doğmuştu
Türklerin kucagında
Altın, gümüş, demir, tunç
Can bulup ocağında

Acunun her yerine
Yayılmıştı Türklerden
Acunun her yerinde
Duyulmuştu Türklerden

Bu Türkler, Sakalardı
Her yerde onlar vardı

Batı'nın "İskit!" diye
Seslendiği Sakalar
Batı'nın "Ata!" diye
Yaslandığı Sakalar

Tanrı'dan kut alarak
Yönetirdi acunu
Yönetirdi acunun
Bilinen her ucunu

Bu kutla hüküm süren
Kağan, Alp Er Tunga'ydı
Bu kutla hüküm veren
Kağan, Alp Er Tunga'ydı

Türkleri ve acunu
Tanrı'nın adı ile
Adaletle yönetip
Tanrı muradı ile

Dört bir yanı dermişti
Barış, bolluk vermişti

Türk'ün bütün boyları
Budunları, beyleri

Onu Kağan bilirdi
Ona tabi olurdu

Buyruğundan çıkmazdı
Buyruğunu yıkmazdı

Tek bir sestü Türkeli
Tek nefesti Türkeli

Kadın, erkek yan yana
Yay çekerdi dört yana
Kadın, erkek ayrımı
Yapılmazdı insana

İşte bu adil Kağan
Anasından mert doğan

Sağlam, servi boyluydu
Asil, yiğit huyluydu

Saçı; aslan yeleli
Bacağı, kolu, eli

Demirden de sert idi
Özü sözü mert idi

Cesurdu timsah kadar
Saldırırken düşmana
Korkusuzca haddini
Bildirirken düşmana

Erkek bir aslan gibi
Çevikti av avlarken
Kuvvetliydi fil kadar
Güçlüydü hasmı varken

Yürüse yer titrerdi
Yerde her yer titrerdi

Art arda attığı ok
Hırsını kattığı ok

İnletirdi semayı
İnletir Gün'ü, Ay'ı

Eğer hiddetlenip de
Cenge girecek olsa
Kan bürümüş gözlerle
Kağan meydana dalsa

Ayak bastığı ova
Tozda kalıp sinerdi
Ayak bastığı ova
Kan nehrine dönerdi

Dostuna umut veren,
Kut veren kutlu dili
Hasma keskin kılıçtı,
Zehirdi tatlı dili

Bilgelikte Kağan'dan
Üstün bir kişi yoktu
Bilgelikte acunda
Onun bir eşi yoktu

Sevdalıydı sanata
Sanattan saltanata

Yüreği denizlerden,
Ummanlardan engindi
Eli yağmur yağdıran
Bulutlardan zengindi

Gizlemezdi malını
Gözlemezdi malını

Hem mertliği sonsuzdu
Cömertliği sonsuzdu

Yoktu yurttta yoksul, aç
Yoktu yardıma muhtaç

O, Türk gibi Türk idi
Özü sözü berk idi

Ancak Alp Er Tunga'nın
Ülkesinin yanında
Bir yurt isyan etmişti
Günbatısı yönünde

Bu ülke İran idi
Talihi viran idi

Türklüğe başkaldırıp
Hükümrancılık güderdi
Her fırsatta Türklüğe
Hinlik, kemlik ederdi

Alp Er Tunga ne kadar
Öğütte bulunsa da
İran Şahı duymadı
Elçiler salınsa da

Şah, duymadı öğüdü
Söz saymadı öğüdü

Kan doluydu gözleri
Kin doluydu gözleri

Yok aklı şaştı bir gün
Haddini aştı bir gün

Yiğit Alp Er Tunga'yı
Savaşmaya çağırdı
Bu davetin cüreti
Her küfürden ağırdı

Kağan, bu hadsiz Şah'a
İnsaf etmedi daha

Ordusunu toplayıp
Alp Er Tunga yürüdü
Ordusunun bastığı
Dağlar, taşlar eridi

Şımarık İran Şahı
Kurarak karargâhı

Karınca sürüsünü
Andıran ordusuyla
Korkakların kanını
Donduran ordusuyla

Karşılardı Türkleri
Sınırsız bir ovada
Karşılardı onları
Boz bulanık havada

Kibirliydi Şah hayli
Çünkü ordusu çoktu
Bu orduyu bir ayda
Saymaya imkân yoktu

Gökte yıldırım gibi
Kargıları parlardı
Bu kargılar güneşe
Gölgelik yaparlardı

Fazla zaman geçmeden
Tozla duman geçmeden

Ovada iki ordu
Karşı karşıya durdu

Biri İran ordusu,
Biri Turan ordusu

Çeriler yay gibiyken
Köpürmüş çay gibiyken

Barman adlı bir yiğit
Çıktı Türk ordusundan
Meydana şimşek gibi
Çaktı Türk ordusundan

At oynattı, söz dedi
Savaşa er diledi

O, meydana çıkınca
Çerilere bakınca

Sustu İran ordusu
Pustu İran ordusu

Barman'la vuruşmaya
Erlikte yarışmaya

O koskoca(!) ordudan
Adı yüce(!) ordudan!

Bir kişi çıkamadı
Bir kişi bakamadı

Hepsinin başı yerde
Gözünün yaşı yerde

Öyle suspus beklerken
Korkusunu saklarken

Kızardı İran Şahı
Bozardı İran Şahı

Kan beynine sıçradı
Kalmadı ağız tadı

Elleri düştü yana
Göz gezdirdi dört yana

Çerisinden hiçbiri
At sürmedi meydana
Bu utancın içinde
Hırsın, hıncın içinde

Boğulurken mağrur Şah
Dağılırken mağrur Şah

Kubad adlı kardeşi
Atıldı öne doğru
Sanırsın korku ile
İtildi öne doğru

Kubad, yaşlı biriydi
Yaşlı başlı biriydi

O kadar genç dururken
Yerinde otururken

Kardeşinin çıkması
Şah'ı mutsuz eyledi
Kardeşine bakarak
Ona şöyle söyledi:

*Barman, genç aslan gibi
Çevik, dinç aslan gibi*

*Yürekli bir atlıdır
Atı yel kanatlıdır*

*Korkuyu bilmez gözü
Gece eder gündüzü*

*Uzansa Gün'e değer
Gün'ün boynunu eğer*

*Sen yaşlısın, geri dur
Aklın gereği budur*

*Ak saçın al olursa
Sana bir hâl olursa*

*Ürker askerlerimiz
Korkar askerlerimiz*

*Kubad onu dinlemeden
Barman'la çıktı savaşa
Barman onu görüp dedi:
Boşa çıktın Acem boşa!*

*Bana başını vermeye
Can mumunu söndürmeye*

*Niye acele edersin?
Niye ecele gidersin?*

*Biraz daha bekleseydin iyiydi
Seni benden saklasaydın iyiydi*

*Çünkü zaman hayatına kastetmiş
Anladım ki ömründeki gün bitmiş*

*O yüzden çıktın cenge
Boyan şimdi al renge*

*Böyle diyerek Barman
Kubad'a hücum etti
Onu ezip yorarak
Takatini tüketti*

*Sabahtan akşama dek
Savaştlar teke tek*

*Barman küçük sıyrıklar,
Yaralar aç aça
Kubad'ı hazır etti
Acundaki son göçe*

*Tam da güneş batarken
Barman sertçe saldırdı
Orta yerde Kubad'ı
Kargısıyla öldürdü*

Esti Turan ordusu
Sustu İran ordusu

Yine vuruşmak için
Yine kırışmak için

Yiğit Barman meydanda
İrandan er istedi
Kargısı kan damlarken
O kaç sefer istedi

Yine bakan olmadı
Yine çıkan olmadı

Alp Barman gurur ile
Kıvançla, sürur ile

Sürdü Alp Er Tunga'ya
Vardı Alp Er Tunga'ya

Kağan bunun üstüne
Kılıcını kaldırdı
Türk ordusu aniden
Acemlere saldırdı

Askerleri telaşla
Her biri canla başla!

Kaçacak yer aradı
Uçacak yer aradı

Gökyüzü üstlerine
Sanki çökmüş gibiydi
Sanki Türkler semayı
Yarıp yıkmış gibiydi

Dönüşmüştü yeryüzü
Daracık bir çukura
Dönüşmüştü yeryüzü
Çıkması zor çukura

Acunun görmediği
Aklının ermediği

Büyük bir savaş oldu
Meydan kanla baş oldu

Dikiş tutturamayıp
Dağıldı İranlılar
Dökülen kanlarında
Boğuldu İranlılar

Aslan gibi görkemli,
Fil kadar güçlü olan
Uzun, servi boyuyla
Âlemi hayran kılan

Alp Er Tunga kazandı
Yapılan bu savaşı
İran çerilerinin
Boynundan düştü başı

Turan, İran'ı yendi
Bahtı viranı yendi

Şah onları görünce
Olanları görünce

Ardına hiç bakmadan
Dört nala cenkten kaçtı
Kara yeri kaplayan
Kandan, al renkten kaçtı

Geceyi siper edip
Sığındı bir kaleye
Sessiz, kimsesiz gidip
Sığındı bir kaleye

Şah korkuyla beklerken
Varlığını saklarken

Bundan haberdar oldu
Hemen Türk çerileri
Kağan'ına bildirdi
Şah'ın kaldığı yeri

Alp Er Tunga hızlıca
Bu kaleyi kuşattı
Çerileri durmadan
Ok fırlattı, taş attı

Oklar, taşlar düşerken
Tam da kale düşerken

Şah kaleyi terk etti
Kaleden kaçtı, gitti

Peşine düşen erler
Peşinde koşan erler

Yakalayıp tuttular
Onu tutsak ettiler

Şah, yalvarıp yakardı
Feryadı göğü yarıdı

Tüm varını, yoğunu
Sundu Alp Er Tunga'ya
Ülkesini, tuğunu
Sundu Alp Er Tunga'ya

Cariyeyle hazine
Dizerek kaç düzine

Ağlayıp af diledi
Öyle insaf diledi

Bağışlasın diyerek
Canını Alp Er Tunga
Yere dökmesin diye
Kanını Alp Er Tunga

Dil döktü uzun süre
Tövbe etti kaç kere

Dedi: "Ben aklı şaşmış
Bahtı batmış, dolaşmış

*Bicare bir gafilim
Ne çare bir gafilim*

*Gururuma kapılıp
Turan'a kafa tuttum
Türk'ün acı gücünü,
Tokadını unuttum*

*Gökte gördüm kendimi
Düşünmedim andımı*

*Düşman oldum Türklüğe
Karşı geldim Türklüğe*

*Askerimin sayısı
Çok diye gururlandım
Ondan büyük bir ordu
Yok diye gururlandım*

*Bu yenilgi sonunda
Bu yenilgi sonunda*

*Ben ağzımın payını
Aldım, artık pişmanım
Haddimi, hududumu
Bildim, artık pişmanım*

*Ey yüce Alp Er Tunga!
Ey koca Alp Er Tunga!*

*Bağışla bu canımı
Akıtma al kanımı*

*Artık sana köleyim
Senin artık her şeyim!”*

*Bu sözleri deyince
Şah, aman dileyince*

*Hükümrânlık düşünden
Vazgeçmesi şartıyla
Bu aşktan, iddiadan
Tez geçmesi şartıyla*

*Affetti Alp Er Tunga
Bağışladı canını
Yanında alıkoydu
Akıtmadı kanını*

*Ancak o gün Acemler
Bütün asiler, kemler;*

Şah'la hazinesini
Bulup kurtarsın diye
Yiğit Alp Er Tunga'dan
Alıp kurtarsın diye

Kabil sultanı Zâl'a
Heyet kurup gittiler
Kabil sultanı Zâl'dan
Yardım talep ettiler

Zâl, bunu kabul etti
Bu hâl hoşuna gitti

Hem geçici olarak
Geçti İran tahtına
Bu sayede onun da
Güneş doğdu bahtına

Düşünmeden, durmadan
Bilenlere sormadan

Büyük bir ordu ile
Zâl, yürüdü Turan'a
Nice zulümler etti
Durana, oturana

Nerede Türk bulduysa
Öldürdü, acımadı
Bir Türk'ü bin parçaya
Böldürdü, acımadı

Şehirleri, köyleri
Bastı sebepsiz yere
Savunmasız başları
Kesti sebepsiz yere

Ekinleri yakarak
Ocakları yıkarak

Kuruttu pınarları
Devirdi çınarları

Ormanları kül etti
Bahçeleri yol etti

Hâlbuki Türkler olsa
Yapmazdı hiç bunları
Çünkü Türk'ün töresi
Saymıştı suç bunları

Çünkü yolun, ağacın,
Taşın da ruhu vardı
Pınarda çağıldayan
Yaşın da ruhu vardı

O yüzden tüm canlara
Doğaya, hayvanlara

Kötülük etmezlerdi
Düşmanlık gütmezlerdi

Yazmışlardı savaşın
Ahlâkını ilk baştan
Yaşlı, kadın, güçsüzü
Korurlardı savaştan

Çocukları, tutsağı
Yasalar öldürmezdi
Yaya olan düşmana
Atlı Türk saldırmazdı

İşte bunu bilmeyen
Zâl ile oğlu Rüstem
Bundan ibret almayan
Zâl ile oğlu Rüstem

Yanında anlı şanlı
Güçlü pehlivanlarla
Yürüdü Fars ordusu
Elindeki kanlarla...

Yapılan bu vahşeti
Alp Er Tunga duyunca
Zalimliği, dehşeti
Alp Er Tunga duyunca

Atlayarak atına
Sürdü düşman üstüne
Yaydan çıkmış ok gibi
Vardı düşman üstüne

Karşladı onları
Bir ovada dağ gibi
Eridi Fars ordusu
Korkusundan yağ gibi

Alp Er Tunga heybetle
Dikilince ansızın
Göge savaş tuğları
Çekilince ansızın

Zâl'in canı sıkıldı
Sanki kanı çekildi

Çünkü Alp Er Tunga'nın
Kuvvetinden, gücünden
Bütün acun korkardı
Hiddetinden, öcünden

Ona hiçbir hükümdar
Bir cevap veremezdi
Yedi başlı evrenler
Yurduna giremezdi

Korkardı cümle cihan
Ürkerdi cümle cihan

Kızıp da nara atsa
Zaman, kan kuşanırdı
Kızıp da nara atsa
Zaman, kan boşanırdı

Adı geçtiği anlar
Kan işerdi düşmanlar

Korkusuz Alp Er Tunga
Çıkıp gelince cenge

Onu ilk defa gören
Rüstem seslendi Zâl'a:
*Baba, bu dev kişi kim?
Bu bahadır kim ola?*

Zâl söyledi Rüsteme
Vasfeyledi Rüsteme:

*Bana sorduğun kişi
Türkeli'nin güneşi,*

*Türk'ün kağamıdır o
Kutla doğamıdır o*

*Erkek ejderha gibi
Savaşı, ateş saçır
Onun tek nefesinden
Ordular korkup kaçır*

*Cenk ederken öç için
Bela bulutu olur
Öcünü koymaz yerde
Nerde olursa alır*

*Acunun şahinleri
Ona turna gibidir
Deryaları, ummanı
Ona kurna gibidir*

*Ondan canını koru
Odur erin en zoru*

*Zâl bunları söyledi
Bol nasihat eyledi*

Aslan gibi dururken
Alp Er Tunga karşıda
Olanları görürken
Alp Er Tunga karşıda

Tavşan gibi pusmuştu
Zâl ordunun içinde
Sararmıştı, susmuştu
Zâl ordunun içinde

Bu sırada Türklerden
Biri meydana çıktı
Er diledi cenk için
Narası yeri yıktı

Şaha kaldırdı atı
Parıldadı pusatı

Teke tek vuruşmaya
Kırmaya, kırışmaya

Göğsünü gere gere
Er diledi kaç kere

Acemler sağır oldu
Duyan duymazdan geldi

Bir tek çeri çıkmadı
İran'ın ordusundan
Bir tek çeri bakmadı
İran'ın ordusundan

Geride durdular hem
Ne Zâl çıktı ne Rüstem

Öve öve yiğitliği bitmeyen
Güçlerine akıl fikir yetmeyen

Taşı sıkıp toz eden
Taşı tuzla buz eden

O ünlü(!) pehlivanlar
O şanlı(!) pehlivanlar

Meydana at sürmedi
Yiğitlik göstermedi

Korktular yalnız erden
Kalkmadı başlar yerden

O devler, cüce oldu
Günleri gece oldu

Atı ileri, geri
Koştursa da Türk eri

Cenge çıkan olmadı
Hatta bakan olmadı

Alp Er Tunga bunları
Görünce hiddetlendi
Bu korkak ordusuna
Hiddeti şiddetlendi

Saldırdı hiç durmadan
Yok etti Acemleri
Ordusuyla tez vakit
Tüketti Acemleri

Zâl ve Rüstem kaçtılar
Bilinmeze uçtular

Türk'e başkaldıracak
Bir tek çeri kalmadı
Türklüğe saldıracak
Bir tek çeri kalmadı

Yeni baştan fethetti
Türk erleri İran'ı
Kazanılan bu zafer
Güçlendirdi Turan'ı

Altınlar, ganimetler
Türlü türlü nimetler

Çekilmekle bitmedi
Çekmeye güç yetmedi

Bu seferin sonunda
Bu zaferin sonunda

Hazineyle, hayvanla
Doldu Sinop Kalesi
Hazineden bir kale
Oldu Sinop Kalesi

Türkler böyle mutluyken
Ağızları tatlıyken

Bir gün Sultan Süleyman
Yerinden kalkıp bir an

Emrindeki beylerle
Sürdü Sinop'a doğru
Asker, vezir, ulema
Vardı Sinop'a doğru

Bakırın bol çıktığı
Seller gibi aktığı

Madenin kenarında
Kervanını durdurdu
Hiç vakit kaybetmeden
Çadırını kurdu

Hem peygamber hem sultan
Olduğundan Süleyman

Din ve devlet işleri
Danışılın diyerek
Meseleler mecliste
Konuşulsun diyerek

O akşam divan kurup
Topladı heyetini
Kondukları bu yerde
Verdi ziyafetini

Yeme içmeden sonra
Sohbet indi derine
Sultan Süleyman dönüp
Sordu Rum Kayseri'ne:

*Anlat Rum'un Kayseri
Anlat konduğum yeri*

*Bu bakır madenine
Sahip olan er kimdir?
Bu yurda, bu toprağa
Hangi kişi hâkimdir?*

Öperek kara yeri
Konuştu Rum Kayseri:

*Bu bakır madenli yer
Bence dünyaya değer
Babamındı eskiden
Yıllardır yanarım ben*

*Şu Sinop Kalesi'nin
Diyarına bağlıdır
O, yabana bağlıyken
Yüreğimiz dağlıdır*

*Alp Er Tunga cenk ile
Babamdan aldı onu
Gözüm gördü ne yazık
Ellerin olduğunu*

Sordu Sultan Süleyman:
*Alp Er Tunga da kimdir?
Hangi yurtlar onundur?
Nerelere hâkimdir?*

Sözü alınca geri
Konuştu Rum Kayseri:

*Alp Er Tunga Türklerin
Ulu Turan şahıdır
Boyları bir eyleyen
Bir cilasun dâhidir*

*Acem mülkü onundur
Buyruğuyla baş eğer
Acem mülkü topyekûn
Uyruğuyla baş eğer*

*Düşmandır Keykubat'a
Görürse onda hata*

*Hayatına son verir
Cehenneme gönderir*

*Onun katında Rüstem,
Zâl da ürkek tavşandır
Bu aslanın yanında
Onlar korkak tavşandır*

*Zaten Zâl ile Rüstem
Ona cevap veremez
Yedi başlı evrenler
Ülkesine giremez*

*O güçlü bir handır ki
O bir pehlivandır ki*

*Nara atsa, gökyüzü
Korkusundan kan işer
Cenge girse düşmanın
Kolları yana düşer*

*Yedi başlı ejdere
Dar eder acunu, dar
Yedi başlı ejderi
Tınlamaz sinek kadar*

*Kuvveti, gücü çoktur
Ondan güçlü er yoktur*

*Ama bu Alp Er Tunga
Hakk'ı, batılı bilmez
İyilikle davete
İcabet edip gelmez*

*Onu ancak buraya
Senin gücün getirir
Şerrini bu dünyadan
Senin gücün götürür*

*Onu yenecek sensin
Sen herkesi yenensin*

*Çare sende ey Sultan!
Yalvaç Sultan, bey Sultan!*

*Bu sözlerin üstüne
Sultan buyruk eyledi
Divanda olanlara
Şu sözleri söyledi:*

*Hemen Alp Er Tunga'ya
Bir mektup gönderelim
Bizleri bilmeyene
Bizden haber verelim*

*Dilimden Lokman Hekim
Mektup yazsın bu şaha
Alp Er Tunga diz çöksün,
Davranmasın silaha*

*Ya gelip kulum olsun
Yanımda kıymet bulsun
Ya da sözümden çıkıp
Öfkemden nasip alsın*

Bu sözlerin peşine
Hemen peşi peşine

Sultan'ın buyruğuyla
Sözler dokudu Lokman
Tamamlayıp mektubu
Kalkıp okudu Lokman

Sultan dinledi, sevdi
Güldü, Lokman'ı övdü

Mühürleyip mektubu
Hüdhüd ile yolladı
Dua kılıp bu kuşa
Ardından el salladı

Hüdhüd gökte uçarken
Dağlar, çöllere geçerken

Alp Er Tunga duymuştu
Sultan'ın geldiğini
Hem Sinop Kalesi'nin
Yanında olduğunu

Çaşıtları önceden
Söylemişti onları
Kayser'le Süleyman'ın
Yanında olanları

Alp Er Tunga sarayda
Derhal buyruk eyledi
Divanını toplayıp
Şu sözleri söyledi:

*Ey beylerim, erlerim!
Kudretli neferlerim!*

Bilirsiniz acunda
Nasıl bir pehlivanım
Türk kanını taşıyan
Asil bir pehlivanım

Korkusundan kan işer
Zâl adımı işitse
Kubâd Şah baygın düşer
Aklına adım gitse

Bana düşmanlık güden
Rüstem'e tekme vurdum
Hatırlattım haddini
Harman edip savurdum

İyi bilir o beni!
Onu tekmeleyeni!

Acunun her yerine
Gayretimle vardım ben
Türk erinin kanını
Kara yere kardım ben

Harap ettim İran'ı
Genişlettim Turan'ı

Aldığım her yurt için
Ter akıttım, kan döktüm
“Ejderhayım!” diyenin
Dişlerini ben söktüm

Süleyman da kim ola?
Benden nasıl yurt ala?

Fare kadar hükmü yok
Bin gafil çocuğunun
Fare kadar hükmü yok
Gözümde birçoğunun

Bana göre bin Simurg
Bir zayıf serçeden az
Süleyman'sa yanımda
Serçe bile olamaz

Alp Er Tunga bunları
Ünlüyorken mecliste
Beyleri de pürdikkat
Dinliyorken mecliste

Hüdhüd kuşu süzülüp
Vardı tahtın yanına
Sultan'ın mektubunu
Verdi Türk kağanına

Kağan gelen mektubun
Mührünü açıp tuttu
Sonra yanında duran
Bir bilgeye okuttu

Bu mektupta Süleyman
Buyruklar vermekteydi
Kendisini acunun
Sahibi görmekteydi

Eğer ki Alp Er Tunga
Ona biat etmezse
Eğer ki gösterdiği
Yola düşüp gitmezse

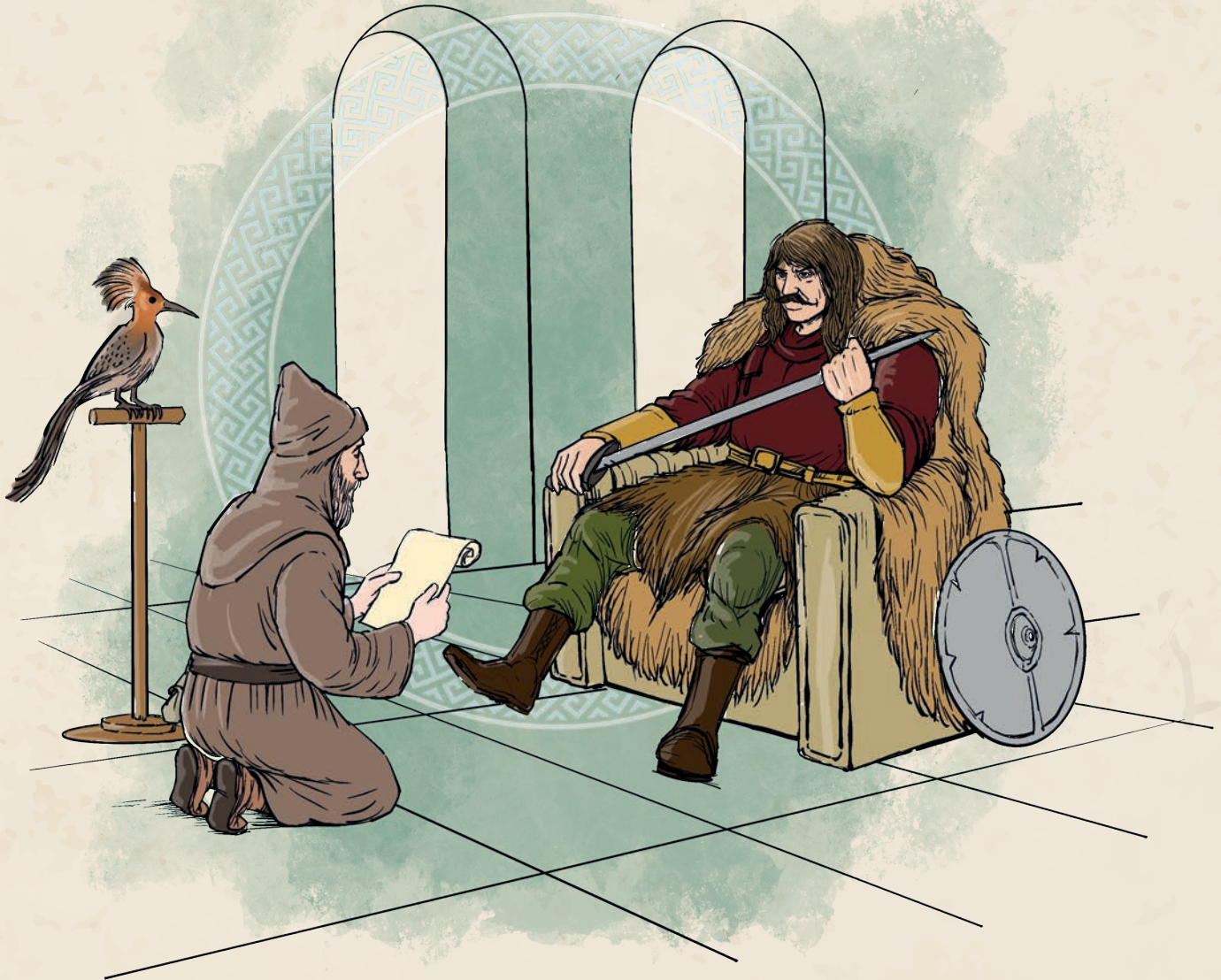
“Sonu çok kötü olur!”
Diye tehdit ederdi
Savurduğu tehditler
Göğe kadar giderdi

Süleyman'ın sözleri
Hoş gelmedi Kağan'a
Bu tehditler, bu tavır
Hoş olmadı Kağan'a

Bu mektup okunurken
Sözleri dokunurken

Soğuk rüzgârlar esti
Sanki meclis buz kesti

Ömrünce bunca tehdit
Duymayan Alp Er Tunga
Sultan'ı kendine denk
Saymayan Alp Er Tunga

Sözleri duyup durdu
Öfkesinden kudurdu

Gıyabında Sultan'ı
Payladı Alp Er Tunga
Meclisinde şunları
Söyledi Alp Er Tunga:

*O gafilin çocuğu
Sepet ören Süleyman
Kendisini herkesten
Yüksek gören Süleyman*

*Devedikeni yakan
Demirci Davud oğlu
Ocağa kömür çeken
Demirci Davud oğlu*

*Donla doğup don ile
Büyüyen Süleymancık
Geceleri masalla
Uyuyan Süleymancık*

*Bu tür mektuplar ile
Ululuk mu gösterir?
Bana yol mu öğretir?
Delilik mi gösterir?*

*Hangi hakla Turan'dan
Vergi ister, baş ister?
Ne cüretle bizlerden
Yurt ister, haraç ister?*

*Neye güvenip söyler
Süleyman bu sözleri?
Neyine aldanarak
Tehdit eder bizleri?*

Altını mı, pulu mu
Onu böyle söyletir?
Askeri mi, kulu mu
Onu böyle söyletir?

Demek ki bilmez beni
Öğrensün bir kez beni

Ben tavşancıl kuşuyum
Tüm kuşların başıyım

Süleyman kim, Hüdühüd ne?
Hem onlardan şahane

Cihanın şahinleri
Elimde turna olur
Hadlerini aşanlar
Telsiz, teleksiz kalır

Ben öyle bir denizim
Yere değince dizim

Şahlar benim katımda
Topraktan altta durur
Zâl ve Rüstem kölemdir
Her daim hizmet görür

Bu acunda hiç kimse
Yıldızlarla dirilmez
Gökten alçağım diye
Ar eyleyip yorulmaz

Güneşin ışığını
Kıskanmak olur mu hiç?
Bu yüzden ağlayıp da
Dert yanmak olur mu hiç?

Bunca boş söz yerine
Hüner göstermek gerek
Bence boş söz yerine
Hüner göstermek gerek

Gevezelik etmekten
Cenk etmesi yeğrekdir
Laf atmaktan ziyade
Ok atması yeğrekdir

Böyle tehdit, hakaret
Er ağızından dökülmez
Uyuyan bir evrenin
Kuyruğuna çıkılmaz
Uzanmış bir aslanın
Kulakları bükülmez

İş gelince başına
Son pişmanlık boşuna

Hem Arap beylerinin
Beyliğinden ne ola?
Erlüğünden, malından
Bir şey olmaz pekâlâ

İşleri baştan beri
Yalnız boşboğazlıktır
Şahlıktan nasipleri
Yalnız boşboğazlıktır

Bundan gayrı bir şey de
Gelmez ki ellerinden
Övünmekten başka şey
Dökülmez dillerinden

Vatanımı, ardımı
Turan adlı yurdumu

Yedi başlı evrenler
Ellerimden alamaz
“Uçma!” desem hiçbiri
Kanat bile çalamaz

Mücevherle doludur
İran, Turan hıncahınç
Yıldızlardan fazladır
Bendeki tolga, kılınç

Pusatımı toplasam
Fil sürüsü çekemez
Erlerimin eline
Sultanlar su dökemez

Bunlar nasip olmadı
Hiçbir hakana, beye
Hiçbir şah sahip değil
Bendeki hazineye

Bu kara yer, bu toprak
Taşıyamaz çerimi
Güç yetemez gürzüme
Gün kıskanır ferimi

Erliğimin önünde
Hiçbir kuvvet duramaz
Korkusundan Keykubat
Tahtında oturamaz

Altın, gümüş, bakırın
Kaynağı dağımdadır
Meyveler bostanımda,
Çiçekler bağımdadır

Kızıl Deniz benimdir
Kökü ırmağımdadır

Cihan, benle doğruldu
Kanım ile doğruldu

Baltık Denizi benim
Dalgası, izi benim

Altınla gümüşümün
Haddi, hesabı yoktur
Dertlere deva olan
Otlar yurdumda çoktur

*Madenlerin kilidi,
Anahtarı bendedir
Düşmana kılıç çalan
Erlerim esenedir*

*Deşt yurdu, Mağrip, İran
Ağaç Denizi, Turan,*

*Karadeniz, ötesi
Acunun çok kıtası*

*Benim vilayetimdir
Bensiz bunlar yetimdir*

*Sinop'tan Medenî'ye
Şehirlerde adım var
Akgerme'den son uca
Beni söyler her diyar*

*Benim tacımı giyer
Bu yurtların şahları
Benim emrime uyar
Bu yurtların şahları*

*Bayrağımı her biri
Bayrağı kabul eder
Her birisi yolumda
Kanını sebil eder*

*Üstümden Anka uçsa
Dökülür telekleri
İlimden aslan geçse
Korkudan akar teri*

*Ben şahların şahıyım
Hanlar padişahıyım*

*Keykubat Şah yanımda
Arıdan hafif yüktür
Süleyman da gözümde
Karıncadan küçüktür*

Mektup yazın Sultan'a
Tezce gönderin ona

Ya kefen giyip gelsin;
Versin mühürü, tahtını
Bana kafa tutup da
Karartmasın bahtını

Boyun eğerse eğer
Talihi göğe değer

O zaman Arap mülkü
Onun elinde kalır
Benim merhametinden
Düşen payını alır

Ama karşı çıkarsa
Sözüme kem bakarsa

Ordu çekip varırım
Cezasını veririm

Ülkesi gider elden
Çöker mülkü temelden

Kılıcımla can verir
Gelmez bir yola yürür

Alp Er Tunga bunları
Söyledi yüksek sesle
Meclisteki beyler de
Dinledi tek nefesle

Kağan susup durunca
Tahtına oturunca

Bir mektuba hızlıca
Yazdırdı bu sözleri
Mektuba inci gibi
Dizdirdi bu sözleri

Sonra da hiç durmadan
Elçiye emir verdi
Mektubu mühürleyip
Süleyman'a gönderdi

Elçi yola çıkınca
Buyurdu Alp Er Tunga
Buyruğunu tez vakit
Duyurdu Alp Er Tunga

Savaşmaya çağırıldı
Türk'e bağlı boyları
Savaşmaya çağırıldı
Türk'e bağlı beyleri

Zafer için, cenk için
Açtı hazinesini
Alp Er Tunga cömertçe
Saçtı hazinesini

Altınları, gümüşü
Yağdırdı beylerine
Mücevherden dağları
Yığdırdı beylerine

Topladı çerisini
Topladı börüsünü

Başkent Belh'te kurulan
Karargâh canlanınca
Türkülerle, destanla
Çeriler şenlenince

Akın için kişnedi
Doru, kula, kır atlar
Yiğitleri süsledi
Türlü türlü pusatlar

Kılıçları hamayıl
Kuşandı gökbörüler
Gürzlerini giymeye
Üşendi gökbörüler

Kurt sinirli yayları
Omuzlara astılar
Üç kanatlı okları
Sadaklara bastılar

Bellerinde hançeri
Başlarında börtükleri
Kağan'ını beklerken
Tümen tümen Türk eri

Alp Er Tunga göründü
Meydanın bir başından
Dostun da düşmanın da
Aklı gitti başından

Dost olanlar sevindi
Kağan'ıyla övündü

Düşmansa kaygılandı
Korktu, yüreği yandı

Bütün bunlar olurken
Atlar alev solurken

Mavi göğe kaldırıp
Bir anda kutlu tuğu
Ordusunun önünde
Yürüdü Türk Başbuğu

Yürüdü filler, atlar
Yürüdü gök polatlar

Atlı, yaya bir ordu
Aşkla Sinop'a vardı

Arap orduları da
Gelmişti aynı anda
Birbirini gözlerken
İki ordu meydanda

Ordular yel hızıyla
Savaş düzeni aldı
Savaş için sadece
Hücum borusu kaldı

Çeriler sıra sıra
Bekliyordu bu sıra

İki ordu gerilmiş
Bir yay gibi dururken
Atlar gemi ısırıp
Yerinde kudururken

Araplar âdet üzere
Teke tek er diledi
Meydanda vuruş için
Gözü pek er diledi

Bu teklifi duyunca
Turan erleri hızla
Meydana at sürdüler
Büyük coşkuyla, hazla

Bu teke tek dövüşler
Bir süre devam etti
Nice yiğit erlerin
Başı toprağa gitti

Sonunda Alp Er Tunga
At sürerek meydana
Teke tek dövüş için
Bağırdı Süleyman'a:

*İşte meydan, işte at
Budur ere saltanat*

*Çek kılıcı, çık öne
Gel de şansımı dene*

Mektuptaki sözlerin
Hakkını ver Süleyman!
Şu sonsuz erliğini
Bize göster Süleyman!

Yiğit kimmiş, er kimmiş?
Kim acuna hâkimmiş?

Ulu kimdir, deli kim?
Belli olsun meydanda
Namert olan kişinin
Başı kalsın meydanda

Ne gürzüm var ne borküm
Yalnkılıç bir Türk'üm

Heybetimden ürkme, gel!
Gel Süleyman, korkma gel!

Saklandığın boşadır
Çerilerin ardına
Korkaktan sultan olmaz
Düşme şu can derdine

Ölüm bize son değil
Ya cenk eyle ya eğil

Kılıcı çek Süleyman!
Meydana çık Süleyman!

Alp Er Tunga bunları
Söyleyip at oynattı
Türk Kağanı meydanda
Tozu dumana kattı

Sürdü ileri, geri
Seyretti cümle çeri

Süleyman bu davete
Uyup öne çıkmadı
Bu meydan okuyuşu
Duyup öne çıkmadı

Kendisinin yerine
Sürdü bir pehlivanı
İstiyordu Kağan'ın
Yere dökülsün kanı

Bu pehlivan öfkeyle
Hücum etti Kağan'a
Mızrağıyla, gürzüyle
Sürüp gitti Kağan'a

Kağan, boşa çıkardı
Hücumu, hamleleri
Kağan'ın karşısında
Şaşırdı Arap çeri

Altı kanatlı gürzü
Kaldırıp Alp Er Tunga
Vurdu erin başına
Saldırıp Alp Er Tunga

Bu darbeyle çerinin
Teninden çıktı canı
Kağan'ın gürlemesi
Kapladı tüm meydanı

Bunu gören Süleyman
İçindeki acıyla
Saldırdı düşünmeden
Saldırdı var gücüyle

Akşama dek savaştı
İki ordu yüz yüze
Akıtılan kanlarla
Meydan döndü denize

Ama Sultan bir adım
Öne varamayınca
Turan'ın hatlarını
Yıkıp yaramayınca

Yırtıcı kuşlarını
Gökten çekti savaşa
Kuşlardan bir orduyu
Sultan soktu savaşa

İlkin Turan ordusu
Şaşırdı bu duruma
Ardından toparlanıp
Başladı bir kırıma

Ne kuş kaldı ne çeri
Hepsi çekildi geri

Ordu korkup giderken
Meydanı terk ederken

O an Sultan Süleyman
Çağırıldı cinlerini
Bu cinlerle Türklerin
Çevirdi önlerini

Türkler irkildi bundan
Aniden olduğundan

Ama bir Kam bu işe
Dur dedi bu gidişe

*“Toprak, Orman ve Su’yun
İyesi”ni çağırıldı
İyelerin gelişi
Türk’e umut doğurdu*

Kağan’la Kam el ele
Verdiler bir velvele

İyeler saldırınca
İfrit askerlerine
Bir anda bu cenk yeri
Döndü mahşer yerine

Cin ordusu böylece
Çekildi yavaş yavaş
Türklüğün gazabında
Yakıldı yavaş yavaş

Gece sarınca yeri
Bilinmedi bey, çeri

Bu kargaşa içinde
Baktı Sultan Süleyman
Ordusunu sessizce
Çekti Sultan Süleyman
Bu ölüm çukurundan
Çıktı Sultan Süleyman

Tan yeri ağarınca
Gün zulmeti yarıncı

Türk ordusu toplandı
Kağan'ın buyruğuyla
Zafer ateşi yandı
Kağan'ın buyruğuyla

Şölen oldu, toy oldu
Mert çeriler, bey oldu

Bu gururla, övünçle
Bu misilsiz sevinçle

Başkentine götürdü
Alp Er Tunga erleri
Bayram neşesi sardı
Bulutları, yerleri

Türklerin başı hoştu
Mutluluktan sarhoştu

Göl gibi ak kımızlar
İçildikçe içildi
Göge deġen et dağı
Küçüldükçe küçüldü

Yerindi yağı olan
Yağıyla bağı olan

Türk'ün yendiğı şahlar
Sultanlar, padişahlar

Kıskandı bu hâlleri
Yıkıldı hayalleri

Onlar türlü hileyle
Nice namertçe şeyle

Birkaç beyin içine
Haset közü döktüler
Yalanlarla kandırıp
Yanlarına çektiler
Nifak tohumlarını
Türk eline ektiler

Kışkırttılar Kağan'a
Birkaç boyun beyini
Yağılar uzak yerden
İzlediler oyunu

Fitnenin etkisiyle
Aklı duran beylerin
Kağan'ını kendine
Düşman gören beylerin
Kağan'ı öldürmeye
Karar veren beylerin

Beşi, birlik olarak
Vardı han otağına
Kalpleri kin yüküyle
Girdi han otağına

Kağan, boy beylerine
Çok yakınlık gösterdi
Türk elinde her zaman
Birlik olsun isterdi

O yüzden bu beyleri
Çağırıldı tam yanına
Ama gelen bu beyler
Kastetmişti canına

Tahtına yaklaşınca
Kin dolu bu beş adam
Hasetten gözleri kör,
Kan dolu bu beş adam

Kağan'ın etrafını
Sinsice çevirerek
Hızla beşi beş yerden
Hançerler savurarak

Kağan'ı öldürdüler
Düşmanı güldürdüler

Sis çöktü Türk eline
Pus çöktü Türk eline

Karalara büründü
Türk budunu topyekûn
Gece gibi göründü
Türk budunu topyekûn

Tanrı, Türk Kağanı'nı
Görklü uçmağa aldı
Canı uçtu Kağan'ın
Acısı bize kaldı

Bu acı ki ne acı
Bulunmaz bir ilacı

Benzemez başka derde
Nerde Kağan'ım, nerde?

Alp Er Tunga olmayan
Cihanı can neylesin?
Alp ozanlar her vakit
Destanını söylesin

Destanını biz yazdık
Saguyu da budunu
Bu saguyla yüzyıllar
Söyles onun adını:

Alp Er Tunga öldü mü?
Kahpe dünya kaldı mı?
Felek öcün aldı mı?
Şimdi yürek yırtılır

Felek fırsat gözetti
Gizli tuzak uzattı
Beyler beyin azıttı
Kaçsa nasıl kurtulur?

Felek günü tez geçer
Kuldan gücü yer, içer
Öldürmeye kul seçer
Kaçsa bile ertilür*

Âdetidir ne etse
Bahanedir ne tutsa
Dünya eğer ok atsa
Dağlar başı kertilir

Beyler atın yorardı
Kaygı yolu kırardı
Benzi, yüzü sarardı
Sanki safran sürtülür

Erler kurtça uluyor
Yaka, saç baş yoluyor
Feryat ile soluyor
Gözü şişip örtülür

*Ertülür: Yakalanırlar

Gönlüm içten ne yandı
Yara deşip tuz bandı
Eski günü çok andı
Tün, gün geçip irtelür**

Felek çöktü, kevreği
Kötüler güç kavradı
Erdem hayli sevredi***
Acun beyi çertilür****

Bilgeler ters yürüdü
Acun tutup sürüdü
Erdem eti çürüdü
Yere düşüp sürtülür

Bu sağı yıllar yılı
Acımıza ses oldu
Dünyaya baş eğdiren
Gücümüze ses oldu
Bizi erce yaşatan
Öcümüze ses oldu

Bu sesle yâd eyledik
Yiğit Alp Er Tunga'yı
Ses verip şad eyledik
Yiğit Alp Er Tunga'yı

Bu sesimiz ulaşsın
Çin'e, İran'a kadar
Kızılelma aşkıyla
Kutlu Turan'a kadar
Türk'ün adı yaşasın
Dünya durana kadar

Ulu Tanrı ses versin
Ses versin Tanrı Dağı
Yeni baştan yaşansın
Yeni bir Destan Çağı!

**İrtelür: Aranıyor
***Sevredi: Eskidi, azaldı
****Çertilür: Yok olur

ŞU DESTANI

Dördüncü yüzyılda, milattan önce
Kağanlık verildi bir yiğit gence

O bahadır Şu idi
Türklerin başı idi

Gözü pek bir kağandı
Hem bozkurt hem doğandı

Adı dolaşırdı hemen her yanda
Hükmünü sürerdi ulu Turan'da

Balasagun yakınına
Yapmıştı Şu Kalesi'ni
Bu kaleyle durdururdu
Düşmanların hilesini

Çok güçlüydü ordusu
Diz çökerdi dağ, deniz
Kıskanırdı gökte ay
Gün taşırdı ondan iz

Üç yüz almış cenk davulu,
Üç yüz altmış nevbet her gün
Çalınırdı sarayında
Verilmezdi ara bir gün

Bu nevbetler kutlu boylar içindi
Bu nevbetler yiğit beyler içindi

İşte tam bu anlarda
Bu mutlu zamanlarda

İskender bir hışımla
Doğuya ordu çekti
Ön Asya'dan İran'a
Yurtları yıktı, yaktı

İşgal etti her yeri
Son bulmadı seferi

Semerkant'ı alarak
Geldi Türk illerine
Kana, yaşa dalarak
Geldi Türk illerine

Bunu gören gözcüler
Sınırdaki izciler

Koşular Şu Kağan'a
Şöyle dediler ona:

Günbatıdan İskender
Kopup geldi sel gibi
Orduları dağıttı
Tufan gibi, yel gibi
Geçip gittiği yeri
Ağlattı ecel gibi

Diz çöktürdü şahlara
Nice padişahlara

Ülkeleri, burçları
Yıkıp yerle bir etti
Ormanları, dağları
Yakıp yerle bir etti
Milletlerin boynunu
Büküp yerle bir etti

Biz bekleriz nicedir
Bize buyruğun nedir?

İskender'in üstüne
Varıp savaşalım mı?
Onu bozkurtlar gibi
Sarıp savaşalım mı?
Ordusunu ortadan
Yarıp savaşalım mı?

Şu Kağan, bu sözleri
Duymaz gibi göründü
Bu telaşa, kaygıya
Uymaz gibi göründü

Çünkü daha önceden
Kağan, kırk er seçmişti
Kırk yenilmez bahadır,
Yiğit nefer seçmişti

İşbu seçkin kırk kişi
Asil kanlı Türk kişi

Kimseye görünmeden
Hucend Nehri'ne vardı
Kıyıya yerleşerek
Hemen etrafı sardı

İskender'in konduğu
Yerleri gözleyerek
Yapılan tüm işleri
Pürdikkat izleyerek

Görünmeden
Erinmeden
Zahmetten hiç
Yerinmeden

Bildirirdi bu erler
Kağan'a olanları
Askerleri, atları,
Pusuyu, planları...

Türk'ün yiğit kırk eri
İzlerken İskender'i

Ulaklar habersizdi,
Beyler bilmezdi bunu
Şu Kağan'ın her yerde
Gözcüsü olduğunu

O yüzden verdikleri
Kötü haberin adı
Kağan'ın huzurunda
Bir daha anılmadı
Şaşırmıştı ulaklar
Başka söz denilmedi

Türk Kağanı kaygısızdı, sakindi
Beyler başka söz demeye çekindi

Kılı bile kıpırdamaz hâldeyken
Teli bile kıpırdamaz hâldeyken

Çok rahattı Şu Kağan
Huzur vardı yüzünde
Bu güven parlıyordu
Güneş gibi gözünde

Beyler şaşarken buna
Buradaki olana

Kağan gümüş havuzun
Kenarında dururdu
Tunçtan bir heykel gibi
Tahtında otururdu

Kağan, düşten havuzu
Bu gümüşten havuzu

Yaptırmıştı emsalsiz
Ustaların eliyle
Bu havuz taşınırdı
Her yere temeliyle

Kağan, akın etse de
Cenge bile gitse de

Havuzunu taşırdı
O, her daim yanında
Bir serinlik eserdı
Sudan yiğit canında

Konaklasa bir yerde
Hemen su doldururdu
Ördekleri, kazları
Bu suya saldırırdı

Onlar suda yüzerken
Su içinde gezerken

Şu Kağan dinlenirdi
Dinlenip canlanırdı

Çok olurdu bu hâller
Başta düşler, hayaller...

Düşünürdü yarını
Milletinin kârını

Akınları, cenkleri
Cenkteki ahenkleri

Kafasında kurardı
Bu hâl ona yarardı

Ulaklar geldiğinde
Yerini aldığında

Kağan yine böyleydi
Su nasılsa öyleydi

Beyler büyük saygıyla
Huzurunda durmuştu
Haberleri söyleyip
Buyruğunu sormuştu

Kağan sessiz, derinden
Ayrılmadan yerinden

Havuzdaki kazları,
Ördekleri gösterdi
Yanındaki beylere
Şöylece cevap verdi:

*Ördeklere, kaza bakın
Ettikleri naza bakın*

*Nasıl dalıp çıkıyorlar?
Nasıl gerdan bükküyorlar?*

*Hepsi soylu, hepsi asil
Bağrıışmadan usul usul*

*Ne de güzel yüzüyorlar
Sanki suyu süzüyorlar*

Haberciler Şu Kağan'ın
Bu sözüne çok şaşılar
Onu gaflette zannedip
Hepsi hayrete düştüler

Cenk etmeye, çekilmeye
Hazırlığı yok sandılar
Çocuksu buldular onu
Cahilliği çok sandılar

Kağan hayran bakarken
Kazına, sunasına
Bu hâl ateş düşürdü
Beylerin sinesine

Kuşku duydular ondan
Korktular acı sondan

Bu sırada İskender
Beklemekten vazgeçti
Ordusunu yürütüp
Hucend Nehri'ni geçti

Bunu gören Kağan'ın kırk çerisi
Hiç durmadan hem de gece yarısı

Yıldırımca at sürdüler
Hemen Kağan'a vardılar

Huzuruna çıkararak
Önünde diz çökerek

İskender'in Hucend'i
Geçtiğini söyledi
İnsanların korkuyla
Kaçtığını söyledi

Önceki haberlerde kılı kıpırdamayan
Dalgalı saçlarında teli kıpırdamayan

Şu Kağan'a, kırk yiğit
Olanları deyince
Türk yurdunun üstüne
Gelenleri deyince

Beklemeden, durmadan
Bir tek soru sormadan

Hem de gece yarısı
Ummuyorken birisi

Kağan, buyruk bildirdi
Göç davulu çaldırdı

Bu davulun sesiyle
Sesiyle, nağmesiyle

Hazırlıksız Türkeli
Bir an ürperdi, şaştı
Halkın içine düşen
Büyükçe bir telaştı

Bu telaşla işleri
Birbirine dolaştı

Ellerine geçeni
Toplayıp derlediler
Buldukları atları
Hemen eyerlediler

Alev gibi, yel gibi
Aniden hayal gibi

Atlayarak rastgele
Tuttukları atlara
Sarılarak dört elle
Çelikten pusatlara

Herkes birbirinin atına bindi
Kimse düşünmedi: “*Atlar kimindi?*”

Karanlık gece vakti
Bir halk, doğuya aktı

Başı çekti Şu Kağan
Başta tekti Şu Kağan

Türkeli sorgusuzca
Peşi sıra yürüdü
Çerileri, beyleri
Sıra sıra yürüdü
Öncü erler elinde
Çıra çıra yürüdü
Kocaları, sayrısı
Dura dura yürüdü
Atlar kara taşları
Kıra kıra yürüdü

Gün doğmadan geride
Bomboş bir ova kaldı
Boynu bükük bir bulut,
Hüzünlü hava kaldı

Ordugâhın yeri boş
Erlerin yerleri boş

Söndü yanan ocaklar
Kabre dönen ocaklar

Kurt kuş bu ani göçe
Kırılırken, küserken
Çocuk ninnilerinin
Yerinde yel eserken

Bu göçe yetemeyen
Bir binek tutamayan

Yirmi iki aile
Kalede kalmış idi
Kaygı denen tarifsiz
Çilede kalmış idi

Kınık, Kayı, Salur'la
Başka beylerdi bunlar
Oğuzları doğuran
Kadim soylardı bunlar

Düşünürken her biri
Ne etmeli diyerek
Bu hâlde ne yapmalı,
Ne tutmalı diyerek

İki aile geldi
Yanlarına o sıra
Sırtlarında kap kacak
Sırtlarında ter, yara

Yükten yorgundu hepsi
Solgun, durgundu hepsi

Onların hâli
Şekli şemali

Benzemezdi duracağa
Durup mola vereceğe

Onlara bakıp
Hayli yaklaşıp

İlk yirmi iki kişi
Gelenlerle tanıştı
Hâllerini anlayıp
Ŗu Ŗekilde konuştı:

*İskender her kim ise
Uzun kalmaz burada
Eğer kalmak isterse
Yüzü gülmez burada
Gider geldiği gibi
Hükmi olmaz burada*

*Bu yurt bizim yurdumuz
Derdi, bizim derdimiz*

*Yine bizlere kalır
Sonunda bizim olur*

*Siz de kalın bizimle
Birlik olun bizimle*

Yirmi iki er
O gün beraber

Gelen konuklara bunu söyledi
Onları kaleye davet eyledi

İki aileye
Bilinmeli diye

“Durun, kalın!” manasında
“Kalaç!” diye ad koydular
Söylediler bir ağızdan
Bu addan gurur duydular

Tarih de “Kalacı!” dedi
Bu erlerden olanlara
Bu erlerin yerlerini
Yarınlarda alanlara

Ama iki aile
Korku, kaygı, gaile

İçine sindiğinden
İçinde yandığınan

Davete uymayarak
Durmadılar orada
Bir gecelik bir mola
Vermediler orada
İskender'in yüzünü
Görmediler orada

Onlar çekip gidince
Orayı terk edince

Geçti bir zaman
Sonra toz, duman

Geliverdi İskender
Surdan girdi İskender
Kaledeki erleri
Bakıp gördü İskender

Yirmi iki er vardı
Yirmi iki aile
Hiçbirinin yüzünde
Ne korku ne gaile

Hepsi uzun saçlıydı
Hepsi yiğit, güçlüydü

Vardı Türk alameti
Erlerin üzerinde
Gördü Türk alameti
Erlerin üzerinde

Hiç kimseye sormadan
Hiç kimseyi yormadan

“Türk manend!” dedi hemen
“Türke benziyor!” dedi
İskender bu sözünü
Yüksek sesle söyledi

Bu ünden sonra
Bugünden sonra

Onlara “Türkmen!” dendi
Bu ad, asırlar yendi

Onlar yirmi dört boydu,
Tam yirmi dört kabile
Çekip gittiği için
Yurttan iki aile

Bu sebepten Kalaçlar
Tam da Türkmen sayılmaz
Yirmi iki boy kadar
Sedaları duyulmaz

Bunlar bir yanda dursun
Hükümü zamanda dursun

Balasagun şehrinde
Bütün bunlar olurken
Şu Kağan, Çin’e geçti
Atlar hızla solurken

Sürdü Uygur iline
Girdi Uygur iline
Evine varır gibi
Vardı Uygur iline

Türk yurduydu bu yurtlar
Kan kardeşti bozkurtlar

Bu sebepten ötürü
Sayılırdı hatırı

Milletine, eline
Erdiğinde Şu Kağan
Kadim Uygur yurduna
Girdiğinde Şu Kağan

Duyguluydu, içliydi
Soydaşları içinde
Şimdi daha güçlüydü
Soydaşları içinde

İskender'i bilerek
Buraya sürümüştü
İskender de durmadan
Peşinde yürümüştü

Kızıl vakti, ak vakti
Uygur'a şafak vakti

Geldiğinde İskender
Merkezinden uzaktı
Bu tertip Şu Kağan'ın
Düşündüğü tuzaktı

Şu Kağan, çerisinden
Alpların irisinden

Gençlerini ayırdı
Dinçlerini ayırdı

Onlarla İskender'e
Saldırmayı düşündü
Düşmanını ortadan
Kaldırmayı düşündü
Mazlumların öcünü
Aldırmayı düşündü

Veziri geldi ona
Dedi ki Şu Kağan'a:

*Seçtiğin çerilerin
Korkusuz börülerin*

*Tamamı gençtir Kağan
Güçlüdür, dinçtir Kağan*

*Ama tecrübesi az
Tecrübesiz er olmaz*

*Ya bunlar yanılırsa
Yağıya yenilirse*

*İş kötüye varmaz mı?
Yağı bizi kırmaz mı?*

*O yüzden yanlarında
Erlerin önlerinde*

*Koca bir bey gitmeli
Komutanlık etmeli*

*Vezerin bu sözünü
Kağan tasdik eyledi
Çok yaşlı manasında
“Öge!” diye söz dedi*

*Vezir sevindi buna
Duyup övündü buna*

*Şu Kağan, erlerinin
Yiğit neferlerinin*

*Tecrübeli, güngörmüş
Bir er seçti başına
Savaşlarda yaşlanmış
Bir er geçti başına*

*Bu seçkin birlikteki
Bu bıçkın birlikteki*

Hiç zaman kaybetmeden
Şu Kağan'ın erleri
Rüzgâr gibi geçerek
Aradaki yerleri

At sürerek dağ aştilar
İskender'e ulaştılar

Bunu gören İskender
Sessiz duran İskender

Çağırıp beylerini
Onlara buyruk verdi
Türklerin üzerine
Öncü birlik gönderdi

Karşılaştı ovada
Bir kasvetli havada

İki bilenmiş birlik
Hırsla belenmiş birlik

Cenk düzeni alarak
Yerlerinde kalarak

Çadırları çattılar
Günü akşam ettiler

Kurt kuş uyurken
Gece büyürken

Baskın yaptı dörtnala
Şu Kağan'ın birliği
Yere battı düşmanın
Dünyaları, dirliği

Baskın çok kanlı oldu
Kılıç, ok kanlı oldu

İskender'in birliği
Tam bozguna uğradı
Bir Türk eri bu sıra
Düşmanını doğradı

Bir vuruŖta ikiye
Bölüverdi hasmını
Karpuz gibi ortadan
Diliverdi hasmını
Böylelikle dünyadan
Siliverdi hasmını

İskender'in bu ölen
Çerisinin belinde
Bir torba altın vardı
Kemerinde, Ŗalında

Türk'ün vurduğu kılıç
Böldüğünde zorbayı
Dağıttı belindeki
Altın dolu torbayı

Savrularak altınlar
Kara yere belendi
Bu çeriden dökülen
Kızıl kana bulandı

Ertesi gün, gün doğunca
Altınlara gün değince

Parıldadı bu altınlar
Türk erleri bunu gördü
“Altın kan, altın kan!” diye
He biri söyleyip durdu

İşte o ünden sonra
İşte o günden sonra

Bu baskının olduğu
Nice erin öldüğü

Yerin çevresindeki
Dağa *Altun Han* dendi
Bu isim tarih boyu
Hep böylece söylendi

Gün geçti yavaş yavaş
Olmadı başka savaş

Bu baskının ardından
Ordular karışmadı
Şu Kağan'la İskender
Bir daha vuruşmadı

Anlaşarak akılla
Barıştı iki Kağan
Dostlukta, iyilikte
Yarıştı iki Kağan
Bu yerlerde hizmete
Girişti iki Kağan

Nice kentler kuruldu
Büyük işler görüldü

Bu kentlere yerleşti
Uygurlar, diğer boylar
Bu kentlerde birleşti
Kanı Türk olan soylar

Anlar geçince
Günler geçince

Daha fazla kalmadan
Geri döndü İskender
Ülke, toprak almadan
Geri döndü İskender

Şu Kağan da yeniden
Döndü Balasagun'a
Geliştirip burayı
Çok hizmet etti ona

Bir de Şu Kalesi'ni
Tamir ettirdi Kağan
Ülkesini, yurdunu
Mamur ettirdi Kağan

En sonunda kaleye
Bir büyük tılsım koydu
Bu tılsımın namını
Sağır sultanlar duydu

Bugün bile bu tılsım
Hükmünü korur hâlâ
Bugün bile bu tılsım
İşini görür hâlâ

Bu tılsımın yüzünden
Bu tılsımın izinden

Leylekler kente gelse
Onu aşıp geçemez
Üzerinden ol görüp
Başka yurda göçemez

Bu tılsım, Türk gücünün
Apaçık kanıtıdır
Cümle dosta, düşmana,
Cihana yanıtıdır

Damarında gezdikçe
Türklüğün asil kanı
Yine Destan Çağı'nda
Yazar nice destanı...

HUN DESTANLARI

Oğuz Kağan Destanı
Attila Destanı

OĞUZ KAĞAN DESTANI

Destan çağlarından bir rüzgâr esti
Rüzgârlar âdeta nefes nefesti

Alnı akıtmalı atlar koşarken
Sarp dağları bengi sular aşarken

Mavi göğün altında
Kavi göğün altında

Ötelerden ses geldi
Atalardan ses geldi

“Olsun!” dediler
“Gülsün!” dediler

Bu hâl, onun resmiydi
Hayaliydi, ismiydi

Gelince umut, neşe
Sevindiler peş peşe

Mutlu günlerden bir gün
Kutlu günlerden bir gün

Aydınlandı gözleri
Işık doldu, renk doldu
Ay Kağan'ın o gün bir
Erkek evladı oldu

Gök maviydi çehresi
Ağzı kızıl ateşti
Simsiyah saçı, kaşı
Görklü geceye eşti

Gözleri al al idi
Kaşları hilâl idi

Güzeldi perilerden
Güzeldi dirilerden

Alımlıydı
Çalımlıydı

Bu oğlan, anasını bir kez emip bıraktı
Bu oğlanın hâlleri çocukluktan ıraktı

İstemedi bir daha anasını emmeyi
Ansızın dile geldi ekmek deyi, aş deyi

Çiğ et, kımız istedi
Kımız içip et yedi

Daha kırk günlük iken
Yürüyüp oynar oldu
Damarında asil kan
Volkandan kaynar oldu

Soyu yiğit oğlanın
Boyu söğüt oğlanın

Ayağı öküz ayağı
Beli kurdun beliydi
Omzu samur, döşü ayı
Gönlü hırçın, deliydi

Kıl kaplıydı her yeri
Yoktu eşi, benzeri

Yılkı sürüsü güdüp binerdi cins atlara
Sadağını doldurup dağları yara yara

Av avlardı, kuş kuşlardı
Daha nice iş işlerdi

İşte böyle bir zaman
Gâhi güzel gâh yaman

Günler, geceler geçti
Yıllar yıllara göçtü

Oğuz da büyüyüp bir yiğit oldu
Yahşiden de yahşi er yiğit oldu

O zaman onun yurdunda
Yüce dağların ardında

Sınırı bilinmez bir orman vardı
İçinde sayısız ırmak akardı

Orada yaşardı nice kuş, hayvan
Av ile doluydu, doluydu her yan

Ama korkunç bir canavar
Yaşıyordu bu ormanda
İnsanları, hayvanları
Yutardı tuttuğu anda

Sürülere saldırıp atları parçalardı
İnsanları yiyerek halka korku salardı

Bu büyük canavarın korkusundan, şerrinden
Halk çaresiz beklerdi, kötü çıktı gün günden

Oğuz ise büyüyüp bir er oldu o zaman
Öyle bir yiğitti ki yiğitlerden pek yaman

Oğuz, bu caniyi
Görmek istedi
Saldırıp üstüne
Varmak istedi
Kılıçla başını
Vurmak istedi
Leşini toprağa
Sermek istedi
Canavarı yere
Karmak istedi

Kargı, kılıç, kalkan, ok,
Sert yay alıp yanına
Oğuz Han canavarın
Varmıştı ormanına

Ormanda bir geyiği avlayıp hemen kesti
Bir söğüt çubuğuyla bağlayıp dala astı

Tuzağı hazır edip
At koşturdu evine
Daha tan ağarmadan
Ormana döndü yine

Hızla vardı Oğuz Han
Baktı, gördü Oğuz Han

Olduğu gibi yutmuş
Geyiği bu canavar
Ortalıkta geyiğin
Ne eti ne tüyü var!

Bu işin üzerine
Han, geyiğin yerine

Baştan aşağı astı bir ayıyı tutarak
Hanlık kuşağı ile sıkı düğüm atarak

Sonra evine döndü
Güneş tam battığında
Yattı, erden uyandı
Tan vakti çatlığında

Oğuz Han beklemeden
Sürüp ormana vardı
Bağladığı ayının
Yerinde yeller gördü

Sinirlendi bu işe
Bağırdı dağa, taşa

Bu kez ağaç dibine diz kırıp çöktü Oğuz
Canavarı bekleyip yoluna baktı Oğuz

Siper etti kalkanı
Gözetledi her yanı

Bir zaman sonra
Toz duman sonra

Canavar vardı
Oğuz'u gördü
Bütün gücüyle
Kalkana vurdu

Oğuz Han'ı sarsmadı canavarın vuruşu
Bir kıl kadcarcık bile değişmedi duruşu

Hiddetlendi canavar
Oğuz Han da çıldırdı
Kargısını saplayıp
Canavarı öldürdü

Hemen kesti başını
Sürükledi leşini

Bu başsız canavarı
Bu eşsiz canavarı

Ormandan tutup attı
Han dönüp eve gitti

Geçince hayli süre
Yöneldi aynı yere

Oğuz, leşin başında ibretlik şeyler gördü
Bir sungur canavarın bağırsağını yerdi

Bunu gören Oğuz Han
Gazaba gelip o an

Yayı kurup ok attı
Ok, sunguru yok etti

Başını kesti kuşun
Düşünüp durdu yine
İrdeledi durumu
Dedi kendi kendine:

*Canavar avları tuttu
Ayrı, geyiği yuttu*

*Çünkü kuvvet ondaydı
Kuvvetiyle öndeydi*

*Kargımla geldi sonu
Vurup öldürdüm onu*

*Başını yarıp girdi
Çünkü kargım demirdi*

*Ama bitmedi ibret
Ortalıkta üleş, et...*

*Canavarın leşini sungur yiyip kaldırdı
Canavar yiyen kuşu okla yayım öldürdü*

*Çünkü ok ile yayım
Bakırdan yapılmıştı
Sungur kuşu, ok ile
Yayıma kapılmıştı*

*Geçti günler, geceler
Göçtü ulu kocalar*

*Yine günlerden bir gün
Oğuz ormana vardı
Ellerini kaldırıp
Hak Tanrı'ya yalvardı*

*Derken böyle bir anlık
Yeri bastı karanlık*

*Oğuz şaştı bir süre
O anda gökten yere*

*Mavi bir ışık aktı
Aydan, günden parlaktı*

Mavi ışık inince
Oğuz kalkıp yürüdü
O ışığın içinde
Güzel bir kız var idi

Tek başına dururdu ışığın ortasında
Korkusuz otururdu ışığın ortasında

Çoban Yıldızı gibi
Başında bir ben vardı
Gözleri kamaştırır
Parıl parıl parlardı

Öyle güzeldi ki kız
Ne güneş ne de yıldız

Ona eş olamazdı
Yanına gelemezdi

Görklüydü bu kız
Farklıydı bu kız

Kız gülse gök gülerdi
Ağlasa gök ağlardı
Yüzüne gölge düşse
Gökler kara bağlardı

Oğuz, kızını görünce
Kıza gönül verince

Aklı başından gitti
Gönlü peşinden gitti

Vuslata koştu hızla
Sevip evlendi kızla

Kız gebe kaldı ondan
Gebeydi Oğuz Han'dan

Günü, gecesi dolunca
Ayı, günü tam olunca

Kızın gözü aydınlandı
Gözlerinde ateş yandı

Doğurdu üç erkek çocuk,
Bağırdı üç erkek çocuk

Törelere uyarak
Adlarını koyarak

“Gün!” dediler birinciye
İkinciye “Ay!” dediler
“Yıldız!” deyip üçüncüye
Tüm obaya söylediler

Övündüler böylece
Sevindiler böylece

Günler tez gelip geçti
Bahar, güz olup geçti

Oğuz da bu günlerde
Kalkıp ava çıkmıştı
Gür ormanın içinde
Ok salıp yay çekmişti

Gezip durdu Oğuz Han
Bir göl gördü Oğuz Han

Gölün güzelliğini
Hayretle süzüyordu
Bu gölün ortasında
Bir ağaç uzuyordu

Ağacın kovuğunda
Bir kız vardı dupduru
Gözleri göklerden gök
Bakışları dipdiri

Kız durmuştu kovukta
Oturmuştu kovukta

Irmak dalgası gibi dalgalıydı saçları
Gâh karanlık gâh parlak, gölgeliydi saçları

Öyle güzeldi ki kız
Ne ay ne gün ne yıldız...

Dişi inci gibiydi
Parlıyordu ağızda
Bu güzellik aklını
Bırakmadı Oğuz'da

Yeryüzünde yaşayan
Gerçi kim olsa derdi
İnsanlar bir ağızdan
Şu sözleri söylerdi:

Ah, ah biz ölüyoruz!
Eyvah, biz ölüyoruz!

Deyip bağırlardı
Aşkla çağırırlardı

Acı kımız olurdu tatlı sütken her biri
Bu kıza dayanmazdı yiğit biri, er biri

Oğuz tutuldu ona
Od düştü Oğuz Han'a

Yüreği yandı aşkla
Deliye döndü aşkla

Kızın nazını yendi
Kızı sevip evlendi

Günler, geceler sonra
Gözü parladı kızın
Doğurdu üç oğlanı
Özü parladı kızın

Birinci “Gök”, ikinci “Dağ”
Üçüncüye “Deniz” diye
Üç kutluca ad koydular
Bu üç çocuğa hediye

Ondan sonra Oğuz Han
Şölen verdi, toy yaptı
Buyruğunu bildirip
Halkı derdi, toy yaptı

Hem çağrılan, çağrılmayan
Birbirine deyip geldi
Oğuz Han’ın davetini
Bütün budun duyup geldi

Kırk masayla kırk sıra
Kurulmuştu ortaya
Tepeleme kımız, et
Serilmişti ortaya
Türlü aşlar, tatlılar
Sürülmüştü ortaya

Halk bolca yedi, içti
Sevince kapı açtı

Toydan sonra Oğuz Kağan
Kalkıp buyruk eyledi
Hem beylere, konuklara
Şu sözleri söyledi:

*Ey beylerim, ey budunum!
Bu sözleri duy budunum!*

*Ben sizlere oldum kağan
Yerde bozkurt, gökte doğan*

Elde yayla kalkan olsun
Tamga; talih, nişan olsun
Saldırınca cenk yerinde
Bozkurt sesi uran olsun
Göğü delsin demir cıda,
Cıdalardan orman olsun
Dolup taşsın av yerleri
Av yerleri kulan olsun
Bu deniz, müren az gelir
Daha deniz, müren olsun
Gün tuğ olsun, gök de çadır
Tanrı Türk'e yâran olsun

Bunu dedikten sonra
Oğuz Han buyruk etti
Buyruklarla elçiler
Dört bir tarafa gitti

Oğuz'un buyruğunu
Tez öğrendi dört bir yan
O buyrukta dünyaya
Şöyle dedi Oğuz Han:

Ben Uygur'un kağanıyım
Han Uygur'un kağanıyım

Kağansam Uygur'a madem
Acuna da kağanım hem

Bana itaat edin
Baş eğip dostluk güdün

Kim sözümü dinleyip
Buyruğumu anlayıp

Ağzıma bakar ise
Boynunu büker ise

Onun hediyesini
Kabul edip alırım
Yaşadıkça dünyada
Kendime dost bilirim

*Kim benim buyruğumu
Dinlemezse duymazsa
Gönderdiğim buyruğa
Baş eğip de uymazsa*

*Öfkeyle dolup
Gazaba gelip*

*Onu düşman bellerim
Ona çeri yollarım*

*Baskın yapıp astırırım
Yerinde yel estiririm*

*Oğuz'un bu sözleri
Söylediği zamanda
Altun Kağan isimli
Kağan vardı sağ yanda*

*Oğuz Han'a elçiyle
Altın, gümüş gönderdi
Mücevherler, yakutlar
Eşsiz eşyalar verdi
Vergisiyle malını
Onun yoluna serdi*

*Oğuz ile dost olup
Gösterdi saygısını
Belli etti her zaman
Bağlılık duygusunu*

*Yine aynı çağlarda
Oğuz'un sol yanında
Urum Kağan yaşardı
Çerisi bol yanında*

*Şehirleri çok idi
Halkı zengin, tok idi*

Komşuyken Oğuz Han'a
Dostluk etmezdi ona

Buyruğunu duymadı
Buyruğuna uymadı

Dinlemedi sözünü
İzlemedi izini

Oğuz'a asi çıktı
Ayrıksı sesi çıktı

Oğuz buna kızınca
Düşünmedi uzunca

Urum Kağan'ı
Basmak kastiyle
Başını dala
Asmak kastiyle

Asker saldı üstüne
Tuğ kaldırıp yürüdü
Gün görmemiş kargılar
Gökyüzünü bürüdü

Kırk gün sonra Oğuz Han
Ulaştı Buz Dağı'na
Çadırını kurdurup
Uzandı otağına

Derin sessizlik oldu
Yattı, uykuya daldı

Ertesi gün tan ışıırken
Usul usul gün ışıırken

Oğuz'un çadırına
Parlak bir ışık girdi
O ışığın içinde
Gök tüylü bir kurt gördü

Koskocaman erkek kurt
Yelesi gök renkli
Gömgök tüyü parlarken
Gökyüzüyle ahenkli

Dile geldi, söyledi
Oğuz'a şöyle dedi:

*Ey Oğuz! Ey, ey Oğuz!
Duy sözümü, duy Oğuz!*

*Sen Urum üstüne varmak istersin
Onları yok edip kırmak istersin*

*Ben de senin hizmetinde
Gitmek isterim
Düşmanına senle hücum
Etmek isterim*

Bunu deyip kurt kayboldu
Oğuz'un gözleri doldu

Durup kaybetmedi zaman
Çadırı toplattı hemen

Yükler çekildi
Yola çıkıldı

Ordu hızla giderken
Taşları toz ederken

Atını sürdü Oğuz
Yetişip gördü Oğuz

Çerisinin önünde gök yelesi bir kurdu
Takip edip giderdi ardı sıra tüm ordu
Yollar, dağlar aşarak bir rehber edasıyla
Nice günlerden sonra gök yelesi kurt durdu

Durdu Oğuz Han bile
Durdu çerisi ile

Burada bir ırmak vardı
Büyüktü, deniz kadardı

İtil Müren denilen
Bu ırmağın yanında
Kara bir dağ var idi
Tam da onun önünde

Karıştı iki ordu
Vuruştı iki ordu

Sonunu bile bile
Kargı, kılıç, ok ile

Çeriler arasında
Yaman vuruşma oldu
Bunu gören herkesin
Kalbine kaygı doldu

Öyle yaman oldu ki
Bu vuruşma, bu savaş
İtil Müren kıpkızıl
Kan aktı yavaş yavaş

Oğuz Kağan kazanınca
Urum Kağan kaçıp gitti
Korkusundan aceleyle
Her şeyinden geçip gitti
Kağanlığı, hazinesi,
Halkı elden uçup gitti

Oğuz, elinden aldı savaşla tüm varını
Alıp yurduna kattı Urum'un diyarını

Ganimetle doldu her yan
Altın, gümüş oldu her yan

Urum Kağan'ın bir de
Vardı erkek kardeşi
Adı Uruz Bey idi
Cenkte yoldaşı, eşi

Vuruş devam ederken
Cenkte başlar giderken

Uruz Bey oğlunu dağın başına
Salmıştı oradan yalnız başına

Saldığı şehir
Hem dağ hem nehir

Derin ırmaklarla sarılmış idi
Sağlam kalelerle örölmüş idi

Gönderirken oğluna
Uruz öğüt eyledi
Sıkıca tembihleyip
Ona şöyle söyledi:

Şehri korumak gerek
Sarıp büürümek gerek

Gelen düşmanı okla
Bu şehri bize sakla

Savaş bittiği zaman
Sen yanıma gel hemen

“Ok gibi atıl!” dedi
“Bizlere katıl!” dedi

Oğuz tam da bu sıra
Düşmanı kıra kıra

Meydanda yok etmişti
Zaferi hak etmişti

Ordusunu yürütüp
Hemen bu şehre vardı
Dört taraftan kuşatıp
Bu yaman şehri sardı

Şehri sarp dağlı
Uruz’un oğlu

Bu durumu görünce
Altın, gümüş gönderdi
Oğuz Han'a emsalsiz
Mücevher, yakut verdi

Dedi Oğuz Kağan'a:
Kalpten bağlıyım sana

Sen benim kağanımsın
Sultanım, kağanımsın

Babam bana bu şehri
Korumam için verdi
Savaş bitene kadar
Sakla diye gönderdi

Cenkten sonra yanına
Gitmemi istiyordu
Şehri kendine teslim
Etmemi istiyordu

Sana başkaldırıysa
Benim bunda suçum ne?
Han babam çıldırıysa
Benim bunda suçum ne?

Ben senin buyruğunu
Yerine getirmeye
Verdiğin her yumuşu
Anında bitirmeye

Hazırım
Nezirim

Bizim sevincimiz, senin sevincin
Bizim övüncümüz, senin övüncün

Bizim soyumuzun kökü sendendir
Senin ağacının meyvesindedir

*Tanrı sana güç vermiştir
Kut nakışlı taç vermiştir*

*Ben de başımı veririm
Seni kağanım görürüm
Vergi veririm dostlukla
Senin izinde yürürüm*

*Böyle deyip baş eğdi
Talihine gün doğdu*

*Oğuz Kağan, yiğidin
Beğenince sözünü
Gülümsedi yüzüne
Gülümsetti yüzünü*

*Dedi: “Ey yiğit!
Asil, bey yiğit!*

*Bana çok altın saldın
Şehri saklamış oldun!”*

*Bu yüzden Oğuz ona
“Saklap” adını koydu
Ona koyduğu adı
El duydu, acun duydu*

*Dostluk gösterdi Oğuz
Pek kıymet verdi Oğuz*

*Ondan sonra çeriye
Alıp yürüdü yine
İtil Irmağı tekrar
Tekrar geldi önüne*

*İtil, büyük ırmaktı
Bilmediği durmaktı!*

Oğuz kıyıya varınca
Coşkun ırmağı görünce

“İtil suyunu nasıl geçeriz?” diye sordu
“Suya düşmeden nasıl göçeriz?” diye sordu

Uluğ Ordu Bey adlı
Bir bey vardı çeride
Pek akıllı, yiğitti
Kalmaz idi geride

Uluğ Bey beklemeden
Irmağa doğru vardı
Irmağın kıyısında
Çok sık ağaçlar gördü

Ağaçları, dalları
Hızlıca kesti, biçti
Kendine bir sal yapıp
Hemen karşıya geçti

Sevindi Oğuz Kağan
Övündü Oğuz Kağan

Gülüp dedi: “Sen burada iyi ol!
Buraların Kıpçak denen beyi ol!”

Orada da durmadılar
Buna lüzum görmediler

Yürüyüp gittiler yine
Oğuz Kağan baktı öne

Gök yeleli, gök tüylü
Erkek kurt oradaydı
Türk töreli, Türk huylu
Erkek kurt oradaydı

Kurt dedi: “Oğuz şimdi
Çerinle atlan yürü
Ben önde kılavuzum
Haydi, kanatlan yürü!”

Oğuz, tan ağarınca
Gördü ki kurt öndedir
Çeriler arkasında
Kurtla aynı yöndedir

Kurt, Oğuz'u mutlu etti
Sevindi, ileri gitti

Oğuz, gitti orduyla
Gök yelesi kurduyla

Oğuz Kağan bir alaca
Aygır ata binerdi
Aygır ata, tüm yüreği
Ata ata binerdi

Yine o ata binmişti
Molada attan inmişti

At, bu mola yerinde
Eyeri üzerinde

Gözden kayboldu
İzden kayboldu

Kaçıp gitti at
Sanki yitti at

Orada bir ulu dağ
Vardı, öyle bembeyaz
Karı, buzı bitmezdi
Hem kış günü hem de yaz

Buz Dağı derlerdi bu yüzden ona
Nimeti pek boldu soğuktan yana!

Oğuz'un aygırı da
Buz Dağı'na gitmişti
Bu ayrılık Oğuz'a
Çok ezalar etmişti

Oğuz böyle yaşlıyken
Dumanlıyken, isliyken

Çerinin içinde bir yiğit vardı
Ne ifritten ne şeytandan korkardı

Dayanırdı yürüyüşe, ayaza
Çekip gitti doruğu bembeyaza

Dokuz gün sonra geldi
Yedeğinde aygırla
Oğuz'a muştı oldu
Yedeğinde aygırla

Buz Dağı çok soğuk, kar olduğundan
Soğuktan da soğuk yer olduğundan

Beyin her tarafı kardı
Bembeyaz bir örtü vardı

Kardan adam gibiydi
Nurdan adam gibiydi

Sevinçle güldü Oğuz
Çok mutlu oldu Oğuz

Dedi: "Sen bu çevredeki
Beye, ere baş olasın
'Karluk' olsun senin adın
Erlere yoldaş olasın!"

Ona mücevher, hazine
Bağışlayıp Oğuz yine

İleri gitti
Bey, çeri gitti

Oğuz giderken yolda
Bir ev fark etti solda

Yaklaştı büyük eve
Ev, benzerdi bir deve

Duvarı altındandı
Penceresi gümüşten
Demirdendi çatısı
Sanki çıkmıştı düştün

Kapalıydı kapısı
Anahtarı kayıptı
Bu kapalı yapıyı
Açamamak ayıptı

Elinden her iş gelen
Bir er vardı çeride
Adı "Tömürdü Kağul"
Ustadan ileride

Oğuz buyurdu ona:
Buyruğum şudur sana:

*Kilitli kapıyı burada kal, aç!
Açılmaz yapıyı burada kal, aç!*

*Açıp yürü ardıma
Çabuk yetiş orduma*

Bundan dolayı ona
"Kalaç" adını koydu
Devam etti yoluna
Gök tüylü kurda uydu

Ordusuyla beraber
Atlı, yayan; kağan, er

Hayli gittikten sonra
Yürümedi kurt, durdu
Oğuz da yürümeyip
O yere çadır kurdu

Bir otsuz, çorak yerde
Hayattan irak yerde

Kıl çadırlar kuruldu
Kilim, sayvan serildi

“Çürçet” denilen ülke
Böyle anılan ülke

Büyük yurttu, büyük millet
Her yanı mücevher, ziynet

Öküz, at, buzağı çoktu
Altın, gümüş dağı çoktu

Çürçet halkıyla kağanı
Karşı geldi Oğuz Han'a
Tez zamanda hazırlanıp
Ordu saldı Oğuz Han'a

Vuruş tokuş başladı
Kılıç, kargı işledi

Ok ile kılıç ile
Vuruştı iki ordu
Zafere ermek için
Yarıştı iki ordu

Üstün geldi Oğuz Kağan
Galip oldu Oğuz Kağan

Yendi Çürçet kağanını
Başını kesip öldürdü
Çürçet halkını tez vakit
Buyruk altına aldırdı

Bu savaşın sonunda
Kanın, yaşın sonunda

Sayırsız mal, mücevher
Alındı, doldu her yer

Oğuz'un çerisine
Büyük ganimet oldu
Bunları taşımaya
Atlar, öküz az geldi

Oğuz'un ordusunda
Hünerli bir er vardı
Barmaklığ Çosun Billig
Bu ad ile yaşardı

Becerikli bu usta
Düşünüp bu hususta

Bir kağrı yaptı hemen
Tüm malları yükledi
Cansız nice nesneyi
Üzerine ekledi

Başına da katır, at,
Öküz koşup götürdü
Canlı mal, cansızları
Menziline yetirdi

Şaşıp kaldı görenler
İşe akli erenler

Benzeterek bunlara
Çekiç, taş vura vura

Daha çok kağrı yaptı
Kağrılarla yol tepti

Sıra sıra yüklenmiş
Nice kağrı giderken
"Kanga, kanga!" diyerek
Yollarda ses ederken

Süsüne bakıp
Sesine bakıp

O sebeple bu nesneye
Kağrı adını koydular
Konulan bu ismi beyler,
Hanlar, çeriler duyular

Oğuz, kağrıları gördü
Kahkahayla güldü, durdu

Dedi: “*Kanga, kanga ile
Canlı, cansız taşıdı
‘Kangaluğ’ sana ad olsun
Bu adla bahtın ışıdı!*”

Onları bıraktı Oğuz
Seller gibi aktı Oğuz

Gök yeveli, gök tüylü
Erkek kurtla beraber
Sind, Tangut, Şam’a doğru
Sürüp vardı kağan, er

Nice cenklerden sonra
Aldı bu yerleri de
Öz yurduna ekledi
Kentleri, surları da

Çoğalttı uyruğunu
Yürüttü buyruğunu

Düşünce bozkurt öne
Oğuz durmadı yine

Aşağı yönde *Barkan*
Denilen bir yurt vardı
Bu yurt varlıklı, sıcak,
Avı, kuşu bol yerdi

Altın, gümüş, mücevheri
Çok idi
Halklarında beyaz bir kul
Yok idi

Hep karaydı yüzleri
Kapkaraydı yüzleri

İşbu yerin kağanı
Masar denen kişiydi
Atlandı Oğuz Kağan
Savaş onun işiydi

Sürdü Masar Kağan'a
Vardı Masar Kağan'a

Çok yaman vuruş oldu
Oğuz Han üstün geldi

Kaçıp kurtuldu Masar
Kalmadı ondan eser

Oğuz onu da bastı
Burcuna bayrak astı

Yurdu kattı yurduna
Sürüp gitti yurduna
Sayısız at, altınla
Varıp yetti yurduna

Hasmı kaygılandı, dostu sevindi
Dostu olmayanlar yandı, dövündü

Bu işler olduğu anda
İyi günde, kötü günde

Geri durmadan
Ara vermeden

Oğuz'un her anında
Oğuz'un hep yanında

Aksakallı, ak saçlı
Bir ulu koca vardı
Hem akli, anlayışı
Yüce dağlar kadardı

Doğruydu özü sözü
Kardan beyazdı yüzü

Oğuz'a vezir idi
Emrine hazır idi

O yüce erin
O koca erin

Adı *Uluğ Türük*'tü
Uykuda bir düş gördü
Bir altın yay, üç tane ok
Okları gümüş gördü

Gündoğudan günbatıya
Uzanmıştı altın yay
Kuzeye de üç gümüş ok
Giderdi alay alay

Uykudan uyanınca
Vardı Oğuz Kağan'a
Düşünde gördüğünü
Bir bir anlattı ona

Dedi: "Oğuz Kağan'ım
Yoluna feda canım

*Hoş olsun hayat sana
Yurduna dirlik dolsun
Gök Tanrı'nın düşümde
Verdiği gerçek olsun
Tanrı, bütün dünyayı
Nesine miras kılsın!"*

Oğuz, Uluğ Türük'ün
Sözlerini dinledi
Beğendi öğütleri
Hisselerini anladı

Ertesi gün er vakitte
Hazırlığı bitirtti
Büyük, küçük oğulları
Buyruk salıp getirtti

Onlara dedi: “Benim
Av diliyor av canım!”

*Kocadığım için
Gidemiyorum
Gönlümce bir av
Edemiyorum*

*Gün, Ay, Yıldız! Gündoğuya sürün siz;
Gök, Dağ, Deniz! Günbatıya varın siz!”*

Bu buyruk üzerine
Herkes sürdü yerine

Üç tanesi tan yönüne ulaştı
Üç tanesi tün yönüne ulaştı

Gün, Ay, Yıldız av avlayıp kuş vurdu
Av sonunda yolda altın yay gördü

Getirip verdiler Oğuz Kağan'a
Götürüp verdiler Oğuz Kağan'a

Oğuz sevinip güldü
Bu yayı üçe böldü

Dedi: “Büyük oğullarım!
Kurtlarım, çınar dallarım!”

*Bu yay sizlerin olsun, göğe kadar ok atın
Hasma karşı bir olup yağmur gibi çok atın!”*

Gök, Dağ, Deniz günbatıda
Av avlayıp mutlu oldu
Kuş kuşlayıp dönerken tam
Yolda üç gümüş ok buldu

Oğuz'a alıp geldiler
Sevinçle dolup geldiler

Oğuz sevindi buna
Pay etti üç oğluna

Dedi: "Küçük oğullarım!
Sizler varken kalmam yarım!"

Okları size verdim
Sizlere layık gördüm

Yay ki okları attı
Tozu dumana kattı

*Siz de oklar gibi olun!
Her daim hedefi bulun!"*

Oğuz, kaybetmeden bir lahza zaman
Büyük kurultayı topladı hemen

Herkesi çağırdı, herkesi derdi
Buduna emsalsiz bir şölen verdi

Yiyip içti misafirler
Sohbet açtı misafirler

Oğuz, büyük otağına kuruldu
Büyük otağ her taraftan görüldü

Otağının sağına kırk kulaçlık bir direk
Dikip bunun başına bir altın tavuk koydu
Ak bir koyun bağlayarak sağına

Kırk kulaç bir direği sol yanına dikerek
Gümüştten bir tavuğu üstüne tamga saydı
Kara koyun bağladı ayağına

Sağ yanına Bozoklar,
Üçoklar sol yanına
Oturunca Oğuz'un
Canlar geldi canına

Kırk gün, kırk gece
Yendi, içildi
Kırk gün, kırk gece
Neşe saçıldı

Ondan sonra Oğuz Kağan
Üleştirdi yurdunu
Oğulları arasında
Bölüştürdü yurdunu

Dedi: “Ey oğullarım!
Yiğit, bey oğullarım!

Çok yaşlandım ben artık
Sayısız kez savaştım
Çok ok attım kargıyla
Aygırla yollar aşım

Düşmanları ağlatıp dostlarımı güldürdüm
Bayrağımı, tuğumu daim göğe kaldırdım

Gök Tanrı'ya ben canımı adadım
Gök Tanrı'ya ben borcumu ödedim

Sizin olsun, sizin yurdum
Yurduma da sizi verdim!”

ATTILA DESTANI

Bir gün koca acunda
Acunun her ucunda

Bozuldu düzen, dirlik
Çözüldü düzen, dirlik

Tufan'dan sonra yine
Düşüp kavgaya, kine

Sardı cümle acunu
Yeniden bir kargaşa
Kısa zaman içinde
Kuşattı baştanbaşa

Tanrı'nın adı için
Onun muradı için

Koşturan Türk milleti
Tanrı'nın berk milleti

Koskoca yeryüzünde
Dağlarında, düzünde

Tanrı'nın yasasını
Hâkim görmek isterken
Adaletle, sevgiyle
Hüküm sürmek isterken

O gün, onların bile
Hâlleri düştü dile

Türk ilinin içine
Nifak sokulduğundan
Beraberlik duygusu
Göge çekildiğinden

Devletleri yıkıldı
Boyunları büküldü

İşte, tam bu sırada
Bütün yurтта, yörede

Küçükler büyüğü,
Kızlar anayı,
Oğullar babayı
Tanımaz oldu

Kargalar kartalı,
Tilki bozkurdu,
Han halkı, obayı
Tanımaz oldu

Hele hele acunun
Batısı tam dehşetti
Mazlumlara yapılan
Zalimlikti, vahşetti

İnsanlar suçsuz yere
Düşerdi kara yere

Soylular kanunsuzca
İşlerini görürdü
İnsanları öldürüp
Cesedini sürürdü
Parça parça ederek
Köpeklere verirdi

Can, namus güvenliği
Bilinmezdi Batı'da
Adalet, sevgi, huzur
Bulunmazdı Batı'da
Kadınlar korkusuzca
Salınmazdı Batı'da
Köleliğin duvarı
Delinmezdi Batı'da

Temizlik, insan hakkı
İnanç hakkı, can hakkı

Duyulmuş şey değildi
Uyulmuş şey değildi

Zulmet, korku, cehalet
Cehaleti hayal et...

Kilise, din adamı
Soyarken bön adamı

Soylular hür, halk esir
Geçerdi böyle asır

Bütün Batı yaşarken
Karanlıklar çağını
Hun Türkleri toplayıp
Yurdunu, otağını

Beklemeden bu sıra
Güneşin ardı sıra

Anayurttan ayrılıp
Gece gündüz gittiler
Dalga dalga batıya
Durmadan göç ettiler

Önlerinde bir maral
Onlara yol gösterdi
Yurtlarından ayrılan
Hunlara yol gösterdi

Bu yolculuk içinde
Türk ilinin göçünde

Muncuk adlı bir Bey'in
Doğum yaptı karısı
Bir oğlan sesi ile
Gitti derdin yarısı

Bu çocuk doğduğunda
Matemi boğduğunda

Mavi gök bölünmüştü
Kara yer delinmişti

Halk, bu doğan çocuğu
Tanrı'dan muştı bildi
Tanrı'nın hikmetiyle
Derdi, kederi sildi

Türk'ü parlak gününe
Zaferlerin yönüne

Götürecek kahraman
Bu çocuk olmalıydı
Yetirecek kahraman
Bu çocuk olmalıydı

Halk böyle düşünürdü
Hep öyle düşünürdü

Ama daha balayken
Baht başına belayken

Bu kargaşa anında
Dert, tasa zamanında

Babası bir bozkırda
Aniden ölüverdi
Çocukcağz ortada
Öylece kalıverdi

Kaybetti babasını
Kaybetti obasını

Ayakları şaşırđı
Yad yollara düşürdü

Bulamadı evini
Evinin alevini

Kayboldu, şaştı çocuk
Meçhule koştı çocuk

Bozkırda bir başına
Girdi can savaşına

Birkaç hafta güç bela
Açıkta kala kala

Sesi gitti, kısıldı
Güç, kuvveti kesildi

Açlık, soğuk, susuzluk
Yalnızlık, uykusuzluk

Bitirdi mecalini
Bırakmadı hâlini

Ölümlle cenk ederken
Canı tenden giderken

Bir çalının dibinde
Göç yolunun dibinde

Amcası Rua buldu
Onu yanına aldı

Sevdi öz oğlu gibi
Özünden bağı gibi

Halk da sarıldı, sardı
Onu evladı gördü

Göç ederken Türk ili
Göç giderken Türk ili

Acundaki atların
Müjdeli kanatların

Yarisından fazlası
Hunların elindeydi
En iyisi, en cinsi
Onların elindeydi

Bu yüzden bütün budun
Büyük, küçük, er, kadın

Bu çocuk büyüyüp de
Yiğit olana kadar
Yiğitlikle adını
Kendi alana kadar

Ata İllig dediler
Bu adı söylediler

İllig, devletli demek
Hasma savletli demek

Bizse Attila deriz
Biz böyle yâd ederiz

O daha çocuk yaşta
At üstünde, uğraşta

Gününü geçirirken
Okunu uçururken

Kem gözlere kederdi
Çocuklara liderdi
Onu gören insanlar
Şöyle tarif ederdi:

*Yüzü bir kurt kadar sert
Özü sağlam, özü mert*

*Boş sözleri bilmeyen
Yüzü asla gülmeyen*

*Bir yiğittir, bir yiğit!
Bozkurt gibi hür yiğit!*

*Av peşinde ter döken
At çatlatacak, nal söken*

*Aygırından inmeyen
Uslanmayan, dinmeyen*

*Bir yiğittir, bir yiğit!
Alp yüreği gür yiğit!*

*Ona sevgi güdenler
Onu tarif edenler*

*Bu sözlerle överdi
Bu sözlerle severdi*

*İşte böyle Attila...
Amcası Aybars, Rua*

*Ve Oktar'ın yanında
Onların zamanında
Büyüyüp yiğit oldu
Pişti cenk meydanında*

*At sürüp ok savurdu
Nice düşman devirdi*

*Kılıç, kırbaç belinde
Kılıç, kırbaç elinde*

*Dönmedi hiç geriye
Saldırdı ileriye*

*Baltası başlar kesti
Tufandı; coştı, esti*

Öğrendi birçok dili
Bildi acunu, ili

Gençliğinde birkaç yıl
Rehin kaldı Roma'da
İnceledi ülkeyi
Bilgi aldı Roma'da

Halkını, askerini,
Acundaki yerini,

Yasasını kavradı
Tasasını kavradı

Kardeşi Bilge ise
Benzemezdi hiç ona
İradesi zayıftı
Tavizkârdı düşmana

Ama Attila onu
Ölene dek korudu
Azrail, kardeşini
Bulana dek korudu

Attila'nın amcası
Rua vefat edince
Türk'ün yiğit Kağan'ı
Gelmez yola gidince

Tahta çıktı Attila
Türklüğe Kağan oldu
Orduları derleyip
Hepsini hazır kıldı

Dedesı Uldız gibi
İstiyordu cihanı
Diyordu: "Türk olmalı
Bu cihanın her yanı!"

Bu vakitte dünyanın
En güçlüsü denilen
En kudretli ülkesi,
Memleketi sanılan

Roma çok karıştkı
Zulümle barıştkı

Arşa çıkmıştı ahlar
Gelmezdi ak sabahlar

Bunu gören Attila
Kan ağlayan Roma'ya
Zalimlerin elinde
Kan çağlayan Roma'ya

Huzur götürmek için
Huzur getirmek için

Hemen ordularını
Dört yanına sevk etti
Yaman ordularını
Dört yanına sevk etti

Bu akınlar sürerken
Yeni düzen kurarken

Bir gün çobanın biri
Bakarken iri iri

Bir ineğin ayağı
Aksıyordu merada
Bunu fark eden çoban
Kanlar gördü orada

İneğin ayağından
Epeyce kan damlardı
Kanları izleyerek
Çoban bir yere vardı

Kabzası kara yerde
Gömülmüş ara yerde

Sivri ucu parlayan
Gökte, Gün'ü harlayan

Müthiş bir kılıç buldu
Onu çıkarıp aldı

Beklemeden yel gibi
Taşkın gibi, sel gibi

Attila'ya götürdü
Attila'ya yetirdi

Ordugâhta bulunan
Kamlar bunu görünce
Fikirleri alınan
Kamlar bunu görünce

Bu muhteşem kılıcı
Tanrı'dan Attila'ya
Bir armağan saydılar
Bakarak Gün'e, Ay'a

*"Bu kılıçla Attila,
"Kut'u aldı!" dediler
"Dünya, hükümdarını
Artık buldu!" dediler*

Bu kutlu işaretle
Coşup sevinen Türkler
Haksızların önünde
Hakkı savunan Türkler

Roma'da cenk ederken
Zulmü al renk ederken

Bizanslılar yapılan
Antlaşmayı bozdular
Kudurmuş köpek gibi
Günden güne azdılar

Türk'e asi olanlar
Ona karşı gelenler

Bizans'a çıkıp vardı
Orayı vatan gördü
Bizans da hainlere
Büyük makamlar verdi

Kucak açtı hepsine
Altın saçtı hepsine

Hele alışverişte
Hile çoktu onlarda
Ölçü, tartı, utanma,
Mertlik yoktu onlarda

Bizanslılar pazarda
Aldatırdı Türkleri
Ölse bile mezarda
Aldatırdı Türkleri

Türkler hile bilmezdi
Ölse bile bilmezdi

Kandırmazdı kimseyi
Yandırmazdı kimseyi

Bir de Margus şehrinde
Pis bir piskopos vardı
Ölen bütün Türklerin
Kurganını soyardı

Ölümden sonrasına
İnanan insanların
İnanıldığı Tanrı'yı
Hep anan insanların

Kurganından aldığı
Kurganından çaldığı

Eşyasını satardı
Malına mal katardı

Daha nice kötülük
Baştan uca kötülük

Yapılırken Türklere
Hem de suçsuz, yok yere

Zulme susmak olmazdı
Sinmek, pusmak olmazdı

Bunu duyan Attila
Ordu çekti Balkan'a
Askerinin başında
Hücum etti o yana

Margus şehrini aldı
Bizanslı şaşakaldı

Karşılıksız kalmadı
Türk'e yapılan işler
Eller, koldan kırıldı
Kökten söküldü dişler

Boyun eğdi Bizans'ın
İmparator dediği
Boğazına tıkanıdı
Hile ile yediği

Oğlunu rehin verip
Ancak öyle kurtuldu
Teslimiyet gösterip
Ancak öyle kurtuldu

Bundan sonra Attila
Döndü Roma'ya doğru
Ordusuyla dörtlüğe
İndi Roma'ya doğru

Sıra geldi onlara
Yolları yara yara

Giderken Orleans'tan
Katalan Ovası'na
Bütün ordu sadıkken
Türklüğün davasına

Çeriler yakaladı
Bir Romalı keşişi
Attila sordu ona
Yarın olacak işi

Dedi: "Yarın kim galip,
Kim mağlup olacaktır?
Hangi ordu zaferin
Tacını alacaktır?"

Keşiş biraz bekledi
Kağan'a şöyle dedi:

Milletlerin üstünde
Hükümünü süren Tanrı
Her şeye gücü yeten,
Her şeyi gören Tanrı

Senin eline vermiş
Kendi güç kılıcını
Oynatıyor elinde
Adil oç kılıcını

Onun kırbacı sensin
Sen ki hüküm verensin

Adaletten ayrılan
Senle cezayı bulur
İnsanlıktan sıyrılan
Senle cezayı bulur

*Lakin Őunu unutma
Aklından uzak tutma*

*Tanrı bir gün elinden
Kılıcı alabilir
Verir bir başkasına
Başka er bulabilir
Hatta kılıcı senin
BaŐma alabilir*

*Senin gücün ilah
Hem vallahi billahi*

*Bu g beŐeri değil;
Haktır, haŐarı değil*

*Savaşlarda Roma'yı
Elbette yeneceksin
Girdiğin her savaştan
Zaferle döneceksin*

*Attila bu keŐiŐin
Şaşırdı sözlerine
Askerlerin, beylerin
Nur doldu gözlerine*

*“O, Tanrı'nın Kılıcı!”
Diyordu artık herkes
Syliyordu tüm dünya
Tek bir ağız, bir nefes*

*Ertesi gün savaşta
Kağan vardı en başta*

*Buyruğunu verince
Akboz atı sürünce*

*Saldırdı Türk erisi
Daldı bozkurt sürüsü*

Katalan'da dağıttı
Roma'nın ordusunu
Başlarında koymadı
Hiçbirinin usunu

Sağ kalan teslim oldu
Başı, boynunda kaldı

Roma'nın kahramanı(!)
Büyük şöhreti, şanı

Aetius da zor kaçtı
Zor kurtardı canını
Attila'ya bıraktı
Mertliğin meydanını

Bu zaferden dönerken
Bu seferden dönerken

Troyes adlı şehrin
Akınında Attila
Troyes adlı şehrin
Yakınında Attila

Fakir, dul bir kadını
On çocuğu yanında
Kaçıyorken görmüştü
Kuşatma zamanında

Bu kadın çocuklarla
Huzura getirildi
Bu kadın çocuklarla
Huzura götürüldü

Attila: "Çocukların
Meşru mu?" diye sordu
Kadın: "Evet!" deyince
Kağan buyruk buyurdu

Kadın ve çocuklara
Yetecek mal ve para

Verilerek salındı
Gönülleri alındı

Onlar ömür boyunca
Kurtuldu yoksulluktan
Kurtuldular bu malla
Zalimlere kulluktan

Ancak Troyes halkı
Hunlara direnince
Harabeye döndü kent
Boş yere direnince

Bu sırada şehirde
Yenilgide, kahırda

Dua ederken halka
Kaleden Aziz Lupus
Attila'ya bağırdı
Kuleden Aziz Lupus:

*Sen kimsin, sen necisin?
Kimin kolu, gücüsün?*

*Sen taçları, tahtları
Devletleri, bahtları*

*Atlarımın nalıyla
Çiğneyip eziyorsun
Bu hakkı kimden aldın?
Ezdikçe azıyorsun!*

Bunu duyan Attila
Dikerek gözlerini
Yiğit bir haykırıyla
Söyledi sözlerini:

*Ben Tanrı'nın kılıcıyım!
Han Tanrı'nın kılıcıyım!*

*Ben, ona hizmet ederim
Onun yolunda giderim*

*Aziz Lupus bu söze
Cevap verdi göz göze:*

*Ben de tüm sürüleri
Mahveyleyen bir kurttum
İşte bu suçlarımla
Üstüme toprak örttüm*

*Tanrı'nın kılıcına
Benim boynum müstahak
Troyes artık senin
İster onar ister yak*

*Böyle deyip şehrinin
Verdi anahtarını
Sundu kendi eliyle
Şehrin bütün varını*

*Türkler şehre girince
Her yeri sis kapladı
Göz gözü görmez oldu
Her yeri pus kapladı*

*Ancak diğer kapıdan
Çıkınca duman gitti
Bu kentten, bu yapıdan
Çıkınca duman gitti*

*Bunu gören Attila
Hüküm veren Attila*

*Bu papazın imanlı
Olduğuna inandı
Çok akıllı birini
Bulduğuna inandı*

Bu yüzden Ren Nehri'ne
Beraberce gitmeyi
Böylelikle onunla
Bir yolculuk etmeyi

Papaza teklif etti
Papaz da onla gitti

Bağışladı Attila
Hem papazı hem halkı
Verdi özgürlüğünü
Sevindirdi tüm halkı

Türk yurtları büyürken
Bozkurtları büyürken

Sürekli entrikalar
Çeviren Roma için
Ortalığa kargaşa
Savuran Roma için

Hun Başbuğu Attila
Ağır yükler düşündü
Roma'nın isyanına
Sağır yükler düşündü

Talepleri büyüktü
Talepler ağır yükü

Her taraf karmakarış
Kargaşada bir yarış

Alıp başı gitmişti,
Çıldırılmıştı Roma'da
Ayrılıklar başını
Kaldırmıştı Roma'da

İmparator III.
Valentinianus baştan
Kârlı çıkmak isterdi
Bu karışık savaştan

Kız kardeşi Honoria
Öz kardeşi Honoria

Düşman gibiydi ona
Gerek yoktu düşmana

Hem de dul prensesin
Bilenmiş, asi sesin

Oğullarının bir de
En olmadık bir yerde

Tahta talip olması
İşten bile değildi
Ona karşı gelmesi
İşten bile değildi

İmparator korkuyla
Onları tutuklattı
Olası rakipleri
Bağlayıp hapse attı

Bunu gören prenses
Önce çıkarmadı ses

Ancak ağabeyine
Kargışlar edip durdu
Sonra onu yıkacak
Gizli planlar kurdu

Yakışıklı, gözü pek,
Güçlü Hun Kağanı'na
Nişan yüzüğü salıp
Taçlı Hun Kağanı'na

Ondan haber bekledi
İçi içini yedi

Ama Başbuğ Attila
Bildiğinden planı
Roma'daki casusla
Öğrenince olanı

Honorio'ya böylece
İnanıp yüz vermedi
Reddetmedi açıkça
Soğukluk göstermedi

Kabul etti nişanı
Makbul etti nişanı

Bunu fırsat bilerek
Roma İmparatoru'ndan
Ülkenin yarısını
Hemen istedi ondan

Attila isteyince
Sözlüsünün payını
Romalılar anladı
Düşünülen oyunu

İmparator bu işin
Sonundan korktuğundan
Ülkesinden, tahtından,
Canından korktuğundan

Prensese yanında
Hemen bir koca buldu
Evlendirdi onunla
Korkuyu uzak kıldı

Romalının oyunu
Aşsa bile boyunu

Bu durumu Attila
Fazla önemsemedi
Hatta bu konu için
Bir kelime demedi

Günler geçti peş peşe
Aylar göçtü peş peşe

İtalya seferinde
Hem de her seferinde

Aquileia şehrini
Kuşatıp saldırırsa da
Alamazdı bir türlü
Attila çıldırırsa da

Ümidi kırılmışken
Bezmişken, yorulmuşken

Surların çevresini
Gezdi, dolaştı durdu
O sırada gökteki
Birçok leyleği gördü

Yavrusunu kaparak
Leylekler yuvasından
Başka yere taşırdı
Bu şehrin havasından

Kağan'ın yanındaki
Yiğitler gördü bunu
Şehrin düşeceğine
Haberci yordu bunu

Hazırlanıp yeniden
Habersizce, aniden

Tekrar bunun üstüne
Ordu hücumu kalktı
Varıp düşman üstüne
Ordu hücumu kalktı

Şehre verip velvele
Şehri geçirdi ele

Attila hiç durmadan
Mola bile vermeden

Yürüdü ordusuyla
Yollar yere serildi
Birdenbire Ravenna
Önlerinde görüldü

Kurulunca ordugâh
Görülünce ordugâh

Kentte yaşayanları
Ölüm korkusu sardı
Onlardaki bu korku
Yüce dağlar kadardı

Bağışlanmak için halk
Saygı sunmak için halk

Ravenna'da yaşayan
İleri gelenlerden
Bir heyet oluşturdu
Türkleri bilenlerden

Başında bir papazla
Attila'ya gönderdi
Onlara şehir için
Sonsuz söz hakkı verdi

Hepsi giymişti beyaz
İstekleri af, niyaz

Bunlar böyle yürürken
Eteğini sürürken

Türk Kağanı çadırda
Hücumu konuşurdu
Savaş taktiklerini
Konuşup danıştırdı

Komutanlar pürdikkat
Dinlerken Attila'yı
Her birisi dinleyip
Anlarken Attila'yı

Kağan birilerinin
Geldiğini görünce
"Bunlar kimdir?" diyerek
Beylerine sorunca

Hristiyan örfünü
Bilen bir danışmanı
Büyük bir saygı ile
Yanıtladı Kağanı:

Papazla çocukları
Afi için geliyorlar
Kenti kurtarmak için
Aracı oluyorlar

*Onlarda töre budur
Onlara çare budur*

Attila bu sözlere
Hayli kızdı, kükredi
Bakıp danışmanına
Hiddetle şöyle dedi:

*Benimle alay etme!
Sonunu kolay etme!*

*Bir adamın bu kadar
Çocuğu olur mu hiç?
Bu kadar kalabalık
Çocuğu kalır mı hiç?*

Danışmanı durumu
Ayan etti Kağan'a
Onların ahvalini
Beyan etti Kağan'a:

*Halk, papaza “baba” der
Öylece hizmet eder*

*Papaz da evlat bilir,
Evlat görür halkını
Din adamı peşinden
Böyle sürür halkını*

*Onlarda usul böyle
Sürer çok nesil böyle*

*Heyet de bu sırada
Çıkıp çadıra geldi
Attila'nın önünde
Çöküp çadıra geldi*

*Yalvardılar Kağan'a
Teslim oldular ona*

*Bağışlasın diyerek
Göz yaşları döktüler
Kağan'ın ayağına
Yıkıldılar, çöktüler*

*Papazla gelen heyet
Üzgün şekilde gayet*

*Kağan'dan af diledi
Kuzu gibi meledi*

*Ancak Attila Kağan
Biraz düşündü o an*

*Eğer şehre girmezse
Onu millet görmezse*

*“Korkup kaçtı!” derdi halk
Herkeseye söylerdi halk*

*Bu yüzden sürdü atı
Büyüttü saltanatı*

O, şehre girdiğinde
Atını sürdüğünde

Ravenna sokakları
Halıyla bezenmişti
Bütün yollar çiçekli
Kırlara özenmişti

Kağan gezdi böylece
Şehri süzdü böylece
Bu yeni Türk şehrinde
Gezip tozdu böylece

Olurken bütün bunlar
Büyürken her gün Hunlar

Başlarına bu kadar
Bela açan Türklerden
Ülkelere, beylere
Korku saçan Türklerden

Kurtulmayı dileyen
Dışlerini bileyen

Roma'nın, Avrupa'nın
Baştaki liderleri
Türk'e karşı çaresiz,
Boştaki liderleri

Bir çare aradılar
Biçare aradılar

Güya barış yapmaya
El ve etek öpmeye

Büyük önem verdiler!
Bir heyet gönderdiler

Attila'yı gizlice
Hile ile hızlıca

Öldürmek maksadıyla
Hem de elçi adıyla

Bu heyetin içine
Bu suikast göçüne

Bir tetikçi tıktılar
Bir tetikçi saktular

Velakin bu heyette
Bir de Türk bulunurdu
Edekon adlı kişi
Herkesçe bilinirdi

Bu yolculuk anında
Yağların yanında

Giderken bu er kişi
Öğrendi gizli işi

Yağlar arasında
Yolculuk sırasında

Attila'ya kurulan
Planı konuşurdu
Hainler birbirine
Planı danışırdı

Bunu duyan Edekon
Ayan beyan Edekon

Göründü duymaz gibi
Onlara uymaz gibi

Ama haberdar etti
Attila'yı bu işten
Korudu Kağan'ını
Bu uğursuz gelişten

Heyet Hun'a varınca
Görüşmeye girince

Türk Başbuğu onları
Hiçbir şey yokmuş gibi
Kabul edip dinledi
Saygısı çokmuş gibi

Sonra suikast için
Gelen adama birden
Sarayında sürünen
Yılan adama birden

Her şeyi oracıkta
Zor şeyi oracıkta

İtiraf ettirerek
Yıktı planlarını
Aevli gözleriyle
Yaktı planlarını

Kimseye saldırmadı
Kimseyi öldürmedi

Bir mektup göndererek
Bizans İmparatoru'na
Bir uyarı vererek
Bizans İmparatoru'na

Attila şöyle dedi,
Şu sözleri söyledi:

*Sen de aynı ben gibi
Er babanın oğluydun
Asaletli, eğilmez
Bir babanın oğluydun*

*Babam Muncuk'tan gelen
Şerefi ben korudum
Her tarafa bu asil
Adımlarla yürüdüm*

*Sense babandan gelen
Şerefi atıp şaştın
Bana haraç vererek
Köle hâline düştün*

*Hatta asil bir köle
Olmaktan kaçtın bile*

*Efendinin canına
Kıymak istedin hatta
Onu kara toprağa
Koymak istedin hatta*

*Kulluk bile etmeyi
Bilmeyen bir gafilsin
Yiğitliğin yoluna
Gelmeyen bir gafilsin*

*Bükülmeyen bileği
Öpmeyi bileceksin
Efendine kölelik
Yapmayı bileceksin
Mertlikten gayrısını
Tepmeyi bileceksin*

Bu mektubun ardından
Kağan bütün Bizans'ı
Bir kent gibi yönetti
Huyu çetin Bizans'ı

Artırdı vergisini
Köreltti kargısını

Buyruğunu söyledi
Hizmetkârı eyledi

Attila devam etti
En son kaldığı yerden
Son düşmanı yenip de
Yere çaldığı yerden

Ardında Türk çerisi
Aklında ilerisi

Aquileia kentini
Kuşatıp zapt edince
Ravenna'yı alarak
İleriye gidince

Cesur Kağan Attila
Kutla doğan Attila

Padua adlı kente
Ordusunu yürüttü
Ordusunun gücüyle
Sarp dağları eritti

Onu karşılayan halk
Birdi, bir aradaydı
Marullus isimli bir
Şair de oradaydı

Bu kişi şiirinde
Attila'yı överken
Onu Tanrılaştırdı
Yağcılıkla severken

Attila kızdı ona
Azarladı, payladı
Hem halka hem şaire
Şu sözleri söyledi:

*Sizi iyi tanırım
Sizlerden utanırım*

*Ben rehine olarak
Roma'da kaldım gençken
Her şeyini öğrendim
Roma'yı bildim gençken*

Siz ki imparatoru
Tanrı yapıp tapan halk!
Ayağına kapanıp
Ayağımı öpen halk!

İmparator heykeli
Dikip uzak illere
Halkı oyalarsınız
Heykellerle yok yere

İmparator gibi ben
Kutsal olmak istemem
Ben Tanrı kılıcını
Taşa çalmak istemem

Ben halkımı ayakta
Tutmayı düşünürüm
Yurtlarımaya yeni yurt
Katmayı düşünürüm

Yaradan kim, ben kimim?
Ben ki Tanrı değilim

Hiç Muncuk'un oğlundan
Tanrı, İlah olur mu?
Kuldan Tanrı olursa
Dünya huzur bulur mu?

Bana Tanrı diyeni
Bu sözü söyleyeni

Tanrı cezası olan
Ateşle yakacağım
İlk cezam Marullus'a...
Yakıp da bakacağım

Onu atın ateşe
Ateşte yanıp pişe

*Atın ki âlem görsün
Kula Tanrı diyeni
Herkes görsün suçunu
Canıyla ödeyeni*

*Bu dalkavuk şairin
Sonunu görsün herkes
Yarına ibret olsun
Yarına varsın bu ses*

*Kağan böyle esince
Buyruk verip susunca*

*Bir ölüm sessizliği
Ortalığı kapladı
Sonra erler ortaya
Hayli odun topladı*

*Odunlar yakılınca
Uzaktan bakılınca*

*Cehennem tandırını
Andırmıştı alevler
Göğe direk olmuştu
Alevden koca devler*

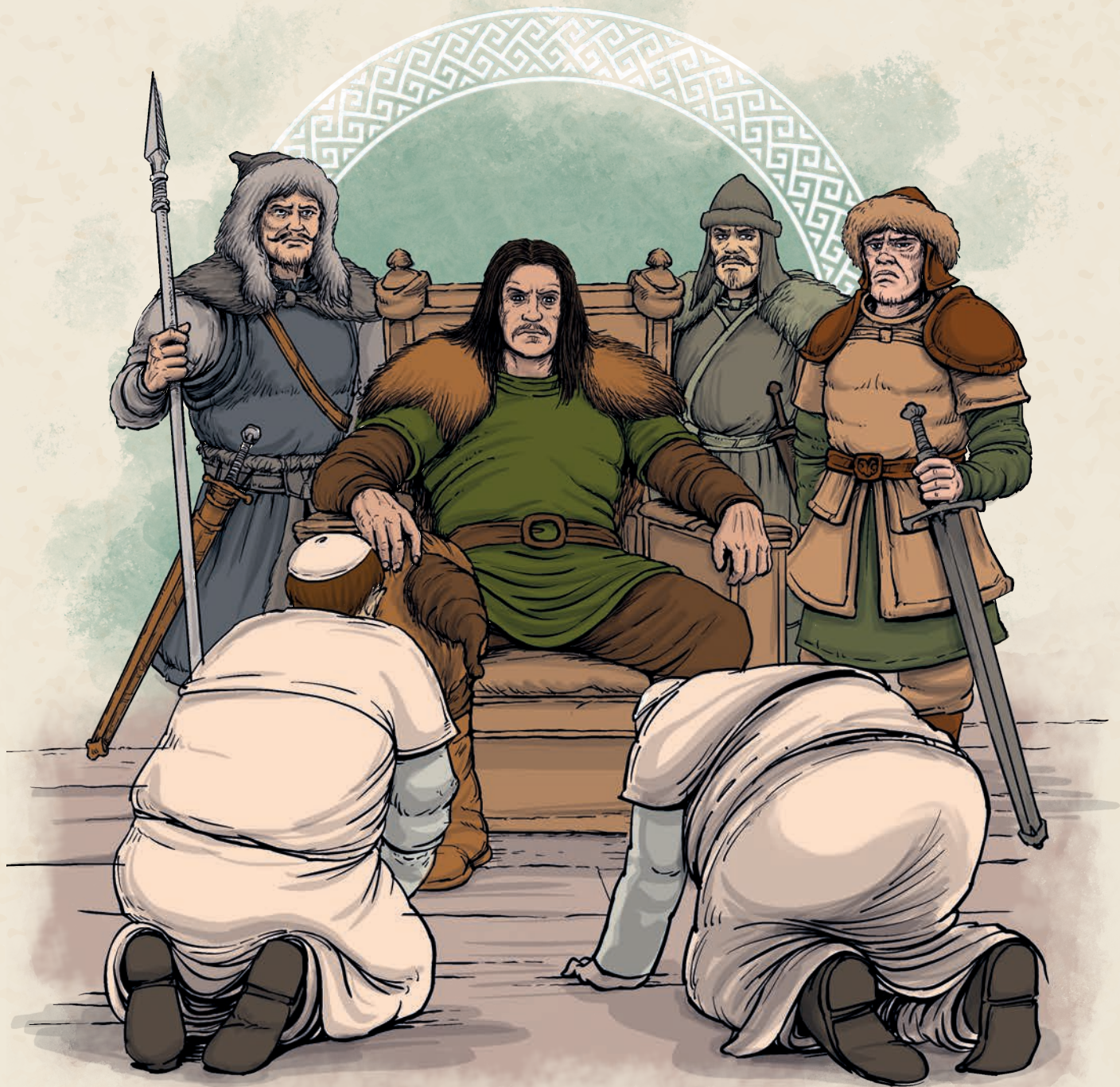
*El ve ayaklarından
Bağlanıp kuzu gibi
Şair, gitti ateşe
Yemeğin tuzu gibi*

*Tam da atılacakken
Ateşin ortasına
Zorla itilecekken
Ateşin ortasına*

*Attila, affeyledi
Ona insaf eyledi*

*Gözü fal taşı gibi
Açıldı Marullus'un
Kan çekilen damarı
Seçildi Marullus'un*

Kağan baktı o yana
Şunları dedi ona:

*Beni dinle ey şair!
Vay ki sana vay şair!*

*Derdim yakmak değildi
Yere sokmak değildi*

*Tanrı, ulu her şeyden
Kul ona denk olur mu?
Büyükükte Tanrı'yla
Dünyada cenk olur mu?*

*Tanrı'yla kul bir değil
Sözün hata, günah bil!*

*Senin boş sözlerinle
Nasıl Tanrı olurum?
Ben kulum, o da Tanrı
Ben yerimi bilirim*

Attila böyle deyip
Sarıldı davasına
Yüz bin çerisi ile
Sürdü Po Ovası'na

Şimşek gibi gelince
Bozkurt gibi dalınca

Görenler şaştı kaldı
Herkesi korku aldı

Romalılar, senato,
Papa I. Leo

Tez vardı Attila'ya
Yalvardı Attila'ya

Ayağına kapandı
Diz çöktü, boyun büktü
Gözlerinden kan ile
Yağmur gibi yaş döktü

Ayağını öpünce
Papa ve gelen heyet
Türk Kağanı onlara
Gösterdi iyi niyet

Çünkü Türk'ün töresi
Kutlu ırkın töresi

Aman dileyenlere
Kılıcını çalmazdı
Acizleri korurdu
Mazlum ahı almazdı
El, ayak öpenlere
Düşman bile olmazdı

Roma teslim olunca
Kağanı baş bilince

Yakılmaktan kurtuldu
Yıkılmaktan kurtuldu

Vergisini çoğalttı
Dertlerini sağalttı

Bu büyük başarıyla
Hem de bütün varıyla

Papa ve senatörler
Sevindi çocuk gibi
Bunu bir zafer bilip
Övündü çocuk gibi
Türk'ün ince ruhunu
Savundu çocuk gibi

Roma'da iş böyleyken
Durum, gidiş böyleyken

Avrupa'nın tümünde
Taht kavgası sürerdi
Güçlü olan güçsüzü
Kara yere sererdi
Alman yurdu da böyle
Birbirine girerdi

Savaşta yenilenler
Yenilmiş denilenler

Attila'ya sığınır,
Ondan yardım dilerdi
Türk tahtının önünde
Gözyaşını silerdi

Kağan da dinleyerek
Bir baba edasıyla
Bir karara varırdı
Suçuyla, gadasıyla

İyi tahkik ederek
İki düşman tarafı
Haklıya sahip çıkıp
Öyle seçerdi safı

Çünkü Türk adil idi
Haklıya ödül idi

Bu sırada Kağan'ın
Baş hatunu ölünce
Bu ölümle birlikte
Hayli mutsuz olunca

Düşündü evlenmeyi
Acıları yenmeyi

Fazla zaman geçmeden
Hızla zaman geçmeden

Bir Alman soylusunun
Dul eşi derdi yendi
Kriemhild ismindeki
Bu kadınla evlendi

On yedi gün toydan sonra
Büyük düğün, toydan sonra

Kağan başkente gitti
Gelin de takip etti

Kriemhild sessiz, sakin
İş bambaşka velakin

Kadın, hayli kurnazdı
Albız soylu kurnazdı

Birkaç sene geçince
Günler düne göçünce

Kriemhild, Attila'nın
Güvenini kazandı
Kağan da bu kadının
Tatlı sözüne kandı

Kardeşi, akrabası
Gelsin diye saraya
Yakınları, dostları
Dolsun diye saraya

Kriemhild diller döktü
Kağan da ikna oldu
Konuklarla beraber
Koca bir ordu geldi

Kriemhild, öldürülen
Ortadan kaldırılan

Kocasının öcünü
Böyle almak isterdi
Çalınan servetini
Böyle bulmak isterdi
Bulup Nibelungen'e
Sahip olmak isterdi

Nibelungen adıydı
Çalınan hazinenin
Ellerinden zor ile
Alınan hazinenin
Kocasının kanıyla
Bilinen hazinenin

Misafirler gelse de
Sarayına dolsa da

Kriemhild'in niyeti
Öçtü, altındı, kandı
Gelen misafirlere
Ondan soğuk davrandı

Hazinenin yerini
Gelenlere sorsa da
Israrlı sorularla
Konukları yorsa da

Bir şey öğrenemedi
Kimse bir şey demedi

Kriemhild, kızıp durdu
Korkunç planlar kurdu

Bu yüzden Attila'nın
Karındaşı Bilge'yi
Kışkırttı konuklara
Öcünü alsın deyi

Bilge, ona aldandı
Sözünü gerçek sandı

Kriemhild'in Kağan'dan
Olan bir evladına
Attila'nın kanından
Gelen bir evladına

Bir gün Türk sarayında
Konuk komutanlardan
Biri küfür edince
Kılıcı tutanlardan

Hakareti işiten
Bilge deliye döndü
Şakırdadı kılıcı
Kılıcı hasma sundü

Başladı bir kargaşa
İşledi bir kargaşa

Bu arbede içinde
Kağan'ın oğlu ile
Bilge Han öldürüldü
Düşmanca, bile bile

İhtiraslı Kriemhild
Yıktı bütün sarayı
Hırsla ateşe verdi
Yaktı bütün sarayı

Delirdi öfkesinden
Gök inledi sesinden

Hazinenin yerini
Demeyen soydaşını
Cellatlara kestirdi
Yere attı başını

Bu kadının yüzünden
Bu adinin yüzünden

On binlerce insanın
Kanı döküldü yere
On binlerce insanı
Yere soktu yok yere

Attila bu durumu
Duyup da koştuğu an
İş işten geçmiş idi
Onun geldiği zaman

O öfkeyle, o kinle
Sarsılmaz bir yeminle

Suçluları astırdı
Seslerini kestirdi

Düşmanlar sevinse de
Bununla avunsa da

Avrupa, Attila'yı
Yine durduramadı
Attila'nın önünde
Hiçbiri duramadı

Attila'dan korkanlar
Akınından ürkenler

Düşünüp kafa yordu
Hem de kaç defa yordu

Attila'yı savaşta
Yenmesi imkânsızdı
İçindeki ateşin
Sönmesi imkânsızdı
Hele hele savaştan
Dönmesi imkânsızdı

Daha önce birkaç kez
Suikast denense de
Kurtulmuştu Attila
Ölümlle sınansa da

Bunları yapanları
Bu yola sapanları

En ağır bir biçimde
Kılıçla bir biçimde

Öldürmüştü Attila
Böldürmüştü Attila

Avrupalı liderler
Bunların cezasını
Ödeyip çekmişlerdi
Canların cezasını

Bu yüzden başka bir yol
Arıyordu liderler
Kurtuluşu hilede
Görüyordu liderler

En sonunda buldular
Yapılacak hinliği
Namertler iş bilirdi
Oyunu, hainliği

Attila'nın evvelce
Ortadan kaldırdığı
Bir akın sırasında
Haklayıp öldürdüğü

Got şefinin birinin
Başkentte kızı vardı
Bu kız Türk'ün emrinde
Hizmetçilik yapardı

Bu kıza ulaşıldı
Buluşup bulaşıldı

Attila'yı sarayda
Zehirlemesi için
Attila'nın aş diye
Zehir yemesi için

Bir teklif göturdüler
Anlatıp oturdular

Kız da zaten bir fırsat
Bekliyormuş içinde
Babasının öcünü
Saklıyormuş içinde

Bu bilenmiş, üzgün kız
Attila'ya kızgın kız

İntikam ateşiyile
Kinle gam ateşiyile

Sunulan bu teklifi
Dinledi, kabul etti
Hainler de ortaya
Hileyi sebil etti

Anlattılar bu kıza
Bu yaralı yıldıza

Attila'ya görünüp
Dikkatini çekmeyi
Etrafında dolaşıp
Ceylan gibi sekmeyi

Türlü işveyi, nazı
Öğrendi hain kıızı

Güzel elbiselerle
Süslenip de gezerken
Attila'yı görünce
Naz edip göz süzerken

Attila da fark etti
Kızın yanına gitti

İldiko ismindeki
Bir melek cismindeki

Kızla evlenmek için
Gönlünü yenmek için

Bir evlilik teklifi
Ederek kıza sordu
Kız dünden razı idi
Olumlu cevap verdi

Altmış yaşında Kağan
Dünyayı inletirken
Kutlu Türk töresini
Her yanda dinletirken

Dostunun, düşmanının
Katıldığı düğünle
İldiko'yla evlendi
Gökleri saran ünle

Gerdek gecesi bu kız
Işığı yalan yıldız

Yanında getirdiği
Yanında götürdüğü

Kini dışına vurdu
Zehri çıkarıp durdu

Attila'nın içtiği
Kıımıza koydu onu
Attila fark etmeden
Zehirli olduğunu

İçti bu ak kıımızı
İçirdi albız kıızı

Sabah ses çıkmayınca
Kağan da çıkmayınca

Kağan'ın kardeşleri,
Çocukları şaşırıldı
Bu durum içlerine
Büyük korku düşürdü

Hemen karar verdiler
Odasına girdiler
Kağan cansız yatardı
Onu ölmüş gördüler

Cansız görünce onu
Pişmanlık sardı Hun'u

Anladılar Attila
Öldürülmüş ağıyla
Ağılamış hasımlar
Yanındaki yağıyla
Boğdular bu kadını
Yüreklerin dağıyla

Bunu duyan Türk yurdu
Beyi, budunu, kurdu

Karalara büründü
Yaralara büründü

Yoldular, kopardılar
Örgülü saçlarını
Kesip yere kardılar
Örgülü saçlarını

Ters giydiler donları
Çok yanmıştı canları

Erler yüzüne hançer,
Kadınlar tırnak vurdu
Döküldü kanlı yaşlar
Yaşlar çağlayıp durdu
Başlarına kül döküp
Başlara kül savurdu

Yuğular susmadı hiç
Saguyu kesmedi hiç

Kanattılar oklarla
Yiğitler kollarını
Çevirip börklerini
Çevirip yollarını

Kuyruğunu keserek
Kan terleyen atların
Yeline yaslandılar
Görünmez kanatların

Kağan'ın sevenleri
Atlarına bindiler
Çadırın çevresinde
Yedi defa döndüler

Attila'nın can kuşu
Uçmağa uçtu diye
Ölüm, Türk'ün atıydı
Uçmağa göçtü diye

Koydular Attila'yı
İç içe üç tabuta
Altın, gümüş ve demir
Matemi güç tabuta

Seçilmiş çerilerle
Uzaklara taşındı
Ayakların altında
Dağlar, yollar aşındı

Bir ırmağın yatağı
Çevrildi başka yere
Bir ırmağın suları
Savruldu başka yere

Bu yatağa bir kurgan
Kağan'a sonsuz yorgan

Kazıp gömdü çeriler
Gözü yumdu çeriler

Irmağı yatağına
Akıtarak yeniden
Birbirine yay gerip
Ok savurdu aniden

Hepsi öldü orada
Sağ kalmadı geride
O ırmakta buluştu
Kağanı da çeri de

Bu destan, Attila'nın
Bize seslenmesiydi
O, Tanrı kılıcının
Kına yaslanmasıydı
Kılıcın tek korkusu
Durup paslanmasıydı

Bu kılıcı kınında
Paslandırma Türkoğlu
Utandırıp atanı
Yaslandırma Türkoğlu

Yine Tanrı adıyla
Şu acuna düzen ver
Adaleti tesis et
Bozulmaz bir mizan ver
Yine Türk'e gökbörü
Yine Türk'e ozan ver

Yine Destan Çağı'nda
Boylarını boyласın
Attila'yı her yerde
Er ozanlar söylesin...

GÖRTÜRK DESTANLARI

Ergenekon Destanı
Bozkurt Destanı

ERGENEKON DESTANI

Sel gibi akan çağda
Selleri yakan çağda

Destan destan Türk vardı
Türk, destanca yaşardı

Oğuz Kağan ölünce
Uçmağı yurt bilince

Gök Han, Ay Han, Yıldız Han
Sırayla Başbuğ oldu
Sonra cümle Türkeli
İlhanı Başbuğ bildi

Yiğitlikle, erlikle
Türk boyları birlikle

Mançurya'dan Hazar'a
Tüm yerleri alarak
Eğilmeyen başlara
Polat kılıç çalarak

Büyüttüler yurtları
Altay'ın bozkurtları

Göktürk oku ötmeyen
Göktürk kolu yetmeyen

Bir yer bırakmadılar
Geriye bakmadılar

Mağlup oldu düşmanlar
Dize geldi düşmanlar

Dinlendi Türk töresi
Ünlendi Türk töresi

Böyle akarken zaman
Çağı yakarken zaman

Düşmanlar gizli gizli
Bir araya geldiler
Göktürkleri yıkmayı
Büyük görev bildiler

Moğol, Tatar hanları
Yönetirken onları

Mançu, Tunguz, Çinliler
Türk soyuna kinliler

Birlik oldular hemen
Karar kıldılar hemen

Gayeleri: Türkleri
Yeryüzünden silmekti
Çoluk çocuk demeden
Parça parça dilmekti

Bunu duyan Göktürkler
Atlı, yayan Göktürkler

Uyararak her yeri
Tedbir aldı, yol tepti
Çadırları, sürüyü
Derip yığınak yaptı

Yüksekçe bir tepenin
Toplanıp üzerinde
Etrafında hendekler
Kazarak pek derinde

Başladılar nöbete
Beklediler düşmanı
Saldırdığı her zaman
Okladılar düşmanı
On gün süren savaşta
Hakladılar düşmanı

Bu vuruşta, bu cenkte
Sular aktı al renkte

Düşman çok zarar gördü
Kaçmakta yarar gördü

Ama bu yenilgiyi
Kabul edemediler
Kabul edip geriye
Dönüp gidemediler

Tunguz, Mançu, Moğol, Çin
Yanarken için için

Tatar Hanı Sevinç Han
Davet etti onları
Bir gün bir av yerinde
Buluşturdu hanları

Göktürkleri yenmeyi
Mallarına konmayı

Konuştular gizlice
Danıştılar gizlice

Ama üzgün bu beş han
Ama kızgın bu beş han

Göktürkleri yenecek
Bir yol bilemediler
Göktürkleri yenecek
Bir yol bulamadılar

Çünkü kolay değildi
Göktürkleri alt etmek
Kolay değildi çünkü
Yıldıza, aya yetmek

Dediler: “Göktürlere
Eğer hile etmezsek
Hâlimiz yaman olur
Biz bu yola gitmezsek!”

İşbu söz arasında
Kaşla göz arasında

Göktürkleri kırmak için
Hendeekten çıkarmak için

Tuzaktan söz ettiler
Tenha yer gözettiler

Ertesi gün tan vakti
Seher vakti, gün vakti

Göktürklere bağırdılar
Savaşmaya çağırdılar

Savaş devam ederken
Nice canlar giderken

Düşman yenilmiş gibi
Şaşmış, yanılmış gibi

Ağır yükleri atıp
Tozu dumana katıp

Cenk etmekten kaçtılar
Dağ ardına geçtiler

Bunu gören Göktürkler
Düşman kaçıyor diye
Peşlerine düştüler
Fırsat uçuyor diye!

Gözcü bile dikmeden
Tepelere, yollara
Silahları bırakıp
Üşüştüler mallara

Onlar gafil hâldeyken
Bir düşte, hayaldeyken

Kuytulara saklanmış
Düşman sanki çıldırdı
Beş hanın orduları
Göktürklere saldırdı

Göktürkler böyle bir şey
Beklemezken, ummazken
Hendeklerin ardında
Gözlerini yummazken

Şimdi bütün çeriler
Bu işe şaşakaldı
Silahsız er umudu
Toprağa, taşa kaldı

Göktürkler yayan, atsız
Düşman ile pusatsız

Cenk ederken kırıldı
Başlar yere serildi

Çadırları ateşe
Verilirken peş peşe

Çoluk çocuk demeden
Koskoca Göktürk yurdu
Kılıçtan geçirildi
Büyük soykırım gördü

Yağmalandı malları
Budandı tüm dalları

Hakan da hatunuyla
Kılıçlanıp kesildi
Nice nice Türk eri
Ağaçlara asıldı

Ganimeti, köleyi
Yanlarına alarak
Düşmanlar çekip gitti
Bunu zafer bilerek...

Göktürk hanı İlhan'ın
Birçok oğlu var idi
Her birisi yiğitti
Her birisi er idi

Bu savaşta hepsi de
Savaşmıştı erkekçe
Hiçbiri kaçmamıştı
Sapa yere korkakça

Gören, duyan: “*Hepsi öldü!*” dediler
“*Göktürklerin sonu geldi!*” dediler

Hâlbuki İlhan Han'ın
Oğulları içinde
En küçüğü sağ idi
Yoktu ölüm göçünde

Onun adı *Kayan*'dı
Töresine uyandı

Bir de *Kayan*'la yaşıt
Tukuz diye er vardı
İlhan'ın yeğeniydi
Ünü dağlar kadardı

Tukuz ile *Kayan* Bey
Evlenmişti aynı yıl
Sonsuz bir mutluluğa
“*Söz!*” denmişti aynı yıl

Şimdi eşleri ile
Tutsaklardı düşmana
Bu tutsaklık ölümdü
“*Türk'üm!*” diyen her cana

On gün düşünüp durdular
Düşünüp kafa yordular:

*“Mademki şerefle ölmedilerse
Savaşıp cennetlik olmadılarsa*

*Şanla yaşamak gerekti
Şeref, hür çarpan yürekti!*

*Düşmanın elinde tutsak olmaktan
Küfürler dinleyip naçar kalmaktan*

*Kurda kuşa yem olması iyiydi
Dağ başında kaybolması iyiydi!”*

*İşbu düşüncelerle
Özgürlüğü seçtiler
Eşleriyle birlikte
Ata binip kaçtılar*

*Kahrolarak aç, susuz
Bitkin geçen on günde
Zerre takat kalmadı
Kaçtıkları son günde*

*Kalmamıştı güçleri
Dizginleri tutmaya
Artık atlar serbestti
Bildiğince gitmeye*

*Yığılarak dördü de
Atların yelesine
Alıp götürdü atlar
Onları sılasına*

*Bu hâl ile sonunda
Yurtlarına geldiler
Düşmanlardan kurtulmuş
Deve, öküz buldular
Koyunlarla atları
Yanlarına aldılar*

*Dediler ki: “Dört yan düşman
Gören düşman, duyan düşman*

*En iyisi dağların yücesine bakarak
İnsan yolu bulunmaz yerlerine çıkararak*

*Barınacak yer bulmalı
Orayı vatan bilmeli!"*

Bu fikirde birleşip yürüdüler dağlara
Sürüleri toplayıp sürüdüler dağlara

Bir kurdun ayak izini
Takip edip gittiler
O kurdun ayak izini
O gün rehber ettiler

Kayalar, yükseldikçe devleşti; irileşti
Rüzgârları, soğuğu ok vurdu; sine deşti

Boğazlardan, yarlardan, ırmaklardan geçerek
Kuş uçmaz, kervan geçmez diyarlardan geçerek

Sonunda dar geçitli
Engelli, zor geçitli

Geldikleri yoldan başka
Yolu, izi olmayan
Uçurumla kuşatıp da
Başka yere salmayan

Bir vadiye vardılar
Oracıkta durdular

Bu yol öyle zordu ki
Bu yol öyle dardı ki

Bir deve, bir at ancak
Bin güçlülle yürürdü
Yanlış adım atanlar
Yar dibini görürdü
Parçalanıp orada
Tuz buz olur, erirdi

Sarptı vardıkları yer
Varıp durdukları yer

Ama güzelliğine
Diyecek bir söz yoktu
Sular gür, meyvesi bol
Av kuşları pek çoktu

Şifalıydı otları
Mümbitti bulutları

Bu diyarı görünce
Dertleri unuttular
Hak Tanrı'ya şükredip
Orayı yurt tuttular

İşleyerek her yanı
Çoğaltıp az hayvanı

Kışın yediler etini
Yazın içtiler sütünü

Derisini giysi yapıp
Minnetle toprağı öpüp

Ergenekon adını
Koydular bu toprağa
Sonsuz saygı, muhabbet
Duydular bu toprağa

Kayan, Tuzuz yıllarca
Bu diyarda kaldılar
Çocukları evlendi
Gitgide çoğaldılar

Bu sayede Göktürkler
Dirildi küllerinden
Çökmüş hakan otağı
Kuruldu küllerinden

Aradan tam dört yüz yıl
Gelip geçti bu ara
Bu efsane işlendi
Beşikte balalara

Her çocuk babasından,
Anasından duyarak
Her çocuk dedesinden,
Ninesinden duyarak

Buraların nasıl yurt
Olduğunu öğrendi
Öz yurdunun uzakta
Kaldığını öğrendi

Bir destan havasıyla
Uyumuştı her biri
Bir destanla bilenip
Büyümüştü her biri

Bu dört yüz yıl boyunca
Göktürklerin tüm varı
Öylesine arttı ki
Sürüleri, soyları...

Ergenekon yurduna
Artık sığamaz oldu
Ergenekon toprağı
Göktürlere az oldu

Buna çare aradılar
Dağı, taşı taradılar

Atalarının önce
Geldiği dar geçitten
Başka çıkış yok idi
O yalçın, yar geçitten

Yıllar yılı o yer de
Kapanmıştı, çökmüştü
Yeller, seller hoyratça
Her yerini yıkmıştı

Bu sebeple Göktürkler
Çare bulmak derdiyle
Gök bayrağı dikerek
Üstünde gök kurduyla

Kurultayı derdiler
Dertlerini serdiler

Dediler ki: "Atalardan işittik
Her daim onların izinde gittik

Ergenekon dışında
Genişçe yurtlar varmış
Soyumuz önceleri
Oralarda yaşarmış

Düşmanlar birleşerek
Saldırmışlar ecdada
Vıcdanı körleşerek
Saldırmışlar ecdada

Lakin yenememişler
Yenip dönememişler

Ama hile, tuzakla
Herkesi kılıç, okla

Öldürmüşler, kırmışlar
Yurtlarına girmişler

İki aile hariç
Sağ kalmamış hiçbiri
Düşmanlar acımadan
Yakıp yıkmış her yeri

Kayan ile Tukuz Han
Türk'e ata iki can

Sarp dağları aşarak
Yıkılarak, düşerek

Gelip Ergenekon'u
Yurt bellemiş, yurt etmiş
Az milleti çoğaltıp
Tamgasını kurt etmiş

Şimdi biz bu diyara
Artık sığamaz olduk
Hayvanlar aç gezerken
Süt de sağamaz olduk
Meyvesiz ağaçları
Tutup eğemez olduk

Bu yüzden artık bizler
Kapanmadan tüm izler

Dağların arasından
Yol bulup çıkmalıyız
Yurdumuzu bularak
Sel gibi akmalıyız

Bizlere dost olana
Bizler de dost olalım
Düşmanlık güdenlere
Pala, kılıç çalalım!"

Bu sözlerin ardından
Herkes bir yöne gitti
Bir yol, iz bulmak için
Hepsi çok gayret etti

Fakat bir çıkış yolu
Bulabilen olmadı
Bu duruma bir çare
Bilebilen olmadı

O zamanlar ak saçlı
Bir demirci yaşardı
Çok muhteşem avcıydı
Birçok hüneri vardı

Gördüğü bir avı
Kaçırmazdı o
Av olan bir kuşu
Uçurmazdı o

Bir gün yine avdayken
Deli gönlü tavdayken

Bir bozkurda rastladı
Nişan aldı, yay çekti
Kurda değmedi oku
Yalnız ardından baktı

İlk kez ömründe bir av
Kurtulmuştu elinden
Bu zor durum bir türlü
Gitmezdi hayalinden

Başka bir gün ormanda
Geziyorken demirci
Etrafını dört gözle
Süzüyorken demirci

Yine geldi aynı kurt
Öne geldi aynı kurt

Aldı demirci yayı
İstiyordu vurmaya

Attığı ok Bozkurt'a
Ulaşmadı nedense
Bu acayip duruma
Kurt şaşmadı nedense

Demircinin gözüne
Bozkurt son kez bakarak
Demircinin özünü
Gözleriyle yakarak

Döndü ormana doğru
İndi ormana doğru

Demirci şaşkınlıktan
Çıkınca duramadı
Sürdü atı yel gibi
Bozkurt da ıramadı

Demirci uzun süre
Atını süre süre
Bozkurt'u takip etti
Yol ulaştı sarp yere

Kurt durmadı, yürüdü
Ona bir yol var idi

Yol buldu dağ içinde
Kayboldu dağ içinde

Demirci baktı, kaldı
Şaşırıp kalakaldı

Yürüdü attan inip
İnceledi sarp dağı
Bir yeri olmalıydı
Bozkurt'un kaçacağı

Hayli bir zaman sonra
Dar bir deliğe vardı
Bu yer ancak bir kurdun
Gececeği kadardı

Yoklayınca eliyle
Şaşıp irkildi birden
Çünkü bu dağ tamamen
Oluşmuştu demirden

Bu hâli demek için
Obasını boyladı
Dinleyen ululara
Şu sözleri söyledi:

*Bizi saran şu dağda
Bir demir madeni var
Yalnkata benziyor
Bir ateş onu yakar*

*Eğer ki eritirsek
Eritip yürütürsek*

*Buralardan çıkmaya
Belki bir yol açarız
Yıllardır anlatılan
Yurdumuza göçeriz*

Demircinin sözüyle
Bütün gözler parladı
Aksakallı kocalar
Yerlerinden fırladı

Demircinin sözüyle
Bütün gözler parladı
Aksakallı kocalar
Yerlerinden fırladı

Hep beraber gittiler
Demir dağı görmeye
Çünkü zaman yok idi
Beklemeye, durmaya

Baktılar ki bu dağın
Demirdendi toprağı
O yüzden yakmak için
Sardılar demir dağı

Kurdun girip çıktığı
Geçide kömür, odun
Kat kat koyup yığdılar
Yaşlı, çocuk, genç, kadın

Koyun, deve, sığırdan
Nice deri yaidılar
Yetmiş körük yaparak
Yetmiş yere koydular

İlk ateşi burada
Erlikte ön sırada

Tanrı'ya çok yalvaran
Dik yaşayan, dik duran

Bir ulu kişi yaktı
Sanki güneşi yaktı

Dua etti yaşlılar
Gözleri kan yaşlılar

Gençler odu harladı
Körükledi, zorladı

Canlandı kızıl ateş
Sıcağı tamuya eş

Tanrı'nın yardımıyla
Dağ tutuştu, eridi
Bağı çözülmüş gibi
Gürüldeyip yürüdü

Aktı bir nehir gibi
Al gibi, zehir gibi

Yüklenmiş bir devenin
Gececeği kadar yer
Açıldı dağ içinde
Sevindi Hakan, asker

Oynadı gençler, kızlar
Destan, türkü söyledi
Aksakallar, ulular
Bolca şükür eyledi

Ondan sonra tez vakit
Oba, budun derildi
Demir dağın önünde
Göç kervanı görüldü

Lakin kimse bilmezdi
Gidilecek tarafı
Anayurda yolculuk
Edilecek tarafı

Onlar böyle şaşkınen
Kararsızken, taşkınen

Göktürkleri buraya
Getiren kurt belirdi
Demir dağdan çıkarıp
Götüren kurt belirdi

Gök tüylü, gök yeleli
Kurt dedi: "*Takip edin
Ben nereye gidersem
Siz de peşimde gidin!*"

Böylece emniyetle
Anayurda vardılar
Kervanları çözerek
Çadırları kurdular

Hepsi erdi murada
Kapandı çok yara da

Ama unutmadılar
Ergenekon yurdunu
Çıktıkları zamanı,
Gök yeleli kurdunu

O günü hatırlayıp
Her yıl aynı zamanda
Kızgın demir dövdüler
Örse koyup her yanda
Bayram bilip bu günü
Budun, çeri, Hakan da

Bu kutlu günü
Toyu, düğünü

Kutladılar her sene
Dünya şahittir buna
Büyük bayram bilerek
“Nevruz!” dediler ona

Ergenekon yurdundan
Çıktıkları sırada
Börte Çene hakandı,
Hakandı tüm yörede

Elçiler göndererek
Hakan bütün illere
Buyruğunu bildirdi
Ovalara, bellere

Ergenekon yurdundan
Türklerin çıktığını
Oradan çıkmak için
Dağları yaktığını

Duyurdu tüm acuna
Acunun tüm ucuna

Buyruğunun altına
Herkesi davet edip
Kabul eden illere
Dostluk, kardeşlik güdüp
Kabul etmeyen yurda
Hakan orduyla gidip

Dört yana hâkim kıldı
Göktürkleri yeniden
Nice zafere saldı
Göktürkleri yeniden

Yeniden yurt edince
Ötüken’i, Orhun’u
Konuştu kutlu elde
Kurt kuş dinledi onu

Dedi: “Ben Göktürklerin
Kağanı Börte Çene
Bu kutlu topraklara
Yine gelmişiz yine

Ay kutlu halk, bu yerler!
Ey kutlu halk, bu yerler!

Ataların kanıyla
Beslediği yurttur, bil!
Ataların kanıyla
Süslediği yurttur, bil!

Yıllar yılı düşmanın
Çiğnedi pis ayağı
Düşman izi kirletti
Ovaları, koyağı

Ataların ruhları
İncinmişti bu yüzden
Toprağımız farksızdı
Bir yetimden, öksüzden

Tanrı'nın yardımıyla
Yurdu yeniden aldık
Buraya gelmek için
Demirden dağlar deldik

Yeni baştan bu yurdu
Tamir etmek gerektir
Yeni baştan donatıp
Mamur etmek gerektir

Yüce Tanrı yardımcısı
Olsun Türk erlerine
Bahtı, şansı, talihi
Gülsün Türk erlerine

*Bizi dost yarılgısından
Ve düşman yenilgisinden*

*Korusun Yüce Tanrı
Tanrı Türk'ü korusun!
Korusun Koca Tanrı
Tanrı Türk'ü korusun!”*

Böyle dedi Börte Çene
Söylenmekte sözü yine

Kanla, terle, ateşle
Yazarak bu destanı
Tarihin sinesine
Kazarak bu destanı

Duyurdular bizlere
Türkçe bakan gözlere

Söylensin sonsuza dek
Türklerin Destan Çağı
Lazım olsa yeniden
Yakarız demir dağı...

BOZKURT DESTANI

Tanrı kutsarsa bir boyu
Odu yanar yıllar boyu

Kimseler güç yetiremez
Kimse dize getiremez

Yok edemez tuzaklarla
Tipilerle, sazaklarla

Saldırda da cümle düşman
Pişman olur hepsi pişman

Bu övülmüş tunç erler
Alp yürekli neferler

Hilelerle yıkılmazdı
Eğilmezdi, bükülmezdi

İşte, Hunların Aşına
Denilen boyuydu bu boy
Yeryüzünde er adıyla
Anılan boyuydu bu boy

Hazar Denizi'nin batı yanına
Yerleşmişlerdi
Gök bayrağın gölgesinde toplanıp
Birleşmişlerdi

Kemlik gütmezlerdi komşularına
Kemlik etmezlerdi komşularına

Ünleri ün alırken
Malları çoğalırken

Onların güçlenmesi
Korkuttu yağları
Kaza dalmış kurt gibi
Ürküttü yağları

Rahat, huzur içinde
Otururken Aşına
Umulmadık zamanda
Kem iş geldi başına

Baskına uğradılar gece vakti ansızın
Hedefleri oldular vicdansızın, kansızın

Uyurken kara gece
Büyürken kara gece

Kadın, çocuk, bebek, koca demeden
Sabilerin ahı nice demeden

Heder eylediler, Hunları heder...
Kundaktaki masum bebeğe kadar

Kılıçtan geçirdiler
Uçmağa göçürdüler

Bu vurgunun sonunda
Bu kırgının sonunda

Her nasılsa bir oğlan
Bir köşede sağ kaldı
Sığındığı kuytuda
Onu düşmanlar buldu

Bu küçük, cılız oğlan
Düşmana baktı yan yan

Düşman ona aldırmadı
Hamle edip öldürmedi

Acıyanlar oldu ona
Zayıf, sararmış oğlana

Ama dinsiz düşmanlar
Soysuz, kansız düşmanlar

Yine de ondan korkup
Bu yalnız Hun'dan korkup

Kollarını, bacağına kestiler
Masum Türk'e kinlerini kustular

Atlarına bağlayıp
Gittiler bir sazlığa
Ala kanlı çocuğu
İttiler bir sazlığa
Batalıkta bırakıp
Attılar bir sazlığa

Sevinerek, uçarak
Ufka kanat açarak

Hiç bakmadan ardına
Yağı gitti yurduna

O sırada nereden
Çıktığı bilinmeyen
Bir dişi Bozkurt geldi
Emsali bulunmayan

Emzirdi oğlancığı
Onu hayatta tuttu
Kanayan yarasını
Yalayıp iyi etti

O günden sonra her gün
Avlar getirdi Bozkurt
Bu oğlanı besleyip
Sevdi, yetirdi Bozkurt

Arttı gücü, kuvveti
Gürbüzleşti oğlancık
Bozkurt verdikçe eti
Gürbüzleşti oğlancık

Günler güne kavuştu
Ünler üne kavuştu

Nice zamandan sonra
Tozdan, dumandan sonra

Aşına'yı yok eden
Yağıkların başbuğu
Askerini yollayıp
Göğe yükseltti tuğu

Götürüp bataklığa
Bastığı oğlancığın
Bacağını, kolunu
Kestiği oğlancığın

Duydu ölmediğini
Toprak olmadığını

Çeriler yolladı
Öldürmek için
Oğlanı ikiye
Böldürmek için

Yağıklar geldi hızla
Her yanı sisle, tozla

Geldiğinde çeriler şaşılacak hâl gördü
Kolsuz, bacaksız gencin yanında bir kurt vardı

Oradaki dişi Bozkurt
Gencin dostu, eşi Bozkurt

Çerileri süzmüştü
Tehlikeyi sezmişti

Genci kavrayarak dişleri ile
Ardına bakmadan bir lâhza bile

Denizin öte yanına
Geçirdi genç yiğidi
Kara yere değdirmeden
Uçurdu genç yiğidi

Orada da durmayıp
Orayı yurt görmeyip

Altay Dağları'na doğru
Götürdü genci
Altay Dağları'na alıp
Getirdi genci

Her tarafı dağlar ile çevrilmiş
Her yanına karlar, buzlar savrulmuş

Bir yaylada bir mağara bularak
Mağarayı yuvaları bilerek

Bozkurt'la genç yerleştiler
Evlendiler, birleştiler

Bozkurt, on oğlan doğurdu
On oğlan kurtça bağırdı

Altay'ın yücesinde
Altay'ın gecesinde

Sevindi Türk'le Bozkurt
Övündü Türk'le Bozkurt

Onların yaşadığı
Yayla sanki cennetti
Her yanı serin sulu
Her yanı meyve, etti

On oğlan bu cennet yerde
Büyüdüler, evlendiler
On oğlan, on güzel bulup
Murat atına bindiler
Her birinden bir boy oldu
Kötü talihi yendiler

Boylardan birinin adı
Aşına boyu idi
Aşına; akıllı, yiğit
Hepsinden iyi idi

Bu sebeple başlarına
Türk Hakanı oldu o
Soyunu hiç unutmadı
Kurtluğunu bildi o

Çadırının önüne
Kurt başlı tuğlar dikti
Düşmanların üstüne
Nice ordular çekti

Yiğit Aşına boyu
Türklüğün kutlu soyu

Dününü unutmadan
Kinini unutmadan

Düşmandan öç alarak
Kurtluktan güç alarak

Yurt ettiler her yanı
Yazdılar bu destanı

Gayrı bütün Türk yurdu
Unutmasın Bozkurt'u...

UYGUR DESTANLARI

Türeyiş Destanları
Göç Destanı (Çin Eşmetni)
Göç Destanı (İran Eşmetni)

TÜREYİŞ DESTANI

216

Çok, çok eski çağlarda
Ovalarda, dağlarda

Korku, kemlik bilmeyen
Yağlardan yılmayan

Hak Tanrı'nın övdüğü
Tek Tanrı'nın övdüğü

Hun Türkleri yaşardı
Adı dağlar aşardı
Bir yürekli Hakan'la
Cenkten cenge koşardı

Kut vermişti Yaradan
Yeri, göğü var eden

Huzur vardı her yanda
Hızır vardı her yanda

Bütün budun atlıydı
Ağızları tatlıydı
Rüzgârlara gem vuran
Atları kanatlıydı

Bu mutlu vakitlerde
Bu kutlu vakitlerde

İki güzel kızı vardı
Yiğit Hun Hakanı'nın
İki gökçek gözü vardı
Yiğit Hun Hakanı'nın

Bu görkemli kızların
Gökteki yıldızların

Boyu söğüt
Huyu yiğit

Saçları gece karası
Gözleri gönül yarası

Ağzı iki bademe dar
Alnında güneş parıldar

Belikleri döver yeri
Perde olur zülüfleri

Kaşları yay, kirpiği ok
Güzellikte emsali yok

Boynu uzun, dişi inci
Gülüşleri can sevinci

Yanakları al elmadan
Dudakları bal elmadan

Gamzeleri yar gibiydi
Ak tenleri kar gibiydi

Peri soylu güzellerin
Börü soylu güzellerin

Asılırdı ay boynunda
Asılırdı bey boynunda

Ceylan gibi sekerlerdi
Nevruz gibi kokarlardı
Demir zırhla ata binip
Dört yana yay çekerlerdi

Kaçılmazdı oklarından
Geçmezlerdi haklarından

Bu kızları güreşlerde
Yıkan çeri bulunmazdı
Bileğini er gücüyle
Büken çeri bulunmazdı

At üstünde doğan gibi
Kara yerde kağan gibi

Görünürdü bu iki kız

Sanki yeni doğmuş gibi
Nur yağmuru yağmış gibi

Arınırdı bu iki kız

Akılları ulu idi
Faziletle dolu idi

Bilirlerdi töreyi de
Acunu da yöreyi de

Bilginlerden ders alarak
İlim, irfan, hars alarak

Kitapları kardeş bilip
Sırlarına sırdaş bilip

Yetişmişti ikisi de
Yatışmıştı ikisi de

Ah bu kızlar, bu kızlar!
Görenin bağı sızlar

Hun Hakanı onları
Sakınırken gözünden
Sakınırken gönlünden
Sakınırken özünden

İki konçuy erişti
Evliliğin çağına
Nice dünürcü geldi
Hakan'ın otağına

Ama Hakan vermedi
Kızları göstermedi

Ona göre kızları
Gönlünün yıldızları

Yalnızca Tanrılara
Yâr olmaya layıktı
Yalnızca Tanrılarla
Bir olmaya layıktı

Halk da böyle düşünüp
Konuşurdu her yerde
Bu düşünce gezerdi
Dudaklarda, dillerde

O yüzden Hun Hakanı
Kimse görmesin diye
Kızlarını görüp de
Gönül vermesin diye
Hiç kimsenin onlara
Eli ermesin diye

Ülkenin kuzeyinde
Göklerin düzeyinde

Hiç ayak basılmamış
Hiç bayrak asılmamış

Hayli yüksek bir dağa
Berk bir kale yaptırdı
Kalenin de içine
Hakan, kule yaptırdı

Kızları bu kuleye
Koyup otağa vardı
Yaşlı gözlerle her gün
Hak Tanrı'ya yalvardı

Kızları Tanrı ile
Evlensin diye Hakan
Nice yakarış etti
Her biri yürek yakan

Tüm iştahı kesildi
Yeme içmesi bitti
Kapandı otağına
Feryadı göğü tuttu

Hakan böyle üzgünken
Sapsarıyken, süzgünken

Kızlar kule içinde
Güvende yaşıyordu
Güzelliğın resmini
Yüzünde taşıyordu

Onlar da inanmıştı
Eşsiz olduklarına
İkisi de yanmazdı
Yalnız kaldıklarına

Tanrı için kendini
Saklıyordu konçuyular
Tanrı'nın gelmesini
Bekliyordu konçuyular
Etrafı gözleriyle
Yokluyordu konçuyular

Halk da merak içinde
Bekliyordu bugünü
Bekliyordu Tanrı'yla
Kızların düğününü

O yüzden işi gücü
Bıraktı çiftçi, çoban
Bıraktı çalışmayı
Şehir, köy, yazı yaban

Tarlalar sürülmedi
Hiçbir iş görülmedi

Kurt yedi hayvanları
Döküldü al kanları

Kol gezdi kıtlık, açlık
Yurdu sardı muhtaçlık

Halk açlıktan ölse de
Yok olmaya gelse de

İşlerini anmadı
İşlerine dönmedi

Beklediler bu işin
Son ucunu merakla
Beklediler bu işin
Sonucunu merakla

Halkın, Hakan'ın bir de
Kızların duasıyla
Kara leke görmemiş
Yüzlerin duasıyla

Tanrı, Bozkurt şeklinde
Çıkıp kuleye geldi
Evlendi kızlar ile
Kızlar da gebe kaldı
“Dokuz Oğuz, On Uygur!”
Çocuklara ad oldu
Sevindi Hakan, budun
Herkesin yüzü güldü

Bu çocuklar sesini
Sanırsın kurttan aldı
Dosta güven, düşmana
Büyük korkular saldı

Çocuklar kurtlar gibi
Hem çevikti, hızlıydı
Çocukların cevheri
Özlerinde gizliydi

Yürüdüler kırk günde
Kaleden de çıktılar
Güneydeki ormanda
Avlara yay çektiler
Irmakta, gölde yüzüp
Karlı dağdan aktılar

Bozkırda atlandılar
Sanki kanatlandılar

Canavarlar keserek
Rüzgâr gibi eserek

Onlar uçarcasına
Kanat açarcasına

Vardılar yurtlarına
Girdiler yurtlarına

Hun ülkesi onları
Sevinçle karşıladı
Alkışlar ede ede
Övünçle karşıladı

Herkes döndü işine
İşlerinin başına

Çalışmaya başladılar
Alışmaya başladılar

Bu mutlu Türk yurduna
Bu kutlu Türk yurduna

Güneş, ay ve yıldızlar
Parlak ışıklar saldı
Ülke eskisi gibi
Yeniden sevinç doldu
Yine yurdun her yanı
Bolluk, bereket oldu
Bunu bütün insanlar
Kutlu kanlardan bildi

Tanrı'nın çocukları
Yurda geldiği için
Gelişiyse herkesin
Yüzü güldüğü için

Şölen, şenlik yapıldı
Toy kuruldu her yerde
Kutlanıldı bu sevinç
Kırk gecede, seherde

Çocuklar gelir gelmez
Vardı Hun Hakanı'na
Diz vurup selamını
Verdi Hun Hakanı'na

Hakan ayağa kalkıp
Kucakladı onları
Kucakladı Tanrı'dan
Kan taşıyan canları

“Tanrı'nın çocukları!
Hakanlık sizin!” dedi
Bu sözünü ulaklar
Her yöreye söyledi

Uzaklaştı tahtından
Otağdan çıktı Hakan
Hükümranlık hakkından
Hemen el çekti Hakan
Tahtına geçenlere
Gururla baktı Hakan

Hakan'dan hemen sonra
Geçmeden zaman sonra

Tanrı'nın çocukları
Ülkeye kağan oldu
Dost olanı kolladı
Düşmanı boğan oldu
Onlar yerde bozkurttu
Göklerde doğan oldu

Yönettiler birlikte
Kutlu Türk ülkesini
Duyurdular dünyaya
Türk'ün yiğit sesini

Büyüttüler ülkeyi
Tanrı da yardım etti
Millet refah içinde
Her gün ileri gitti

Anlar böyle geçerken
Günler böyle geçerken

Çocuklar da büyüdü
Geldi düğün çağına
Anaları çağırıp
Bastırdı kucığına

Onlara layık kızlar
Bulunca anaları
Asil ve ayık kızlar
Alınca anaları

Kutlu gençler evlendi
Büyük tören, toy ile
Bir ulu şölen oldu
Budun ile boy ile
İçildi ak kımızlar
Kağan, yabgu, bey ile

Düğünden çok geçmeden
Göçmen kuşlar uçmadan

Gençlerin anaları
Uçmağa kanat açtı
İki yiğit Türk kızı
Acundan gelip geçti

Anaları ölünce
Ahrete at salınca

Gençler hayli sıkıldı
Boyunları büküldü

Tanrı bunları görüp
Onlara çocuk verdi
Çocuklar da evlendi
Onlar da torun gördü

Bozkurt sesli bu nesil
Kurt nefesli bu nesil

Ulu Bozkurt ruhunu
Taşıyarak çoğaldı
Bu ruhun gücü ile
Cümle dertler sağaldı

On Uygur, Dokuz Oğuz
Olduğunda bir ağız

Acuna dirlik geldi
Türklere birlik geldi

Onlar Bozkurt soyluydu
Soylarını bildiler
Bozkurt gibi yaşayıp
Bozkurt gibi öldüler
Oğuz, Uygur olarak
Bugünlere geldiler

Biz de aynı ruh ile
Söyledik boylarını
Ulu Tanrı çok etsin
Bozkurt'un soylarını.

GÖÇ DESTANI (Çin eşmetni)

Ötüken, Türkistan'ın yüreğiydi
Ötüken, yiğitlerin durağıydı

Başşehriydi Uygurların
Düş şehriydi Uygurların

İşte onlar burada
Bu en kutsal yörede

Mutlulukla, huzurla
Yaşıyorlardı
Buradan dünyaya
Taşıyorlardı

Tanrı Dağı, Hulin Dağı
Yücesiydi bu yurdun
Sakalları, saçları ak
Kocasıydı bu yurdun

Tuğla ile Selenge doğmaktaydı Hulin'den
Bu ırmaklar konuşup Ötüken'in dilinden

Onu sevip iki yandan sarardı
Önündeki engelleri kırardı
İkisinin arasında bir ağaç
Boy vermişti; başı, göğü yarardı

Bir gece gökyüzünü bulutlar kaplayınca
Zifirî karanlığı bağrında toplayınca

Yer gök karışır oldu
Yer gök yarışır oldu

Tuğla ile Selenge
Irmağının suları
Coştı, kabardı birden
Sanki kırdı yuları

Sonra nedense bir an
Sessizlik oldu her yan

İki ırmak arasında duran ulu ağaca
Gökyüzüne sanki direk vuran ulu ağaca

Birdenbire, hiç yoktan
Bir ışık indi gökten

Bu ışık mavi renkti
Rengi semaya denkti

Bunu gören insanlar
Toplanıp izlediler
Ağacın gövdesini
Dikkatle gözlediler

Işık, ağaç gövdesinde
Kaldıkça kutsallaştı
Ağaç, etrafına ışık
Saldıkça kutsallaştı

Bu ağacın gövdesi de
Şiştı yüklü kadın gibi
Karnı büyüdü, kabardı
Taştı yüklü kadın gibi

Önceleri bu hâlden
Fazlasıyla korkan halk
Esrarengiz durumdan
Çekinip de ürken halk

Bu ışığa alıştı
Etrafına doluştu

Fakat zaman geçtikçe
Ağaç ışık saçtıkça

Bir de ağaçtan müzik
Duyulmaya başladı
Bu müziğin büyüü
Yüreklere işledi

Halk bir merak içinde
Bekliyorken ağacı
Her birisi gözünden
Sakliyorken ağacı

Işığını her gece
Mavi seçti bu ağaç
Otuz adım yanına
Nurlar saçtı bu ağaç

Halk her şeyi unutup
Yalnızca “Ağaç!” dedi
Günler, haftalar, aylar
Başka bir söz bilmedi

Bütün bunlar olurken
Işık göğü bulurken

Ağacın gövdesi şiştikçe şişti
Müziği durmadı, dağları aştı

Dokuz ay, on gün sonra
Usulca bu ağacın
Gövdesi yarılınca
Asilce bu ağacın

Kurt kuş kaldı sessizce
Taşkın sular duruldu
Gövdesinin içinde
Beş odacık görüldü

Ağaca daha önce
Düşen ışığı gören
Şişkin karnına bakıp
Sırrına kafa yoran
Aylar boyu tılsımlı
Müziğe kulak veren

Uygur halkı donakaldı
Hepsini bir hayret aldı

Hepsi baktı birbirine
Sükût vardı söz yerine

Taş kesilmiş gibi herkes
Bakıp dururken ağaca
Her birisi başka başka
Anlam verirken ağaca

Mavi ışığa nasıl
Alıştıysa Uygurlar
Nasıl her gün toplanıp
Buluştıysa Uygurlar

Şaşkınlığı atarak
Alıştılar bu hâle
Yürüyerek ağaca
Yaklaştılar hayale

Bir de ne görsünler böyle!
Beş odada beş çocuk
Süt emiyor beş emzikle
Hem beşi de hoş çocuk

İzlediler şaşarak
Şaşırarak, coşarak

Çocukları Uygur'a
Tanrı gönderdi diye
Hakan olsun diyerek
Onlara verdi diye

Büyük saygı gösterdiler
Beşine de ad verdiler

*Kutun Tigin, Tükel Tigin, Ur Tigin,
Buğu Tigin, Sungur Tigin* adıyla
Beş yiğidi büyüttüler birlikte
Türkeli'nde Türk töresi tadıyla

Serpilip büyüyünce
Işığın çocukları
Boyları çam boyunca
Işığın çocukları

Güzelliği, zekâsı,
Hüneri üstün diye
Düşmanıdır düşmanın
Dostudur dostun diye

Bir gün Buğu Tigin'i
Uygurlar hakan seçti
Buğu, töreye uyup
Şölenle tahta geçti

Gece gündüz çalışıp
Zengin etti ülkeyi
Eğilmeden düşmana
Ongun etti ülkeyi

O zaman Uygur elinde
Güneyinde Tanrı Dağı'n
Kutlu Dağ diye bir kaya
Vardı bu kutlu otağın

Tanrı Dağı'n çevresi
Bağlık, bahçelik iken
Kutlu Dağ pek çoraktı
Her tarafı çöl, diken...

Fakat tüm Uygur halkı
Buğu Tigin'den beri
Kutsal bilip korurdu
İncitmezdi bu yeri

Bir gün Buğu Tigin'in
Düşüne giren koca
Saçı, sakalı apak
Çok günler gören koca

Elinde değneğiyle
Bir nasihat eylemiş
Rüyasında Buğu'ya
Şu sözleri söylemiş:

*Bu kayayı sakladığı sürece
Havasını kokladığı sürece*

*Dünyanın dört yanına
Hâkim olacak ırkın
İsteddiği ülkeyi
Varıp alacak ırkın*

İşte bu sözden beri
Kutlu Dağ, kutsal dağdı
Yurt zengindi o varken
Yurda bereket yağdı

Buğu Tigin'den sonra
Gelen otuz hakan da
Düşmanları ağılattı,
Mağlup etti her yanda

Nice seneler sonra
Yüce seneler sonra

Uygurların başında
Yulun Tigin hakanken
Ötüken'in döşünde
Yulun Tigin hakanken

Gündoğusu yönünde
Çinliler çoğalmıştı
Kalabalık olmaktan
Pek cesaret almıştı

O yüzden zaman zaman
Saldırdılar Türklere
Kutlu Dağ'ın olduğu
Tılsımlı, kutlu yere

Çinlilerle Uygur'un
Savaşı uzun sürdü
Yulun Tigin bu işe
Bir hayli kafa yordu

Aradaki savaşı, kanı durdurmak için
Düşmanlığı bir anda sona erdirmek için

Oğlu Galı Tigin'e
Bir Çinli prensesi
Almayı düşünürken
Kem dinli prensesi

Bir şaşkınlık saydı halk
Bir düşünlük saydı halk

Şimdiye dek görülmemiş bu işi
Hiçbir anlam verilmemiş bu işi

Güngörmüş ihtiyarlar
Uğursuzluk saydılar
Bu tedbirsiz durumdan
Büyük korku duydular

Tanrı soyundan gelen
Hakan ancak bu soydan
Birini almalıydı
Doğamazdı gün aydan

Yoksa mutlak Tanrı soyu kururdu
Yaz gününde bir kar gibi erirdi

Kuju Li-Yen isimli
Ruhu Albız cisimli

Bir Çinli prensesi
Hakan görüp duymuştu
Oğluna eş etmeyi
Kafasına koymuştu

Dinlemedi öğütleri, deneni
Göremedi ortalıkta döneni

Bildiğini işledi
Bir yalanı düşledi

Bu Çinli prensesin güzelliği tüm Çin'de
Dillere destan idi koca Çin'in içinde

Bu prenses, nice güzel olsa da
Cemaline herkes hayran kalsa da

Ne de olsa Çinli idi!
Özü Türk'e kinli idi

Çin'in çıkarı için
Emeli, kârı için

Eğitilen prenses
Geldi Uygur eline
Hatun Dağı'nda saray
Mekân oldu geline

Gelin ile beraber
Geldi birkaç kişi de
Meslekleri casusluk
Sır taşımak işi de

Bu saraydan bakınca
Kutlu Dağ görünürdü
Pencereye çıkınca
Kutlu Dağ görünürdü

Çok yakındı saraya
Pek yakındı saraya

Bu saraydan prenses, Çinlilerle bakarken
Kutlu Dağ'ın tılsımı içlerini yakarken

Bir gün yalanla, nazla
Türlü türlü niyazla

İstediler Hakan'dan
Kutlu Dağı, kayayı
İstediler son Han'dan
Kutlu Dağı, kayayı

İşleyip ince ince
Hayli zaman geçince

Prensesin ısrarı,
Çinlilerin yalanı
İkna etti Hakan'ı
Hileleri, planı

Hakan razı olunca
Kutlu Dağı vermeye
Uygurların kutunu
Düşmana göndermeye

Bunu duyan Çinliler
Coşarak bayram etti
Bir tarifsiz sevince
Koşarak bayram etti

Gelgelelim bu dağı
Almak kolay değildi
Çin'e alıp götürmek
Salmak kolay değildi

O yüzden çevresine
Odun yığıp yaktılar
Alevler yükseldikçe
Sevinerek baktılar

Kızınca koca kaya
Kızınca yüce kaya

Üzerine dört yandan
Koca koca kazandan

Sirke döküp durdular
Büyük darbe vurdular

Kaya parçalanınca
Sirkenin tesiriyle
Çin'e alıp gittiler
Eriyle, esiriyle

Kutlu Dağ gidince bozuldu her şey
Mateme büründü, üzüldü her şey

Daha parçalanırken
Çinliler yalanırken

Ağaçlar karardı
Çayırlar sarardı

Ötmez oldu kuşlar
Dikleşti yokuşlar

Tuğla ile Selenge'nin
Suyu kurudu
Bulutların su gönderen
Huyu kurudu

Damla yağmur düşmedi
Göller dolup taşmadı

Çatladı susuz toprak
Bozardı yeşil yaprak

Dünya, dünya olalı
Böyle bir şey görmedi
Bunca uğursuzluğu
Sinesinde dermedi

Uygur diyarında yaşayan canlar
Bitkiler, kayalar, kuşlar, hayvanlar

Kutlu Dağ'ın gidişine ağladı
Bu acıyla yüreğini dağladı

Hakan yedi gün sonra
Öldüğünde aniden
Ecelini genç yaşta
Bulduğunda aniden

Hüzün yayıldı yurttta
Kaynağında durmadı
Halk dertlere kapıldı
Rahat yüzü görmedi

Baktılar, kurumuş nehirlerine
Baktılar, hüznü şehirlerine

Yandılar kaderlerine
Yandılar kederlerine

Salgın, kıtlık, kuraklık
Bereketten ıraklık

Yorduğunda Uygur'u
Kırdığında Uygur'u

Tam da yeni hakanın
Seçildiği bir anda
Gece karanlığında
Sükût varken her yanda

Bir kükreyiş, sessizliği bitirdi
Bu kükreyiş, sükûneti yitirdi

Sanki bütün bir dünya
Bir anda dile geldi
Çocuk, böcek, kuş, koyun
Birden konuşur oldu

Hem canlılar, cansızlar
Haykırdı: "Göç, göç!" diye
İsimsizler, sansızlar
Haykırdı: "Göç, göç!" diye

Yer, gök çalkalandı
Bu seda ile
Yer, gök çalkalandı
Bu nida ile

Uygur halkı bu sesi
Bu tılsımlı nefesi

Tanrı buyruğu sayıp
Hemen buyruğa uyup

Kapkara bir gecede
Göç etmeye başladı
Yurtlarını bırakıp
Göç gitmeye başladı

Böylece koca ulus
Kut almış yüce ulus

Günlerce dinlenmeden,
Durmadan yürüdüler
Yorgunluğun farkına
Varmadan yürüdüler

Ne zamanki bir yere
Konmayı düşünseler
Atlarının üstünden
İnmeyi düşünseler

Duydular “Göç! Göç!” sesini
Böylece hep göç ettiler
Günler, geceler boyunca
Uzunca bir yol gittiler

Hayli bir zaman sonra
Varınca bir ovaya
Kafile yorgun argın
Durunca bir ovaya

Atlı, yayan, çocuk, er
Dinlenmek istediler

Yine “Göç! Göç!” sesini
Duymaktan korka korka
Etrafını dinleyip
Bu sestен ürke ürke

Mecalsiz, yorgun ulus
Oturmaya başladı
Uykusuz balaları
Yatırmaya başladı

Şimdilik çıkmadı ses
Lakin tetikte herkes

Biraz daha bekledi
Sağı, solu yokladı

Ses gelmedi yine de
Umut doğdu sinede

Tükenen güçleriyle
Ses de kesilmiş oldu
Bunu yeni yurt için
Hepsi işaret bildi

Buralara yerleşip
Beş ayrı kent kurdular
Ve Beş Balık adını
Bu kentlere verdiler

Yurt ettiler buraları
Yaşattılar töreleri

Çoğaldılar günden güne
Yine güçlendiler yine

Toplanınca yaşlılar
Dünden söz ederlerdi
Eski günleri anıp
Şu sözleri derlerdi:

*Yabancıyla evlenenin
Közüyle alevlenenin
Sonu budur*

*Yurdu ele verenin
Eli evla görenin
Sonu budur*

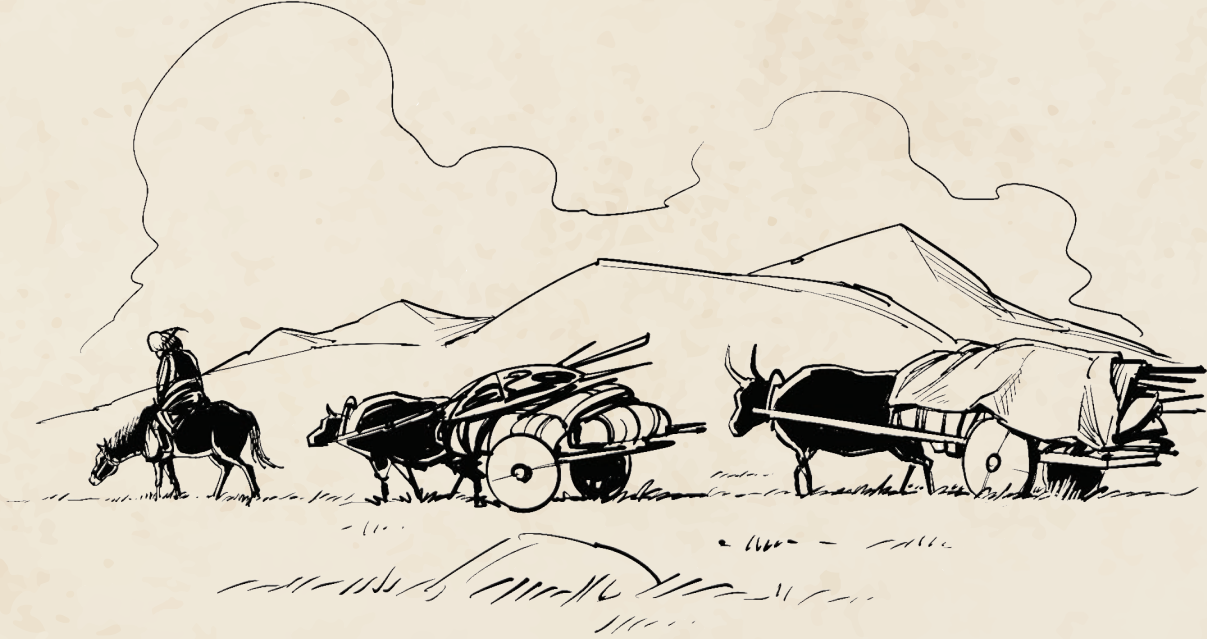
*Eski düşman dost olmaz
Eski deri post olmaz*

*Akraba olmaz elden
Olsa gider tez elden*

*Ülkenin bir taşını
Ele vermemek gerek
Bu yurttu tozu bile
Küçük görmemek gerek*

Bir taşımız düşmana
Gitti, felaket oldu
Yer gök küstü bizlere
Sanki kıyamet oldu

Vermemeli o yüzden
Yurdun bir tek taşını
Yoksa Tanrı dindirmez
Türkeli'nin yaşını!

GÖÇ DESTANI (İran eşmetni)

Yıllar, yüzyıllar önce
Başı börklü soyumuz
Destan Çağı yaşarken
Adı görklü soyumuz

Yüce dağlar ardında
İki ırmak doğardı
Kutlu Uygur yurduna
Rahmet olup yağardı

Karakurum çaylarından
Sayılırdı bu ırmaklar
Karakurum toprağından
Yayılırdı bu ırmaklar

Birisi Selenge, birisi Tuğla
Baharda yarışır boyları dağla

Bu ırmaklar çıkarak
Nazlı nazlı akarak

Kamlançu'da birleşirdi
Birleşerek gürleşirdi

Bu bereket yöresinde
İki ırmak arasında

İki tane ağaç vardı
Biri "Fusuk", birisi "Tur"
Ağaçların dört mevsimde
Yaprakları dalda durur

Bu ağaçlar, iki dağın
Arasında büyümüşü
İki coşkun, gür ırmağın
Arasında büyümüşü

İki ağaç, servi gibi
Yemyeşildi yazda, kışta
Güzelliği, azameti
Görülürdü bir bakışta

İşbu iki ağacın
Başı göğe bakarken
Dalları, yaprakları
Burcu burcu kokarken

Gökten bir ışık indi
Onların arasına
Gökten bir ışık kondu
Onların arasına

Bu ışıkla birlikte
Aydınlandı toprak, taş
İki yandaki dağlar
Büyüdü yavaş yavaş

Bu durumu gören halk
Kaldı hayret içinde
Şaşkınlığı unutup
Büyük gayret içinde

O tarafa yürüdü
Halk saygıyla, merakla
Ağaçlara yaklaştı
Kaynayan bir yürekle

Halk oraya varınca
Etrafını sarınca

Çok tatlı, çok da güzel
Bir ezgi işittiler
Ezginin büyüyle
Düşten düşe gittiler

Ondan sonra bu ezgi
Ne kısıldı ne dindi
Aynı yere her gece
Gökten ışıklar indi

Bu ışık çevresinde
Şimşek çaktı otuz kez
Her ışık indiğinde
Şimşek aktı otuz kez

Yine günlerden bir gün
Yine tünlerden bir gün

Halk, ışığın indiği
Aydınlık yere vardı
Ayrı ayrı kurulmuş
Beş tane çadır gördü

Her çadırda bir çocuk
Eli, yüzü nur çocuk

Sessizce otururdu
Kaygı yoktu kaşında
Süt dolu emzikleri
Asılıydı başında

Bebekli beş çadırın
Saraya eş çadırın

Tabanı baştanbaşa
Gümüşle döşenmişti
Çadır, baştan ayağa
Bezeler kuşanmıştı

Bu olayı duyanlar
Duyanlara uyanlar

Türk'ün kutlu boyları
Bu boyların beyleri

Hemen bu garip işin
Yöresine yeldiler
Gözleriyle bu işi
Görmek için geldiler

Manzarayı görenler
Diz çöküp selam verdi
Saygıyla, titizlikle
Bu beş çadıra girdi

Çocukları alarak
Çıktılar dışarıya
Beş çadırdan beş bahar
Çektiler dışarıya
Beş balanın şavkıyla
Baktılar dışarıya

Onları besleyip de
Büyütsün diye beyler
Bir anne şefkatiyle
Uyutsun diye beyler

Hemen bu beş çocuğa
Beş sütanne buldular
Soylu dadılar ile
Yüzlerine güldüler

Her fırsatta, her yerde
Hem de sonsuz değerde

Gösterdiler saygıyı
Koymadılar kaygıyı

Armağanlar sundular
İkramda bulundular

Süt çocuğu olmaktan
Çıkınca bu beş bala
Süt çocuğu olmaktan
Bıkınca bu beş bala

Konuşmaya başladı
Danışmaya başladı

Adımlayıp gezerken
Türk'ün obalarını
Sordular Türkeli'ne
Ana babalarını

Uygurlar gösterdiler
Görklü iki ağacı
Acunda her ağaçtan
Farklı iki ağacı

Bunu gören beş bala,
Meleklerle eş bala

Ağaçlara varınca
Tam önünde durunca

Büyük bir saygı ile
Diz çöküp yeri öptü
Gözlerinden sevgiyle
Yaş döküp yeri öptü

Yaş erince yerine
Bu hâlin üzerine

Ağaçlar dile geldi
Sesi göğe yükseldi:

*Güzel huylu çocuklar!
Kutlu soylu çocuklar!*

*Güzelliğe özenmiş
Güzellikle bezenmiş*

Balalar böyle olur
Türk neyse öyle olur

Bilir ana, babayı
Bilir yurdu, obayı

Gösterir saygısını
Gösterir duygusunu

*Asil soylu çocuklar!
Güzel huylu çocuklar!*

*Uzun olsun yaşımız
Eğilmesin başımız*

*Adımız büyük olsun
Aklınız ayık olsun*

*Kararmasın gününüz
Daim olsun ününüz*

*Ağaçlar böyle dedi
Kutlu sözler söyledi*

*Bu sözler bittiğinde
Yerine yettiğinde*

*Çevredeki tüm budunlar
Genç, ihtiyar, er, kadınlar*

*Kağan çocukları gibi
Davrandı bu çocuklara
Türk'ün muhabbet iklimi
Devrandı bu çocuklara*

*Biraz zaman geçince
Göçmen kuşlar uçunca*

*Doğdukları yöreden
Kente geçti çocuklar
Doğdukları yöreden
Kente göçtü çocuklar*

*Onların gelmesini
Tüm budun uğur saydı
Her birine töreli
Beş kutlu isim koydu*

*Sungur Tigin, Kotur Tigin, Or Tigin
Tükel Tigin, Böğü Tigin ad oldu
Bu beş bala, bu beş yiğit orada
Töremize uygun kutlu ad aldı*

Bu çocuklar doğarken
Nur misali ağarken

Kutlu hâli görenler
Bu ahvale erenler

Beş baladan birisi
Kağan olmalı diye
Bunu kamu Türk yurdu
Kağan bilmeli diye

Bir karara vardılar
Bir kararda durdular

Çünkü Tanrı onları
Baht kazanmış kanları

Bunun için salmıştı
Her biri kut almıştı

Beş balanın içinde
Beş âlânın içinde

Böğü Tigin öndeydi
Baş olacak gündeydi

Boyu posu, duruşu,
Güzelliği başkaydı
Uzak yarını gören
Özelliği başkaydı

İradesi berk idi
Dört balaya börk idi

Acunda her budunun
Dillerini bilirdi
Yazısı, yazgısını,
Hâllerini bilirdi

O yüzden herkes onu
Tek millet, tek ses onu

Bir kararda birleşip
Türklüğe kağan seçti
Böğü büyük şöenle
Türk'ün tahtına geçti

Böğü, kağan olunca
Mührü ele alınca

Türk yurdunu töreyle,
Adaletle yönetti
Mazlumları gözetip
Zalimleri yok etti

Adamları, atları
Çoğaldı günden güne
Çerisi, pusatları
Çoğaldı günden güne
Milletinin dertleri
Sağaldı günden güne

Hükmederken tahtında
Böğü Kağan buduna
Üç karga yardım etti
Ona Tanrı adına

Sırlı, güçlü üç karga
Tutulması güç karga

Biliyordu acunda
Konuşulan dilleri
Biliyordu dağları,
Bölgeleri, illeri

Bu kargalar
Uçarak
Tuzaklardan
Kaçarak
Dağlar, göller
Geçerek
Yurttan yurda
Göçerek

Nerede bir önemli
Olay olsa giderdi
Hemen Böğü Kağan'a
Onlar haber ederdi

Böğü Kağan böylece
Bilirdi olanları
Düşmanını, dostunu,
Söylenen yalanları

Yenilmezdi bu yüzden
Yanılmazdı bu yüzden

Böğü Kağan bir gece
Evinde uyuyorken
Düşte bile cenklerin
Tadını duyuyorken

Pencerenin önünde
Gündoğusu yönünde

Belirdi bir kız hâli
Hâlden uzak hayali

Böğü Kağan uyurken
Bu hâl ona ayandı
Vaziyeti fark edip
Ses etmeden uyandı

Çekindi gördüğünden
Sakındı gördüğünden

Uyur gibi davrandı
Merak ile kıvrandı

Görmezden geldi onu
Bekledi meçhul sonu

Yine ikinci gece
İzlese de gizlice

Görmezden geldi onu
Bekledi enikonu

O gün sabah vezirle
Bögü Kağan konuştu
İki gece olanı
Vezirine danıştı

Yine üçüncü gece
Gelince kız gizlice

Bögü Kağan vezirin
Dediği sözü tuttu
Hızlıca yakalayıp
Kızla Ak Dağ'a gitti

Bu dağda sabaha dek
Konuştular teke tek

Bu buluşma, konuşma
Tanışarak danışma

Yedi sene, altı ay,
Yirmi iki gün sürdü
Her gece Kağan'la kız
Ak Dağ'a atı sürdü

Bu zamanın sonunda
Son buluşma gününde

Son gecede seslenip
Tılsımlı kız söyledi
O gün Bögü Kağan'a
Bakarak şöyle dedi:

Gündoğudan batıya
Senin hükmün sürecek
Buyruğunun altına
Bütün acun girecek

İşlerini sıkı tut
Artık durmayı unut

İyi çalış her zaman
İşine verme aman

Değer ver insanlara
Can taşıyan canlara

Töresiz iş eyleme
İşini düş eyleme

Kız bunları söyleyip
Sözü tamam eyleyip

Çekip gitti, sır oldu
Ortalıktan kayboldu

Böğü Kağan durmadan
Başka bir iş görmeden

Ordusunu topladı
Ordu yeri kapladı

Dizilince atlılar
Belleri pusatlılar

Çıkıp Böğü Kağan da
Buyruk verdi o anda

Üç yüz bin çerisini
Sungur Tigin'e verdi
Moğol topraklarını
Alsın diye gönderdi

Verip yüz bin çeriye
Cenk edip alsın diye
Saldı Kotur Tigin'i
Tankut adlı ülkeye

Tükel Tigin'in verip
Nice çeri yanına
Akın için gönderdi
Tibet yurdu yönüne

Bıraktı Or Tigin'i
Vekil diye yerine
Yel gibi atlayarak
Atının üzerine

Kendisi de üç yüz bin
Çerisiyle beraber
Gök yeleli üç yüz bin
Börüsüyle beraber

Hıta'y'a akın etti
Hıta'y'ı yakın etti

Giden bütün ordular
Yiğit, çetin ordular

Düşmanı kırıp yendi
Hepsi zaferle döndü

Getirilen ganimet
Bol altın, bolca nimet

Sayılmakla bitmezdi
Saymaya gün yetmezdi

Ordu galip dönünce
Gün, düğüne dönünce

Orkun'un kıyısında
Bögü Kağan o zaman
Bir ulu kent kurdurdu
Güzelliği pek yaman

Ordu Balık adını
Verdiği ulu kenti
Orkun Nehri'ne nazır
Kurduğu ulu kenti
Güzelliğin nişanı
Gördüğü ulu kenti

Uçmağa eş kent yaptı
Kendine başkent yaptı

Doğudaki tüm iller
Dağlar, ovalar, göller

Buyruğuna baş eğdi
Uyruğuna baş eğdi

Bögü Kağan bir gece
Otağında uyurken
Bir kutluca düş gördü
Yatağında uyurken

Ak donlara bürünmüş
Mis kokular sürünmüş

Bir ihtiyar yaklaştı
Sanki her yer aklaştı

Bu kocanın başında
Parlardı ak bir şerit
Gözleri kamaştıran
Pırıl pırıl pak şerit

Çam kozalağı kadar
Bir taş vardı elinde
Yada Taşı gün gibi
Parıldardı elinde

Onu Böğü Kağan'a
Tutup teslim eyledi
Taşı teslim ederken
Şu sözleri söyledi:

*Sen bu taşı saklar isen
Gözün gibi bekler isen*

*Dünyanın dört bucağını
Soğuşunu, sıcakını*

*Buyruk altına alırsın
Acuna kağan olursun*

Söz bitince pir gitti
Böylelikle düş bitti

Aynı gece vezir de
Aynı düşü görünce
Böğü Kağan'a varıp
Bunu haber verince

Kurultayı toplayıp
Kağan konuştu düşü
Güngörmüş beylerine
Kağan danıştı düşü

Hepsi düşün işaret
Olduğuna inandı
İşaretin Tanrı'dan
Geldiğine inandı
Türk'e yine bahtının
Güldüğüne inandı

Bu kararın üstüne
Orduyu derdi Kağan
Batıya akın için
Buyruğu verdi Kağan
Ordusunun önünde
Atını sürdü Kağan

Gide gide Türkistan'a vardılar
Doğaüstü bir güzellik gördüler

Her tarafı çayır çimen döşeli
Irmakları gürül gürül neşeli

Akan bu güzel yerde
Kağan durmak istedi
Bu yöreye muhteşem
Bir kent kurmak istedi

Azmiyle, inadıyla
Balasağun adıyla

Orada bir kent kurdu
Orda durdu, oturdu

Böğü Kağan dört yana
Bu kentten ordu saldı
Orduları gittiği
Bütün yurtları aldı
Acundaki milletler
Türklere tâbi oldu

Asileri astılar
Seslerini kestiler

Düzen, dirlik sağlandı
Cihan Türk'e bağlandı

Türk ordusu o kadar
Uzaklara gitti ki
Bilindik, bilinmedik
Yurtları fethetti ki

Ayakları, elleri
Hayvanlara benzeyen
Tavırları, hâlleri
Hayvanlara benzeyen

İnsanları gördüler
İnsanlara erdiler

Bu acayip biçimli
İnsanları görünce
Bu şekilde dünyanın
Son ucuna erince

Anladılar ötede
Başka insan bulunmaz
İnsan olmayan yerler
Akın ile alınmaz

Bu yüzden Türk ordusu
Geri döndü yurduna
Tümen tümen zaferle
Çeri döndü yurduna

Toplanan ganimetler
Pay edildi erlere
Erlere payını aldı
Yaptığı işe göre

Böğü Kağan sevindi
Ordusuyla övündü

Övgüden, paydan sonra
Şölenlen, toydan sonra

Akınlarla Uygur'un
Emrine giren hanlar
Meydanlarda Türklüğün
Gücünü gören hanlar

Birer birer geldiler
Kağan'ı baş bildiler

Çıkıp saygı sundular
Yiğit Böğü Kağan'a
Çöküp saygı sundular
Yiğit Böğü Kağan'a

Bunların arasında
Çok kötüydü Hint Han'ı
Onu kabul etmedi
Bu yüzden Türk Kağan'ı

Bu törenin ardından
Bögü Kağan buyurdu
Her hanın ülkesine
Gitmesini duyurdu

Verilecek vergiyi
Derilecek vergiyi

Oradaki mecliste
Aldı karar altına
Hanlar bu kararların
Mühür bastı altına

Böylelikle yeryüzü
Buyruk altına girdi
Bögü Kağan acuna
Yeni bir düzen verdi

Ona karşı duracak
Onu hasım görecek

Bir tek kişi olmadı
Bir tek kişi kalmadı

Bögü Kağan böylece
Dönüp geldi yurduna
Ordusuyla bir gece
Dönüp geldi yurduna

Bayram etti Türkeli
Sevinci aştı dağı
Mavi göğün altında
Yaşandı Destan Çağı

SON SÖZ: DESTANLARLA UYANMAK

Doç. Dr. Zeki GÜREL

T.C. Kastamonu Üniversitesi Kültür Sanat Uygulama ve Araştırma
Merkezi Müdürü

Dünya edebiyatını tanımaya önce köklü milletlerin destanlarından başlamak gerekir. Destan; milletlerin hayatında büyük yankılar uyandıran tarihî olayların çağdan çağa değişip, ülküleşerek yeni nesiller tarafından yeni hayal unsurları katılıp, uzun manzum hikâyeler şeklinde anlatılmasıdır.

“Destan” kavramı, Farsça “*dâsitân*” kelimesinin Türkçedeki söyleniş şeklidir. Farsçada bu kelime “*sergüzeşt*” kelimesiyle de karşılanmakta olup meşhur hikâyeye, efsane ve kıssa anlamlarına gelmektedir. Daha çok geçmişe ait olayların toplu anlatımları hakkında “*dâsitân*” kelimesi kullanılır. Batılı kaynaklarda bunun karşılığı Yunancada “*epos/epope*”, İngilizcede ise “*epic*”tir.

Destanların çoğu milletlerin yaptığı savaşlardan doğar. Bu manzum hikâyelerin kahramanları millîdir. Destanın oluşması için milletin üzerinde iz bırakan büyük olayların yaşanması gerekir. Bu olaylar zamanla genişler, derinleşir, efsane ve masal unsurlarıyla karışır. Nesilden nesile anlatılarak bugünlere ulaşır. Bu arada değişikliklere uğrar, yeni hayâl unsurları katılır. Bu şekilde oluşan destanlara millî destan (*epope*) denir.

“Destanı muhtelif Türk kavimleri de farklı kelimelerle ifade etmişlerdir. Yakutlar (Sahalar), kahramanlık şiiirlerine ve hayat hikâyelerine *olongo*, *olngo*; Kuman, Kırım ve Çağatay Türkleri *irteği* (hikâye, kıssa, destan, eski söz) sözünü kullanır. Altaylar destan terimini *Kay Çörçök* veya *Kaylap Aydar Çörçök*, Hakaslar *Alıptığ Nımah* veya *Çon Nımah*, Şorlar da *Kay Şörçek* sözleriyle karşılırlar. Kırgız Türkleri kahramanlık destanına *comok*, *çöocomok*; bunu anlatanlara da *comokçu* derler.

Birtakım araştırmacılar, destanı tanımlarken yahut manalandırırken kısmen farklı yaklaşımlarda bulunmuşlardır. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

- ◆ “*Hikâye, masal, sergüzeşt, bir vak’a veya hâli hikâye eden amiyane manzume.*” Şemseddin Sami
- ◆ “*Kıssa, hikâye, masal, hile, tezevir.*” Muallim Naci
- ◆ “*Kıssa, hikâye, masal, uzun hikâye.*” H. Kâzım Kadri
- ◆ “*Tarihî fakat efsaneleşmiş kahramanlık vak’alarını ve bunları yapanları anlatan; yani tarihî kahramanları ve onların maceralarını terennüm eden manzum hikâyelerdir.*” Faruk Kadri Timurtaş
- ◆ “*Milletlerin din, fazilet ve millî kahramanlık maceralarının manzum hikâyeleridir.*” Nihat Sami Banarlı
- ◆ “*Büyük, olağanüstü toplum ve kahramanlık olaylarını manzum ve uzun olarak anlatan edebiyat türüdür.*” *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*
- ◆ “*Millî iradeyi yaşama mantığı içinde ayakta tutan siyasî bir mücadelenin direnme gücünü ifade eden edebî bir türdür.*’ Ali Öztürk” (*Kaya, 2007:218-219*).

Destanların tarihî süreç içerisinde sözlü gelenekteki türler arası geçiş ve etkileşim olgusu çerçevesinde halk hikâyelerine, efsanelere, yer yer masallara dönüştükleri de vakidir.

Yazı öncesi kültürler, öncelikli ve ağırlıklı olarak sözlü ortam içerisinde üretilip kuşaktan kuşağa aktarılagelmiştir. Bir milletin hayatında kültürü meydana getiren gelenekler iki ortam içinde teşekkül eder. Bunlardan ilkinde “sözlü ortam”, ikincisine de “yazılı ortam” denir. Başlangıçta millet hayatında yer alan bütün gelenekler, sözlü ortam eseridir. Bu ortam içinde meydana gelen gelişmeler ve değişimler, yazılı ortamın doğmasına zemin hazırlamıştır. Sözlü ortam ve yazılı ortam kaynakları, toplumda geleceğe geçiş kanalları olma işlevini sürdürür. Daha doğrusu sözlü ortam, başlangıçtan bu yana hiçbir biçimde yeni ortamları barındırıcı, onları kuşatıcı özelliğini yitirmez.

Bir destanın teşekkül edebilmesi için milletin/boyun/topluluğun hayâl dünyasında kalıcı iz bırakacak bir olayın gerçekleşmesine ihtiyaç vardır. Daha doğrusu, tarihî bir olayın tam bir destan olabilmesi için o olayın ağızdan ağza, nesilden nesile aktarılması gerekir. Olay, o milletin/boyun/toplumun coğrafya değiştirmesi ya da medeniyetin gelişimine paralel olarak değişimlere uğrar. Destanlar iki şekilde vücut bulur:

A. Tabîî Destanlar: Her milletin destanı yoktur. Ancak tarihi derin geçmişlere ait milletler destana sahiptir. Destanların teşekkül etmesi için eski ve iptidaî devirlerde milletin büyük hâdiseler ve maceralar geçirmesi lazımdır. Bir destanın ortaya çıkması üç safhadan sonra gerçekleşir ki bunlar; çekirdek, oluş ve tespit safhasıdır.

B. Yapma Destanlar: Bir milletin içinden yetişen bir şairin, o milletin başından geçen heyecanlı ve önemli hadiseleri, bazı hayâl unsurlarıyla karıştırarak nazmetmesinden meydana gelir. Bunda üçüncü safha yoktur.” (Kaya, 2007: 220-221).

Yeni coğrafya ve tarihî dönemlerde hatırası zayıflayan kahramanların yerini yenileri alır. Zamanla destanın meydana gelmesinde yer alan çekirdek olay, destanın içinde arkaik/eski bir epizot durumuna düşer. Destan, hafızasında yaşadığı milletin yeni maceraları çerçevesinde de tabakalaşmalara uğrayabilir.

Destanlar; henüz yazılı tarihin teşekkül etmediği, bilim ile aklın toplum düzenine hükmetmediği dönemlerde, insanların ıstıraplarını, sevinçlerini, büyük göçlerini veya varlık-yokluk mücadelelerini olağan dışı unsurlar aracılığıyla beyan ettikleri anlatılardır. Dolayısıyla, bu anlatılarda hâkim unsur, akıl ve gerçek değil; his ve hayâl gücüdür. Şu hâlde, destanların oluşumu için iki şart öngörülmektedir:

- 1) Milletlerin yazılı tarihleri olmaması sebebiyle birebir gerçeklerin anlatılamadığı eski ve iptidaî bir devir geçiriyor olmaları.
- 2) Destan teşekkül ettirecek milletin geçmişinde unutulmaz tabiat olayları, büyük savaşlar, göçler, işgaller ile istilalar ya da yeni coğrafyaların keşfi gibi etkileyici olayların yaşanması gerekmektedir.

Destanlar, ilk zamanlarda millî dil ve vezinle manzum olarak söylenmişlerdir. Zamanla söyleneni kaybolmuş, unutulmuş, ağızdan ağıza değişerek geniş bir sahaya yayılmış ve milletin malı olmuştur. Daha sonraki asırlarda ele geçen bu manzumeler nesre çevrilmişlerdir.

Destanlar ve destan kültürü, milletlerin hayatında ve tarihinde önemli bir yere sahiptir. Destanlar yer yer tarihî olayları aydınlatmakla kalmaz, birçok fikir ve sanat eserine de ilham kaynağı olabilir. Türk milleti gibi eski ve köklü milletler; tarih öncesinde millet olma sürecini tamamladıklarından, destanlar böyle milletlerin ilk tarihî kaynağı sayılır. Ayrıca destanların içinde milletlerin varlığa ve kâinata, Tanrı'ya, tabiat ile diğer insanlara karşı davranışlarını yansıtan önemli ipuçları olduğundan bir milletin millî mizacını ve kültürel kodlarını tanımanın en kestirme yolu, o milletin destanlarını okumak olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında, “destanlar, millî şuuraltıdır” dense yeridir. (Üçüncü-Gökdağ, 2007: 11–29)

Zengin bir destan kültürüne sahip olan Türkler, çeşitli yollarla Batılı milletlerin destanlarına etki etmişlerdir. Bilim adamları Potanın ve Von Gernep, Avrupa milletlerinin halk edebiyatlarının ve bilhassa Slav, Fin, Germen ve Fransız destanlarının esaslarının Türk destanları olduğunu söylemişlerdir.

Hız. İsa'dan aşıağı yukarı bin yıl kadar önce yazılan İlyada ve Odysseia, bugüne kalan destanların ilklerinden ve en büyüklerindedir. Yazarlarının Homeros olduğı söylenirse de bazı edebiyat tarihçileri, efsanevî bir tarih anlatan bu eserleri bazı şairlerin bir araya gelerek yazdığını ileri sürerler. Dünyanın başlıca destanları şunlardır:

Sümer destanı: *Gılgamış*

Hint destanları: *Ramayana ve Mahabharata*

Latin destanları: *Eneit (Verjillius)*

İran destanı: *Şahname (Firdevsî)*

Fransız destanı: *Chanson de Ranald*

Fin destanı: *Kalevela (Dr. Lönnrot)*

Alman destanı: *Nibelungen*

Yunan destanı: *İlyada ve Odysseia*

Türk destanları: *Ergenekon, Yaradılış ve Türeyiş, Oğuz Kağan...*

Destan; bir boy, ulus (kavim) veya millet hayatında tam estetik hüviyet kazanmamış eser sayılan efsanelerden sonra nazım şeklinde ortaya çıkan en eski halk edebiyatı mahsullerinden biridir. Sözlü geleneğe bağlı bu anonim (söyleyeni belli olmayan) mahsuller, zaman ve mekân içinde cemiyetin iradesini elinde tutan “Kahraman-Bilge” şahsiyetlerin menkıbevî ve hakikî hayatları etrafında teşekkül etmiş uzun, didaktik hikâyelerdir (tahkiyeli eserlerdir). Tarihe bağlı olmakla beraber, tarih sayılmayan; ozanların kopuzlarla terennüm edip çalıp söyledikleri, cemiyetin ortak hayat görüşü ile ülkülerini aksettiren bu eserlerin teşekkülü için bir “yaratma zemini” ile savaş, din değiştirme, göç, kuraklık vb. gibi büyük hadiselerin millet vicdanında birtakım sarsıntılara sebep olması lazımdır.

İşte millet hayatında askerî, dinî, içtimaî hadiselerin hazırladığı muhit içinde; kahramanlıklar, anekdotlar, menkıbeler, felâketler, aşklar, hatıralar, bilgiler, görgüler, “Kızılelma/Kızıl Alma” sayılan hedefler tek ve büyük olma ihtirası, ozanlar tarafından terennüm edilmeye başlanır.

Umumiyetle İslâmiyet'in milletimizce kabulünden önce ve sonra olmak üzere iki kolda sınıflandırılan destanlarımız bu esaslar içinde meydana gelmiştir.

İslâmiyet öncesi Türk destanlarının orijinal, tam metinleri hâlâ elimize geçmiş değildir. Çin, Arap, İran, Moğol, Türk vb. kaynaklardaki dağınık bilgiler; destan geleneğimizin çok eski devirlere giden bir tarihi olduğunu göstermektedir. Ele geçen malzemelerde tabiat kültü devresinin izlerini taşıyan “gün, ay, yıldız, gök, dağ, deniz” gibi isimlerle “bozkurt, ı ışık, ağaç, yada taşı (kutsal taş)” nevinden motiflerin bulunması bunun en canlı delilleridir.

Türk destanları üzerinde çalışan ve tasnif denemeleri yapan edebiyat araştırmacılarını ve onların bu çalışmalarını da burada anmak gerekir. Bu alana çalışmalarıyla öncülük edenlerin başında hiç şüphesiz Ziya Gökalp gelmektedir. Ziya Gökalp, temelinde bir halk masalı veya destanı, hikâyesi bulunan anlatıları derlemiş, onları yeniden adlandırmış, masal ve destan motiflerini muhafaza ederek işlemiş, şekil mükemmelliğine ulaştırarak daha da fonksiyonel kılmıştır (Gürel, 2024: 147).

Ziya Gökalp'ten sonra Türk destanları ile ilgili çalışan mütefekkirlerden birisi de Hilmi Ziya Ülken'dir. O, bu konudaki çalışmalarını 1924-1925 yıllarında çıkan *Anadolu* dergisinde yayımlamıştır. Ülken, Türk destanları ile ilgili çalışmalarında Türk destanlarından bazı parçaları uzun manzumeler hâlinde yayımladığı gibi Türk destanlarını ilmî bir konu olarak da ele alıp nasıl teşekkül ettikleri konusunda da fikir yürütmüştür.

Prof. Dr. Fuat Köprülü, ilk baskısı 1926 yılında yapılan *Türk Edebiyatı Tarihi* adlı kitabında “Millî Türk Destanı” başlığı altında dünya milletlerinin destanlarına dair bilgiler verirken “Millî destanın doğması için, bir kavmin medeniyet bakımından epeyce aşağı bir seviyede olması ve hayatının birtakım büyük sıkıntılara uğraması, çok büyük hadiseler lazımdır. O zaman o kavmin içinden yetişen halk şairleri bu vak'aları ayrı ayrı 'parça Epizode'ler hâlinde terennüm ederler. Göçlerden sonra meydana çıkan bazı hadiseler, bütün mazisini şairlerinin şifahi rivayetlerinden öğrenen bu halk arasında yeni birtakım parçaların daha meydana gelmesini yahut bu muhtelif menkıbeleri 'kahraman' etrafında toplayan yeni 'daire (cycle)'ler ortaya konulmasına sebep olur. Sonraları bu kavmin medenî seviyesi yükselerek muhtelif amiller tesiriyle,

siyasî ve ictimai bir birlik ihtiyacı da meydana çıktığı zaman ‘Destanî’ bir ruha malik olan bir halk şairi, bu dağınık parçaları ‘daire’ler hâlinde toplar; bu daireleri de birbirine bağlayarak umumî ‘Millî Destan’ı vücuda getirebilir.” demektedir (Köprülü, 1980: 41). Sonrasında da “Türk Destanı”, “Türk Destanlarının Coğrafî Sahalara Taksimi” ve “Türk Destanının Tarihî ve Kavmî Dairelere Taksimi” üzerinde durmaktadır (Köprülü, 1980: 42-45).

Başkurt Türklerinden Prof. Dr. Zeki Velidi Togan’a göre ise millî destanlar; tarihî vakaları tasvirde ziyâde, milletin yüksek millî duygularını in’ikâs ettiren, tamamıyla veyahut az çok tarihe müstenit bir ideal âlemi gösteren halk edebiyat eserlerinden ibarettir. Türk tarihi üzerindeki derin bilgi ve ihtisası malum bulunan ve Türkistan’ın batı ucu demek olan Başkurdistan’da doğan, bütün Türkistan’ı ilmî ve siyasî sebeplerle dolaşan Zeki Velidi Togan; Türklerin henüz destanî devirde yaşayan boyları arasında da dolaşmanın verdiği yetkiyle, millî destanlar üzerinde ciddiyetle durmuş ve bunu yaparken de yalnız destanı işlemekle kalmayarak eski destanlar vasıtasıyla tarihin bazı karanlık noktalarını aydınlatmasını bilmiştir. Togan, Türk destanlarıyla ilgili önemli ilk yazılarını Atsız Mecmuası’nın 1931 yılında çıkan 1, 2, 3 ve 5. sayılarında “Türk Millî Destânının Tasnifi” başlığıyla yayımlayarak bu konuya dikkatleri çekmiştir.

Hüseyin Nihal Atsız, Türk destanlarıyla ilgili yazılarını 1951 yılında *Orkun* dergisinde yayımlamış; daha sonra da bu yazılarını *Türk Tarihinde Meseleler* adlı kitabında biraraya getirmiştir (Atsız, 1997: 123-152). Atsız, “Türk Destanı” başlıklı yazısında şu tespitlerde bulunmaktadır:

“Acaba Türk destanı nasıl bir dstandır? Hangi zamanları, hangi kahramanları, hangi düşünceleri ve karakterleri anlatıyor? Yunan destanı ile kıyaslandığı zaman, onlarınkinin daha çok efsanelerle dolu bulunmasına karşılık, bizimkinin tarihî olduğu hemen dikkati çeker. Belki bu da Türklerin mübalağadan kaçan millî karakterlerinin bir sonucudur.

Dünyanın ve insanların yaratılışı hakkındaki parça ile Altay Türklerinin pek mahallî kalmış bazı destan parçaları bir yana bırakılırsa Türk destanına, bir nevi halk tarihi demek mümkündür. Fakat efsanevî olanlardaki şiiriyet ile tarihî olanlardaki hamasilik, manzum ve mensur büyük bir Türk destanı yaratacak olan sanatçı için paha biçilmez değerli unsurlardır.

Türk destanlarına şöyle bir bakmak bile onlardaki bedîî ve hamasî unsurları görmeye yeter. Kadın güzelliği, kadının ilham verici ve vefalılığı, kahramanlıkta ölçsüzlük, iyiliğin her zaman kazanışı, atın insana sadık bir yoldaş olması, gâfletin her zaman ceza görmesi, namusun ve şerefî hayattan üstün tutulması Türk destanlarında belli başlı unsurlardır.” (Atsız, 1997: 124-125).

Prof. Dr. Abdülkadir İnan, 1954 yılında *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*’de yayımladığı “Türk Destanlarına Genel Bakış” başlıklı yazısını (İnan, 1954: 189-206) 1968 yılında Türk Tarih Kurumu yayınları arasında çıkan *Makaleler ve İncelemeler* kitabına da almıştır (İnan, 1987: 220-236). İnan, bu yazısında, eski Türklerde büyük ve müsterek bir destanın bulunduğu kanaatini dile getirmektedir. “Eski Türk destanı Alp Er Tonga adı çevresinde mi yoksa Oğuz Kağan adı çevresinde mi teşekkül etmişti? Yoksa her iki kahramanın adları çevresinde ayrı ayrı iki destan meydana gelmiş miydi? Bu meseleyi çözmek güçtür.” dedikten sonra bu iki abide şahsiyet etrafında teşekkül eden destan parçalarını karşılaştırıyor, sonrasında ‘Çingizname’ adıyla toplanmış olan destan parçalarını ‘Oğuz Destanı’ ile karşılaştırıyor ve Türk destanlarındaki millî ve bedîî unsurlardan bahsediyor.”

Prof. Dr. Şükrü Elçin, Türk Kültürü dergisinde 1968 yılında yayımlanan “*Türk Dilinde Destan Kelimesi ve Mefhumu*” başlıklı yazısında “destan” kelimesinin Türk lehçelerinde nasıl yer aldığına değindikten sonra kelimenin İran tesiriyle Divan Edebiyatımıza ve bu edebiyattan umumî halk diline intikal ettiğini düşünerek yazarı belli eserlerden itibaren bazı örnekler verir (Elçin, 1968: 14-23) ve sonuç olarak da şöyle der:

“Yukarıda lügatlerle edebiyat eserlerinden verdiğimiz, örneklerde görüldüğü üzere klasik manada ‘epos’ dan, hikâye, masal, efsane, tarih, vak’a, sergüzeşt, macera, menkıbe, mesel, nutuk, manzum hikâye, nasihatnâme, biyografi, mesnevi, rivayet, eski söz gibi türlü tâbir ve edebî türlere doğru genişleyen kelimelerden şu neticeyi çıkartmak mümkündür:

- 1) Klâsik ‘epos’ karşılığındaki büyük eserlere Yakutların ‘olonho’, Kırgızların ‘comok’ ve Müslüman Türklerin umumiyetle ‘destan’ adını verdiklerini görüyoruz. Oğuz, Manas ve Köroğlu destanları bu nev’in tipik birer örneğidir. Epik şiire alem olan ‘olonho’ sözü bazı Türk boylarında lirik şiirleri ihtiva etmek üzere ‘öleng’ şeklini almıştır.

2. 'Sab' ve 'irtegi' sözlere; hikâye, kıssa, eski söz, nutuk, tarih ve vukuat kavramları ile birlikte 'destan'a tekabül etmiştir. Orhun Abidelerinde, Kumancada, Kırım lehçesinde, Çağatay edebî dilinde ve Kur'an tercümelerinde bunun misalleri vardır.
3. İslâm kültürü tesiri altında 'destan' kelimesi Divan, Halk ve Modern edebiyatımızda çok çeşitli türlere ahen olmuştur (Elçin, 1968: 23)."

Prof. Dr. Şükrü Elçin ekolünden gelen Prof. Dr. Sadık Kemal Tural da 1970 yılında Türk Kültürü dergisinin 90. sayısında yayımlanan "Millî Destanlarımız Üzerine" başlıklı makalesinde şöyle demektedir:

"Milletler; cihan tarihindeki yerlerini, kurdukları maddî devlet (siyasî ve kültürel hadiseler) ile manevî devletleri olan sanat hadiselerinin büyüklük ve derinliği nispetinde alırlar. Maddî devlet, basiretli idareciler, kuvvetini disiplin, cesaret ve zekâdan alan teşkilatlı ordular ile siyasî tarihi şekillendirirken milletin duyuş, düşünüş ve içtimaî değerleri ile birlikte kültürünü aksettiren manevî devlet de fikir ve sanat dünyasına şeref verirler. Maddî devlet ile manevî devlet ise dinî, ahlâkî, estetik ve felsefî değerlerin meydana getirdiği millî bir bütündür. Maddî devlet ile manevî devlet, kuvvetini birbirinden alan bir birlik ve beraberliğe ulaştığı gün, millî devlet anlayışı gerçekleşmiş olur.

Milletler, yapılarının manevî cephesi ile birbirlerinden ayrılırlar. Pozitif ilimlerden hiçbirine şu veya bu millet sahip çıkamaz, bunlar bütün insanlığın malıdır. Medeniyete ait bütün unsurlar da böyledir. Herhangi bir milletin damgasını taşıyan şey, kültürüdür. Gökalp'ın vezileştirdiği şekli ile 'hars millî, medeniyet beynelmiledir. Şu kadar ki kültür (hars) bahsinin derinliği bu konuda söyleyeceklerimizde bizi temkinli kılarken içtimai-psikoloji sahasının yeri doldurulmaz siması, rahmetli Mümtaz Turhan'ın kültür tarifini tekrar edip geçmek istiyoruz: 'Kültür; bir cemiyetin sahip olduğu maddi, manevî kıymetlerden teşekkül eden öyle bir bütündür ki cemiyet içinde mevcut her nevi bilgiyi, alakaları, itiyadları, kıymet ölçülerini umumî atitüt, görüş ve zihniyet ile her nevi davranış şekillerini içine alır. Bütün bunlar birlikte o cemiyet mensuplarının ekserisinde müşterek olan ve onu diğer cemiyetlerden ayırt eden hususi bir hayat tarzı temin eder.' Kültürün içine giren en önemli unsurlardan biri -hiç şüphesiz- tarihî, edebî, içtimaî ve etnolojik-folklorik değeri olan destanlardır. Bazı fikir ve

sanat büyüklerinin üzerine bilhassa eğildikleri destanlarımıza tekrar dokunmak istiyoruz.” (Tural, 2006: 45-46).

Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Prof. Dr. Ali Duymaz, *İslâmiyet Öncesi Türk Destanları* adıyla yayımladıkları kitapta ‘destan’ ile ilgili pek çok edebiyat araştırmacısının yazısını (Fuat Köprülü, Şükrü Elçin, Ziya Gökalp, Zeki Velidi Togan, Abdülkadir İnan, Hüseyin Nihal Atsız, Dursun Yıldırım, Saim Sakaoğlu, Ahmet Bican Erçilasun, Mehmet Kaplan, Ali Berat Alptekin, Ali Duymaz, Metin Ergun ve Mehmet Aça) bir araya getirmişlerdir. Böylece destan konusunda merakları olanların veya bu konuda çalışacakların ilkin müracaat edecekleri bir kaynak eser oluşturmuşlardır (Sakaoğlu-Duymaz, 2002).

Edebiyatımızın üzerinde pek az durulan konularından biri de destanlarımızdır. Zengin bir destan edebiyatına sahip olmamıza karşın üzerinde etraflıca durabildiğimiz destanlarımızın sayısı üçü beşi geçmez. Özel konumu Dede Korkut Kitabı’nı, özel yıldönümü Manas Destanı’nı, eskiliği Oğuz Kağan Destanı’nı gündemimize yerleştirmiştir. Öbür destanlarımızla olan bağımız ise nedense istenilen noktaya getirilememiştir.

Türklerde destan edebiyatının başlangıç tarihi olarak ata kültürünün, ata ruhlarının tapınma ve inanma sisteminin teşekkül ettiği devirler kabul edilir. Türkistan’da yapılan arkeolojik araştırmalar sonunda elde edilen bilgilere göre Türk destan devrinin MÖ XII. yüzyıla kadar uzandığı kanaatine varılmıştır. Bu kadim geçmişi de dikkate alan bir Türk destanları tasnifi yakın zamana kadar yapılmamıştır. Prof. Dr. Dursun Yıldırım’a göre Türk destanlarının tasnifi meselesi ile zaman zaman yerli ve yabancı edebiyat tenkitçileri meşgul olmuştur (Yıldırım, 1998: 157). Türk destanları, çeşitli hususiyetleri de göz önüne alınarak şu şekilde tasnif edilmiştir:

1. Alp Er Tunga Destanı

En eski Türk boylarından biri olan Sakalar (İskitler/Skitiler) arasında teşekkül eden bu destan, MÖ 7. asırda yaşayan Alp Er Tunga adlı kahramanın şahsiyeti etrafında toplanmıştır. Kaşgarlı Mahmud’un 11. asırda “Cihan Beği” olarak vasıflandırdığı, hiç şüphesiz “Türk Cihan Devleti” ülküsünün ilk öncülerinden biri olan Alp Er Tunga’nın adı ve hatırası milattan sonraki yerli ve yabancı birçok kaynağa konu teşkil etmiştir.

İran kaynağında ölümünün bayram olarak kutlandığı kabul edilen Saka kahramanı için 8. asırda, Göktürkler zamanında Köl Tişin ve Bilge Kaşan abidelerinde yazıldığına göre bir yuğ merasimi düzenlenmiştir. Yine Alp Er Tunga'nın ölümünden aşağı yukarı 1700 yıl sonra Kaşgarlı Mahmud'un *Divânü Lüğati't Türk* adlı eserinde kaydedilen bir sağı parçası, hatırasının Türkler arasında yaşadığının dikkate değer vesikasıdır. Kaşgarlı Mahmud'un çağdaşı Yusuf Has Hâcib'in *Kutadgu Bilig* adlı eserinden aldığımız şu iki dördlük; Alp Er Tunga'nın kahramanlığını, şahsiyetini ve Türk milleti arasında gördüğü itibar ve saygıyı anlatması bakımından önemlidir:

*Bu Türk beglerinde atı belgölüg
Tunga Alp Er erdi kutı belgölüg
Bedük bilgi birle öküş erdemi
Bilgilik ukuşluk budun kördü mi*

*Ne ödrüm ne kördüm ne ersig eren
Ajunda tetig er yidi bu cihan
Tejikler ayur anı Efrâsiyab
Bu Efrâsiyab tuttı iller talab*

Bu şiirin bugünkü Türkçesi şöyledir: Bu Türk begleri arasında adı meşhur ve ikbâli âyân-beyân olan Tunga Alp Er idi. O yüksek bilgiye ve çok faziletlere sahip idi; bilgili, anlayışlı ve halkın seçkini idi. Ne seçkin, ne yüksek, ne yiğit adam idi; zaten âlemde ferasetli insan bu dünyaya hâkim olur. İranlılar ona Efrâsyâb derler; bu Efrâsyâb akınlar salıp ülkeler zapt etmiştir. Alp Er Tunga'nın izlerini 15. asırda Kaygusuz Abdal, 17. asırda Evliya Çelebi'de ve bugün Anadolu'da Van-Hakkâri çevresinde ve Balkanlarda, Avrupa içlerinde tespit ediyoruz. (Elçin, 2002: 72–74)

2. Şu Destanı

Şu Destanı, MÖ 330–327 yılları arasında Türk illerinde hanlık eden “Şu” nun hayatı ve faaliyetleri etrafında teşekkül etmiştir. Şu destanında anlatılan menkıbeye göre Büyük İskender

der'in Semerkand'ı geçip Batı Türkistan'ı istilaya başladığı sırada "Şu" hakan idi. Bugün için Kırgızistan'ın Balasagun denilen bölgesinde kendi adı ile anılan "Şu Kal'ası" nı yaptıran odur.

3. Hun-Oğuz Destanı

Oğuz Destanı, Türklerin en eski atalarından sayılan Oğuz Kağan'ın hayatı ve faaliyetleri etrafında teşekkül etmiş destanlardan biridir. Milattan önceki tarihî ve efsanevi hatıraları da aksettiren bu destanın ayrı, sözlü ve yazılı kaynaklardan gelen biri Uygur rivayeti, diğeri de İslam rivayeti olmak üzere başlıca iki rivayeti vardır.

4. Göktürk Destanları

"Türk" adını tarihte ilk defa devlet ismi yapan Göktürkler arasında teşekkül etmiş olan bu destanlarda, Hunların soyundan gelen Göktürklerin türeyişleriyle Ergenekon'dan çıkışları anlatılmaktadır. Her iki destanın da ortak yönleri bulunmakla birlikte bu destanlar iki farklı destandır.

a) Bozkurt Destanı

Destanın üç farklı rivayeti, Çin kaynaklarında vardır. Türklerin türeyişini, menşeyini konu edinen mitolojik öğelerin ağır bastığı bir destan parçasıdır. Göktürklerin soy kütüğü ve menşeyi efsanesi niteliğindedir. Bu destanda Türklerin bir kurttan doğdukları ve sonrasındaki hayatları anlatılır.

b) Ergenekon Destanı

Göktürk destanlarından biri de "Ergenekon Destanı"dır. 13. asırda Reşîdüddin tarafından tespit edilerek yazıya geçirilen destanın konusu şöyledir: Göktürk hakanı İl Han zamanında bir savaşta Göktürklerin hepsi düşmanları tarafından kılıçtan geçirilir. Bu savaşta yalnız İl Han'ın Kıyan (Kayan) adlı oğlu, karısı, Kıyan'ın amcasının oğlu Nukuz (Tukuz) ve eşi kaçıp kurtulurlar ve geçit vermeyen, ücra bir ülkeye sığınır; bu ülkede 400 yıl kalıp çoğalırlar, sonunda buldukları yer dar gelir; bir demirci, dağın demirini eriterek yol açar. Göktürkler de Ergenekon denen

bu yerden çıkarak anayurtlarına tekrar dönerler. Bu süreçte onlara yol gösteren bir “bozkurt”tur. Bir rivayete göre de bu süreçte onların hakanlarının adı Börtecine (bozkurt) idi.

Göktürkler zamanında Ergenekon’dan çıkış her yıl kutlanır; ateş yakılır, ateşte kızdırılan demir örsün üzerine konulur; önce hakan, sonra beyler sırasıyla ellerindeki çekiçle demire vururlardı.

Bu destanın ana fikri şudur: “Türk’ün azmi, onu defalarca yok olmaktan kurtarmıştır. Düşmanları onu dört dağ arasına sıkıştırırsa da bu dağları âdeta demirle örse de Türk milleti birlik ve beraberlik içinde olup, töre tanıdıkça daha nice demir dağları eritecektir.”

5. Dokuz Oğuz-Uygur Türklerinin Destanları

a) Uygur Türeyiş Destanı

Türklerin bir türeyiş nesnesi olarak ağaçtan nasıl meydana geldiğini konu edinir. Ağaçtan türeme ve ağacın ata formu olarak tanınması Türklerde çok eski bir inançtır. Kayın Ana, Kayın Ata, Türk sözlü anlatı geleneğindeki ana motiflerden birisidir.

Türklerin arasında yaygın olarak söylenip gelen türeyiş mitlerinden birisi olan bu destana, Temir Buka adına dikilen Uygur yazıtında rastlıyoruz. Ayrıca metin, tarihçi Cüveyni’nin *Tarih-i Cihângûşa* adlı eserinde de mevcuttur.

Bu destanın ana fikri ise şudur: “İşte anne babalarına saygı gösteren çocukların karşısında bir gün dünya halkları da saygıyla eğilecektir.”

b) Göç Destanı

Uygurların töreyi ihlal ederek Kutsal Dağı (kutsal taşı) Çinlilere verdikleri için muhatap oldukları ilahi gazap neticesinde oluşan kuraklık ve felaketler yüzünden başka ülkelere göç etmelerini konu edinir. Eski Türk dinine ve töresine göre hükümdar töreye uymadığı zaman, bütün halk Tanrı’nın gazabına uğrar. Türk inancına göre vatan toprağı ve su kutsaldır. Bunların sahibi (iyesi) mevcuttur. Kutsal vatan toprağının düşmanlar tarafından çiğnenmesi onun

kutsiyetine hâlel getirir. Türklerin vatan anlayışının şekillenmesini bu destandan takip edebilmek mümkündür.

Bu destanın ana fikri şöyle özetlenebilir: “İşte yabancılarla evlenip ülkesini yabancıların aklına teslim edenlerin sonu budur! Eski düşmandan dost ve akraba olmaz! Vatanın küçük bir taşını dahi yabancılara vermemek gerekir!.. Bir taşın gitmesi bile felaketlere sebep olur! Vatanın bir çakılını dahi küçük görmemek gerekir!..”

Türk tarihi ve Türk destanları üzerine araştırmaları bulunan Hüseyin Nihal Atsız diyor ki: “Geçmişteki büyük olayların, savaşların, kahramanlıkların şiirleşmiş şekli olan millî destana malik bulunmak millet için bir talihtir. Her millet bu talihe erişememiştir. Geçmiş zamanı, tüller arkasından görülen belirsiz görüntüler gibi gösterip bizi büyük karanlıktan kurtaran, bir soyun geleceği hakkındaki ümitlerini hayal meyal belirten, bir milletin yüksek edebiyatının tohumlarını taşıyan millî destan; millî hazinenin en yüksek değerli mücevherlerinden birisidir. Fakat bu mücevherin tam değerini bulabilmesi için yüksek bir sanatçının elinde yıllarca işlenmesi, şekillendirilmesi gerektir. Bu işin en mükemmel örneği olarak İran Destanı ile onu işleyip Şehnâme hâline koyan Firdevsî gösterilebilir.

Biz; büyük parçalar hâlinde, çoğu birbirinin devamı olan destanlara malik bahtiyar milletlerden biriyiz. Talihsizliğimiz, şimdiye kadar içimizden bu destan parçalarını birleştirip işleyecek büyük bir sanatçının çıkmamış olmasıdır.

Bir millî destan o kadar mühim bir millî kuvvettir ki bazen bir milleti yaşattığı veya dirilttiği görülür. Firdevsî, ‘Farsça ile Acem milletini dirilttim!’ demekte haklıdır. Arap istilası ile yıkılıp bütün millî varlığını kaybeden ve hatta eski ırkî özellikleri bile kalmayan İran, son devirdeki siyasi istiklalinden önce Firdevsî’nin yarattığı Şehnâme sayesinde manevî-ruhî istiklâlini kazanmıştı. Fars dili ve Fars millî ruhu yalnız Şehnâme sayesinde yaşadı demek pek mübalağa olmasa gerektir. Millî destanın millî hayattaki rolünü kavrayan bazı küçük milletlerin kendilerine millî destan uydurmaya kalktıkları bile görülmüştür.” (Atsız, 1997: 123-124).

Prof. Dr. Abdülkadir İnan da Atsız'ın bu haklı yakınmasına şu sözlerle katılıyor: “Türk destanı XI. yüzyıla kadar Türk saz şairleri tarafından söylenmiştir. Fakat bu devirde, İran-Turan savaşlarının doğurduğu eski İran destanlarını toplayarak Firdevsî; dünya edebiyatının şaheserlerinden birini meydana getirdiği hâlde, Turanlıların kahramanlıklarını terennüm eden destanları toplayacak bir Türk bulunmamıştır.” (İnan, 1954: 190).

Masal derlemeleriyle ve derlediği masalları yeniden işleyerek insanımızın beğenisine sunmasıyla tanınan Eflatun Cem Güney ise 1966 yılında T.C. Millî Eğitim Bakanlığınca Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları, Türk Millî Eğitim Teorisi Geliştirme Araştırma Serisinin ilk kitabı olarak yayımlanan *Folklor ve Eğitim* adlı kitabında aynı konuda ama bir başka yönde dert yamaktadır:

“Türk topluluklarının yüreğindeki büyük çarpıntılardan doğan destanlar; milletimizin binlerce yıl önceki yaşantılarını, inanış ve bağlaşıklarını dile, tele getiren millî mahsullerdir. Dünyanın kuruluşu, insanların yaratılışı ve kahramanların mefkûreleştirilişi... Bu destanları okurken âdeta atalarımızın ruhlarıyla konuşmuş, onlarla akından akına koşmuş gibi oluyoruz.

Genç kuşakların ruhunu da bunlarla doyurmalı; derslerimizde yabancı mitolojilerden, yabancı destanlardan önce kendi mitolojimizi, kendi millî destanlarımızı öğretmeliyiz. Oysaki bugünkü ders programlarıyla bunun gereği gibi gerçekleştirilebileceğini sanmıyoruz. Çünkü İslâmlıktan önceki Türk edebiyatı, yalnız liselerin ikinci sınıflarında gösterilmekte ve bu yüzden millî destanlarımız, İslâmlıktan sonraki Türk edebiyatı, Tanzimattan sonraki edebiyat ve Batı edebiyatı gibi yüklü bir program arasında boşulup gitmektedir.

Gerçekten, en eski Türk ustureleri ve ‘yaradılanın, Yaradan’la boy ölçüştüğü’ yaradılış mitolojisi destanlarımızın adı, sanı geçmiyor. Oğuz Destanı, Ergenekon Destanı, Uygur Destanı gibi kuruluş ve yeniden doğuş atılımlarını ifade eden destanlarımız da ancak yavan bir dil ile yapılmış kupkuru özetler hâlinde gösterilebiliyor.

Liselerin ikinci sınıfında bu yüklü edebiyat programı üstünde yeteri kadar durulamayacağına inanılmış olacak ki üçüncü sınıfta da tekrarlanıyor; yalnız İslâmlıktan önceki Türk edebiyatı ve millî destanlarımız, garip bir anlayışla bu tekrarlanıştan yoksun tutuluyor.” (Güney, 1968: 8).

Şimdi, millî eğitimin millî kültüre daha çok dayanması gerektiğine göre; nesiller arasındaki kültür bağlarını koparmamak için Türk destanlarını dün olduğu gibi bugün de sadece edebiyat derslerinde -çoğu kısaltılmış- bir iki metinle görüp geçmek yetmez.

1. Türk destanlarını her bakımdan değerlendirmek; ana metinlerin binlerce yıllık üslûbunu yaşa, başa göre yumuşatarak ilk ve ortaokulların okuma kitaplarına konulacak örneklerle- yarının kurucusu, aydınlık geleceğimizin umutlarına bir duygu terbiyesi ve karakter terbiyesi ile değerler eğitimi vermek, her faziletten üstün bir millî eğitim ödevi olacaktır.
2. Türk edebiyatının başı sayılan İslâmlıktan önceki edebiyatımız üzerinde de, öteki edebiyatlar gibi, durulması ve özellikle millî destanlarımızın özü metinlerle derinleştirilerek gönüllere sindirilmesi faydalı olacaktır.
3. Gönüllere derinlik, enginlik veren destanlarımızın asliyetini, orjinalitesini bozmadan, kaybettirmeden, bilimsel çalışmalar ve yayınlar yaptığımız gibi bu destanlarımızı şiir havası içinde hazırlanacak örneklerinin ders kitaplarına da serpiştirilerek Türk çocuklarının, atalarının yaratıcı, yaşatıcı ruhuyla duygulandırılması çok yerinde olacaktır.
4. Türk destanlarının ana metinlerinin yaşama sevinci, değerler sistematigi açısından Türkiye ve bütün Türk dünyasına, günümüz insanlığına aktaracağı eğitimlik değerleri bağlayıcı, birleştirici kurallar ve sosyal denetim unsurları (pedagojik, psikolojik ve sosyolojik etütler) araştırılmalı ve yayına dönüştürülmeli.
5. Türk destanlarının çocuklar için uyarlanmış özel baskıları yapılmalı. Türk destanları; çizgi roman, resimli kitap, boyama kitabı olarak hazırlanmalı. Türk destan kahramanları, çocuklar için yap-boz olarak hazırlanmalı.
6. Türk destanlarının çizgi filmleri yapılmalı, destanlar sahneye ve beyaz perdeye aktarılmalı.
7. Türk destanları dünya dillerine çevrilmeli.

Türk Dil Kurumu tarafından Türk boylarının, destanlarının hepsini bir arada yayımlama maksadıyla 1997 yılında başlatılan “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması Projesi” tamamlandığında 140 ciltlik bir külliyat ortaya çıkacak. Bu projenin sunuş yazısında da belirtildiği gibi, “Destanlar; toplumların, özellikle de uzun süre sözlü geleneğe ağırlık vermiş toplumların, hem ‘millî hafızası’ hem de ‘millî şuuru’nu ihtiva eden mirasıdır. Bu mirasa sahip olan çağdaş Türk boyları, bu özgün mirası kendi yönlerini belirlerken, önemli kararlar verirken, kendilerini yetiştirirken ve Atatürk’ün belirttiği ‘muasır medeniyetler seviyesine ulaşırken’ kullanabilirler.”

Masallar ve destanlar millî şuur altıdır. Mutlu ve başarılı çocuklar, masal ve destan ikliminde büyürler Milletlerin şuuraltı, karakteri, ülküleri o milletin destan ve masallarında saklıdır. Bunun için masallar ve destanlar kuşaktan kuşağa muhteva açısından hiçbir değişikliğe uğramadan, yeni güncellemelerle (dil açısından, nesirse manzum hâle getirilerek, çizgi roman, resimli kitap, çizgi film, vb.) aktarılmalıdır (Gürel, 2004: 8-20). Ziya Gökalp, bu manada bizim edebiyat ve kültür hayatımızda bu alanda öncü isimlerden birisidir. Ziya Gökalp, mütefekkir bir sanatçı ve eğitimci gözüyle destanların ve masalların çocukların hayatındaki önemi üzerinde durmuştur. O, bu konuda şöyle düşünmektedir:

“Türk halk klasiklerinin yalnız toplanması yeterli değildir. Bunların düzenlenmesi de lazımdır. Bunların üslup sahibi sanatkarlar tarafından âdeta yeniden yazılması lazımdır. Daha doğrusu bunlar henüz klasik olamamışlardır. Yalnız klasikliğe aday olmuşlardır. Bunların yazılmaları lazımdır. Bunlar bir halk dâhisini veya sanatkarını beklemektedir. Meselâ Şah İsmail, Âşık Garip, Dede Korkut Kitabı, Karagöz acaba hangi halk sanatkarının millî kalemiyle klasikleşeceklerdir? Bu, henüz meçhul! Fakat her hâlde bu millî eserler ya halkın anlayacağı dille yazılacaklar veyahut yok olup gideceklerdir.”

Ziya Gökalp, bu tespitlerinin arkasında durmuş ve Türk halk klasikleri üzerinde ilmi olarak durduğu gibi bir sanatkar olarak da onları işleme gayreti içerisinde olmuştur. Nihal Atsız, onun bu çalışmalarıyla ilgili şu değerlendirmede bulunuyor: “Benim bildiğime göre Türk destanı üzerinde ilk çalışan Türk, Ziya Gökalp’tır. Gökalp; iyi bir şair olmamakla beraber, Türk destanının parçalarını sade ve özlü bir dille nazma çekmiş ve bununla ilmî değil, yalnız millî ve terbiyevi bir

gaye gütümüştür. Fakat Gökalp'ın çocuklar için yazdığı ve aslına göre az çok değiştirdiği manzum masallar ve destanlar, gerçekte çocukların anlayabileceği manzumeler değildir. Bu alandaki ilk denemeleri, sembolik mahiyette olduğundan, ancak belirli kültürü olan aydınların anlayabileceği parçalardır.

Gökalp'ın, vaktiyle, ilkokul çocukları için çıkan Çocuk Dünyası adlı haftalık dergide '*Türk Tufanı*' başlığı ile yazdığı bir manzume (1913), Oğuz Destanı'nın değiştirilmiş bir şeklidir. Birinci Dünya Savaşı sırasında çıkan Kızilelma adlı şiir kitabında da Türk destanının az çok işlenmiş parçaları vardır. 'Alageyik' ve 'Ergenekon' adlı parçalar tamamen ve kısmen Türk destanından alınmıştır. 'Ergenekon' manzumesi ise şekil bakımından olduğu gibi muhteva bakımından da hem destan hem de tarihtir. İlk dörtlüklerinde Oğuz Destanı'nın malûm olan İslami şeklini ve Ergenekon Destanı'nı anlatır." (Atsız, 1997: 129-131).

Ziya Gökalp ile aynı yıllarda destan konusuna dikkatleri çeken ve bu konuda çalışmalar da yapan bir başka yazarımız Ömer Seyfeddin'dir. O, hikâyelerinde masal ve destan unsurlarını yeri geldiğinde bir zenginlik olarak kullanmıştır. Bununla da yetinmemiş, Homereos'un İlyada Destanı'nı Türkçeye ilk defa çeviren edebiyatçımız olmuştur. Ömer Seyfeddin tarafından yapılan İlyada Destanı'nın tercümesinin ilk yayımlanması, tefrika hâlinde 1918 yılında Yeni Mecmua'da olmuştur. Bu eser, daha sonra 1927 yılında kitap olarak da basılmıştır (Gürel, 2021: 281-291). Ömer Seyfeddin'in *Köroğlu Destanı*'nın da manzum olarak yazdığını burada belirtmeliyiz. Ömer Seyfeddin'in "Köroğlu Kimdi" başlıklı manzum destanı, 1919'da *Türk Dünyası* gazetesinde tefrika hâlinde kalmıştır. Ancak Fevziye Abdullah Tansel daha sonra bu tefrikayı *Ömer Seyfettin'in Şiirleri* adlı araştırmasında notlarla birlikte yayımlamıştır.¹ (Gürel, 2025: 243-253).

Anadoluculuk inancının fikriyatını yapanlardan Hilmi Ziya Ülken de bu zümre içinde Türk destanlarıyla uğraşan tek kişidir. Onun Türk destanlarından bazı parçaları uzun manzumeler hâlinde yazdığını da biliyoruz (Atsız, 1997: 132-133).

¹ Bakınız: Ömer Seyfettin'in Şiirleri, Araştıran ve Hazırlayan: Fevziye Abdullah Tansel, Ankara 1972, s. 62-72

Türk destanlarını nazma çekme teşebbüsü Ziya Gökalp, Ömer Seyfeddin ve Hilmi Ziya ile sınırlı kalmamıştır. Bu listeye daha sonra Dr. Rıza Nur ile Basri Gocul da dâhil olmuşlardır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk Millî Eğitim Bakanı olan Dr. Rıza Nur'un yazdığı eserlerden biri de Uğuz Kağan Destanı'dır. Rıza Nur, Türk destanını baştan sonuna kadar bir bütün hâlinde manzum olarak yazma girişiminde bulunduğu Uğuz Kağan Destanı'nı öteki Türk destanlarından parçalarla zenginleştirmiş ve 6100 mısraı aşan bir eser meydana getirmiştir. Dr. Rıza Nur, bu eserini 1 Kasım 1937'de Mısır'ın İskenderiye şehrinde yazmaya başlamış ve 1 Kasım 1939 tarihinde tamamlamıştır. Dr. Rıza Nur'un bu eserin "önüç"ünde (ön sözünde) yazdıkları, önemli ve dikkate değer bilgilerdir:

"Bir milletin destanı, masalları nice asırlar sonra toplanır; tanzim edilir. Ben de birçok asır sonra Türk destanını yazmak hevesine düştüm. Türk tarihini tetkikim esnasında bunlardan topladım. Uğuznâme'ye esas yaptım. Topladıklarımı Paris'te 1932 yılında nesir ve iskelet hâlinde tespit ettim. Bu esasa göre şiir olarak süsleyerek yazacaktım. O tarihten 1936 yılı başına kadar diğer eserlerimin işini bitirip de bu destana başlayamadım. Hepsi bu tarihte bitti lakin başım çok yorgun düştü. Uzunca dinlenmek lazımdı. Başka türlü çalışmak mümkün olmayacaktı.

Bundan sonra bir taraftan eserlerimi bastırmakla bir taraftan da yavaş yavaş bu destanı yazmakla ömrümü geçirmeye karar vermiştim. Dinlenirken bazı neşriyat da yaptım. Böylece 1937 yılı teşrînisânîsinin ilk gününe geldim. Ben; bu destanı şiir olarak ve iyi yazabilmek için başım dinlenmiş, sıhhatim yolunda, gönlüm rahat ve cebimde para olsun dedim. Bugün de yine gurbetçiyim. Yine elem içindeyim. Yine kafa yorgun, yine sıhhat bozuk, yine gönül üzgün ve perişan, yine paranın benimle ühsiyetsizliği devamda. Baktım ki istediğim böyle bir devir bize gelmeyecek, bu zaten muhâli istemektir. Artık bu tarihte yazmaya başladım.

Dünyada ne kendim için ne de bir başkası için hiçbir arzum, emelim yoktur. Arzum sadece bu. Bakalım kaç yılda bitireceğim? Ölmeden bitirirsem gözüm arkada kalmayarak bu dünyadan giderim. Uzun yıllardan beri Türk için, mukaddes Türklük için canımın içinde bin naz ve sevgi ile beslediğim, gönlümün en kıymetli köşesinde aklı, fikri alan ve bütün varlığı kaplayıp

tutan coşkun bir aşkın; tatlı, altın kanatlı sırrı gibi sakladığım bu hizmeti de görünceye kadar ölüm bana aman versin.

Bu destanı sırf Türkçe yazmak mümkündü. Gönlüm de böyle isterdi. Millî destanlar zaten böyle yazılır. Ancak böyle bir eseri bugün hiçbir Türkün anlayamayacağını düşünerek vazgeçtim. Millet anlamazsa yazmakta ne fayda var? Ve yine böyle bir destan için bir dilde kelimeler uzun zamandan beri işlenmiş, billurlaşmış, hazırlanmış bulunmalıdır. Arap ve Acem kelimeleri Türkçeyi istila edip çıktuktan sonra Türk kelimeleri bu meziyetleri kaybetmişlerdir. Sırf Türkçe yazmak için Türkçe kelimeler yeniden işleninceye kadar beklemek lazımdır. Demek henüz bunun vakti değil. Bununla beraber bugün mümkün en sade dille yazdım. Bu eserde eski Türkçe kelimelerden de pek çok bulunacaktır. Ecnebi kelimeler hem az hem de Türkçenin bünyesine girmiş, adapte olmuş kelimelerdir.” (Atsız’dan naklen, 1997: 142-143).

Adı sanı duyulmamış bir köy öğretmeni, 1940’lı yılların sonunda Türk destandan parçaları “Kopuzlama” ve “Oğuzlama” adıyla nazma çekiyor ve bunları da bazı gazete ve dergilerde yayımlıyor; sonra Türk Dil Kurumu bu destanı mükâfatlandırıyor ama nedense derli toplu bir kitap olarak o zaman basmıyor. Basri Gocul, “1938 yılından sonra öğretmenlik yaptığı Bolu’nun ilçelerine bağlı köylerde de millî destanımızı yazma çalışmalarını sürdürdü. Şehnâme’yi aslından okuyabilmek için Farsça öğrendi. Üzerinde uzun yıllardır çalışmakta olduğu Oğuzname isimli eserini Düzce Halkevi delegeesi olarak katıldığı 1942 yılındaki Dördüncü Türk Dil Kurultayı’nda, eserden “Çin’e Yürüyüş” isimli uzun bir parçayı okuyarak ilk defa tanıttı. 1944 yılında Oğuzlama adlı eserinin millî ve edebî değeri, Türkçemizin özleştirilmesi ve yüksek başarısı dolayısıyla Basri Gocul; Türk Dil Kurumu tarafından 1000 lira ile mükâfatlandırıldı. Eserin, aynı yıl Kurum’ca kararlaştırılan bastırılması ise malum hasetçi çevrelerce engellendi.” (Gocul, 2017: 8). Dr. Rıza Nur’un bu çalışması 2022 yılında Ötüken Yayınevi tarafından kitap olarak yayınlanmıştır (Nur, 2022).

Öğretmen Basri Gocul (D. 1910, Çorlu / Tekirdağ - Ö. 9 Ocak 1976, Bursa) bu çalışmalarından bir kısmını 1948’de İstanbul’daki Anıl Matbaasında bastırıyor. Türk destanını şiir şeklinde yazan Dr. Rıza Nur’un manevî oğlu Hüseyin Nihal Atsız, Gocul’un Türk destanını

nazma çekme gayreti için şu tespitlerde bulunuyor: “Basri Gocul, Türk destanını manzum olarak yazmak düşüncesine bir sabit fikirle kendini vermiştir. Türk destanını iki cilt hâlinde yazmıştır. Birinci cilt Kopuzlama adındadır ve “Türk Han”dan “Çengiz Han” a kadar olan çağları almaktadır. İkinci cilt Oğuzlama’dır. Dede Korkut hikâyeleri ikinci cilttedir. İkinci cildin 10.000 mısradan fazla tuttuğunu yine şairin ifadesinden öğreniyoruz. Türk destanını nazma çekmek için yalnız şairliğin yetmeyeceğini, destanın ruhuna da nüfuz etmek gerektiğini iyice takdir eden Basri Gocul, millî destanlar üzerindeki yazıları dikkatle okumuş; onu iyice kavramıştır. Dede Korkut’ta bir nevi serbest vezinle yazılmış manzumeleri âdeta restore ederek ortaya cidden başarılı sonuçlar çıkarmıştır.” (Atsız, 1997: 149).

Türk destanını nazma çekme çalışmaları günümüzde de devam etmektedir. Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu (1929, Elazığ - 21 Ağustos 1992, İstanbul), bu vadide yaptığı çalışmalarla “Destan Şairi” diye anılmaktadır (Atalay, 156-157). Azerbaycan millî edebiyatının önde gelen şairlerinden Bulut Sehend Karaçorlu (1923 Merâğa-11.04.1979 Tahran), Türkiye dışında bu gayretin içinde olanlardan ve çalışmaları yayımlananlardan (Akpınar, 2019: 487-488). Öğretmen şair Yusuf Akgül (1955 Kızılcahamam-...) de bu kervana katılanlardan (Gürel, 2014: 89-101).

Türk destanlarını nazma çekme çalışmalarında bulunanlardan biri de Cumhuriyet Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Şair Kenan Çarboğa’dır. Kenan Çarboğa, tahkiyeli eserleri nazma çekme çalışmalarına ilk önce Nasreddin Hoca fıkralarını nazma çekerek başladı. Nasreddin Hoca Fıkralarını daha önce Fuad Köprülü, Orhan Veli, Nejat Sefercioğlu gibi isimler de nazma çekmişlerdi. Kenan Çarboğa’nın bu çalışması Şiir Dilinde Nasreddin Hoca Hikâyeleri adıyla 2016 yılında yayımlandı. Türk destanlarından “Oğuz Kağan Destanı”, “Ergenekon Destanı”, “Bozkurt Destanı” ve “Göç Destanı”nı da nazma çekti ve bunları da Destan Çağı adıyla 2021 yılında bir kitap olarak yayımladı. Kenan Çarboğa, Dede Korkut Hikâyelerini ise nazma çekerek Korkutnâme adıyla 2020 yılında TÜRKSOY Yayınları’ndan çıkardı.

Kenan Çarboğa; bu konuda çalışmalarını ilerletip Türk destanlarını yeni baştan ele alarak manzum destanlar olarak işleyen bu yeni kitapla bir kez daha okurunun karşısına çıkıyor. “Yeni-den Destan Çağı” adını verdiği bu kitapta sırasıyla şu destanlar bulunmaktadır:

Saka (İskit) Destanları:

- 1) Alp Er Tunga Destanı
- 2) Şu Destanı

Hun Destanları:

- 1) Oğuz Kağan Destanı
- 2) Attila Destanı

Göktürk Destanları:

- 1) Ergenekon Destanı
- 2) Bozkurt Destanı

Uygur Destanları:

- 1) Türeyiş Destanı
- 2) Göç Destanı (Çin eşmetni)
- 3) Göç Destanı (İran eşmetni)

Kenan Çarboğa, bu çalışmasını yaparken destanlar konusunda daha önce yapılan çalışmaları okumuş ve incelemiştir. Bunu daha önceki çalışmalarının ön sözlerinde belirtmektedir. Türk destanlarıyla ilgili yayınları okumakla kalmamış, yerli ve yabancı tarihçilerin kitaplarını ve mitoloji kitaplarını da okumuş ve destan metinlerini oluştururken tarihî gerçekliğe özellikle dikkat etmiştir. Tarih bilgisi olanlar, eseri okuyunca bu kronolojik olguyu hemen fark edeceklerdir. O, bu çalışma şekliyle Dr. Rıza Nur'un yaptığını yapmış, önce Türk tarihini incelemiştir. Onun bu çalışmasında ortaya koyduğu çok önemli bir yenilik ise dağınık birkaç dörtlükten ibaret *Alp Er Tunga Sagusu'*ndan bir *Alp Er Tunga Destanı* ve yine Batılıların "Tanrının Kırbağı" diye adlandırdıkları Hun Devleti hükümdarı Attila ile ilgili birkaç destan parçasından hareketle tarihî gerçeklerle de örtüşen bir *Attila Destanı* yazmış olmasıdır.

"Türk tarihinin hamasî ve lirik bir yankısı olan millî destanlarımız, bize milattan önceki VII. yüzyılın kırıntılarını bile getirmektedir. Fakat ne yazık ki bu büyük destanın mahiyetini ve onun başkahramanı olan Alp Er Tunga'yı ancak İran kaynaklarındaki şeklinden öğreniyoruz.

Bu destanın Türkçesinden yalnız bir ağıt kalmıştır ki o da milattan sonraki XI. yüzyılda kâğıda geçirilmiş ve orijinalliğini kaybetmiştir.

Firdevsî, İranlıların ‘Afrâsyâb’ dedikleri Türk kahramanından ‘*Şehname*’de uzun uzadıya bahsetmiştir. Onu, yenilmiş ve kötü bir tip olarak göstermiş hatta *Şehnâme*’nin Türkler üzerindeki tesiri dolayısıyla Selçuklular ve Osmanlılar devrindeki Türk edebiyatında Afrasyâb, kötülüğün timsali hâline gelmiştir.” (Atsız, 1997: 124-125).

Avrupa devletlerinden olan Kuzey Makedonya’da liselerde ve üniversitelerde okuyanlar, Türk edebiyatında sağı konusunu işlerlerken “Alp Er Tunga Sagusu” söz konusu edildiğinde Alp Er Tunga’nın devletinin başkentinin MÖ VII. yüzyılda Anadolu’daki Sinop şehri olduğu bilgisiyle muhatap olmakta iken (Gürel-Gürel, 2005: 103; 2016: 23-26) Türkiye’deki eğitimde Türklerin Anadolu’ya girişi hâlâ 1071 Malazgirt Zaferi ile başlatılmaktadır (Gürel, 2021: 282-297).

Kenan Çarboğa’nın tarihî gerçekler ışığında bilgilenererek manzum olarak kaleme aldığı Alp Er Tunga Destanı’nda Firdevsî’nin *Şehnâmesi*’ndekinden ve bugüne kadar bize anlatılardan çok daha farklı bir Alp Er Tunga ile karşılaşacaksınız. O, bu destanı yazarken pek çok tarih kitabı okumuş hatta *Süleymannâme*’den de faydalanmıştır.

Okullarımızda okutulan tarih ders kitaplarımızda anlatılan *Attila*’ya farklı bir boyutta ve daha geniş deşinen *Attilâ* romanını okumayanlar okumalıdır. *Attilâ*, Peyami Safa’nın 1940’lı yılların başında kaleme aldığı yegâne tarihî romanıdır. Peyami Safa, bu romanıyla *Attilâ* gibi büyük bir Türk cihangirinin devrine ve kişiliğine ilk defa bir Türk gözüyle bakmış, Batı dünyasının “geçtiği yerde ot bitmez” diye karaladığı bir devlet adamı ve kumandanını Türk gözüyle tasvir etmiştir. Peyami Safa, *Attilâ*’yı yazarken yabancı kaynaklardan ve özellikle Bizans tarihçilerinin verdiği bilgilerden oldukça istifade etmiştir. Çelik iradeli, demir disiplinli bu Türk hakanının yalnızca bir devlet adamı ve kumandan olarak değil; şahsî ilişkilerde yumuşak huylu, engin merhametli ve kendisine sığınanlara karşı ne kadar hassas yürekli bir insan olduğunu da göstererek, onu efsanelerin örtüsünden sıyrıp gerçek bir tarihî şahsiyet olarak karşımıza

çıkarmıştır. Belki de bütün bunlardan daha önemlisi Peyami Safa, Attilâ'nın şahsında, Türk cihan hâkimiyeti ülküsünün izlerini ve bozulmuş bir dünyaya yeniden nizam verme iradesini ortaya koymuştur.

Tarihî romanlar da bir kurgudur. Kenan Çarboğa da Attila ile ilgili okumalar yaparak sıfırdan demeyelim ama çok az birkaç parça Attila destanından hareketle ortaya bir manzum *Attila Destanı* koymuştur.

Söz konusu Attila Destanı olunca Almanların tek millî destanı olan Nibelungen Destanı'ndan ve bu kapsamda Fatma Aysel Dıngıl Ilgın'ın Nibelungen Destanı'nın geçmişten günümüze kadar gelen nüshaları hakkında bilgiler verdiği, destanın Avrupa Hunları ile Attila (Etsel) açısından maddî kültür unsurlarına yansımaları örneklerle değerlendirdiği "Nibelungen Destanı ve Kağan Attila" başlıklı yazısından da bahsetmek gerekecektir.

İlgın'ın bu çalışmasının özetinde şunlar yazmaktadır: "Destanlar, tarih ilminin ana kaynaklarından biri olarak kabul edildikleri gibi milletlerin kültürel hayatları hakkında bilgi verdikleri için de üzerinde son derece önemle durulması gereken kaynaklar arasında ilk sıralarda gelmektedirler. Türklerin tarih boyunca ortaya koydukları destanları bize kültürel hayatları açısından önemli bilgiler verirlerken, ilişki kurdukları başka milletlerin destanları da Türklerin kültürleri açısından zengin muhteviyata sahip bilgiler içermektedirler. Bu destanlarda anlatılanlar, zaman içerisinde sanatın diğer dallarını da besleyerek, Türklerin dünya hafızasında yer etmelerini sağlayan sayısız eser meydana getirmelerini sağlamışlardır. Çalışmamızın konusunu oluşturan Nibelungen Destanı da Avrupa Hunları ile Kağan Attila (Etsel) hakkında bilgi veren eşsiz destanlardan birisidir. Nibelungen Destanı; Hun, Burgund, Cermen, İskandinav gibi birçok değişik etnik unsuru bir arada göstermesi bakımından önemlidir. Bu milletlerin kültürlerinin izlerini taşıyan destan, tipik destani özelliklerinin yanı sıra Avrupa Hunları ile Attila hakkında nasıl bir algıya sahip olduklarını da gözler önüne sermektedir." (İlgın, 2021:1).

Kenan Çarboğa'nın *Yeniden Destan Çağı* adını verdiği bu kitabında yer alan *Alp Er Tunga Destanı* ve *Attila Destanı*, Türk kültüründe ve edebiyatında bugüne kadar bu kadar geniş bir

şekilde ve millî duyarlılıkla bir sanat eseri olarak yer almamıştır. Kitaptaki diğer Türk Destanları da bu iki destan gibi İslâmiyet öncesi Türk tarihi dönemlerine aittir.

Dr. Buğra Atsız, 2020 yılının Ocak ayında Kanada’da yazdığı “Destanlar” başlıklı yazısında Türk destanlarını genç Türkologların görev anlayışına ve şairlerin kabiliyetine emanet ediyor:

“Türk destanları üzerinde çalışmalar Ziya Gökalp ile başlamış ve devam etmiştir. Ama ilmî olarak bu konuya el atan Prof. Dr. Zeki V. Togan’dır. Burada tam bir bibliyografya vermek gereksiz ama daha fazla bilgi edinmek isteyenler, Atsız’ın *Türk Edebiyatı Tarihi* ve *Türk Tarihinde Meseleler* adlı kitaplarından başlayabilirler. Rıza Nur’un kendi kaleminden Fransızca olarak çıkan Oughouz-Namé, *Épopée Turque* (Alexandrie, Mai 1928), yine kendi kaleminden Fransızca olarak Paul Pelliot’nun Oğuznâme hakkında yazdığı bir yazıya cevabı *Réponse à un article de M. Paul Pelliot sur L’OUGOUZNAMÉ* (Alexandrie, 1931), Reşit Rahmeti Arat ve W. Bang’ın Oğuz Kağan Destanı (İstanbul, 1936), Pertev Naili Boratav’ın “Türk Destanları Tetkikinin Bugünkü Vaziyeti ve Vardığı Neticeler” (CHP Konferanslar Serisi, Kitap: 3, 1939), Abdülkadir İnan’ın “Türk Destanlarına Genel Bakış”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* (1954), W. Radloff’un *Proben der Volksliteratur der Türkischen Stämme Südsibiriens*, I-X (St. Petersburg, 1866-1907), Faruk Timurtaş’ın “Türk Destanları”, *Türk Kültürü*, 111 (1965), Zeki Velidi Togan’ın “Türk Destanının Tasnifi”, *Atsız Mecmua*, 1-3, 5 (1931), yine onun Oğuz Destanı, Reşideddin Oğuznâmesi, Tercüme ve Tahlili (İstanbul, 1972) gibi makale ve kitaplarından istifade edebilirler. Buna tabii muhtelif ilim adamları tarafından kaleme alınmış Türk destanlarını konu alan Türk edebiyatı tarihlerini de eklemek gerekir. Gerisi, yetişen genç Türkologların görev anlayışına ve şairlerin kabiliyetine kalmış.” (Atsız, 2022: 10).

Millî kültürü olmayanların destanlardan ve bunların nazma çekilmiş hâllerinden zevk almaya tabiidir. Millî destanlar, bu tür çalışmalarla halka ve ilkokul çocuklarına kadar yayıldıkça bundan alınacak zevk de umumileşecek ve büyüyecektir. Çünkü zevk, kısmen öğrenim ve çevre meselesidir. Eskiden makbul olmayan yarım kafiyeler gibi destanlardaki ruh da yarın beğenilecektir. Bu bakımdan Ziya Gökalp ile başlayan Türk destanını nazma çekme çalışmaları devam ettirilmelidir. Şehnâme çağı geçmiş değildir. Bugün başka milletler, olmayan tarihle-

rinden şehnameler çıkartma gayreti içinde iken biz destanlar çağına damgasını vurmuş şanlı tarihimizi görmezlikten gelip bu vadide yeni eserler vermekten geri duramayız. Hüseyin Nihal Atsız'ın da dediği gibi “Korkunç sosyal kasırgalar arasında, oluşlar ve ölüşler ortasında yeni bir manevî düzene, yeni bir hamasî devre gittiğimizi gösteren belirtiler var.” Millî destanlar üzerindeki ümit verici çalışmalar da bu belirtilerden biridir. Destan Çağı'ndayız... Destanlarla uyanacağız!... Ümitvar olunuz... Ümitvar olunuz... Ümitvar olunuz...

*Bayram etsin Türkeli
Sevinci aşsın dağı
Mavi göğün altında
Yaşansın Destan Çağı!*

Dualarımızla!..

Referanslar

- Akpınar, Yavuz (2019). “Sehend”, TDV İslâm Ansiklopedisi, Ek-2, 3. Baskı, İstanbul: TDV Yayını.
- Atalay, Ali (2004). “Gençosmanoğlu, Niyazi Yıldırım”, Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, Cilt:4, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını.
- Atsız, Buğra (2022). “Destanlar”, Rıza Nur; Uğuz Kağan Destanı, Hazırlayan: Levent Gündüz, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Atsız, Hüseyin Nihal (1997). Türk Tarihinde Meseleler, İstanbul: İrfan yayınevi.
- Çarboğa, Kenan (2016). Şiir Dilinde Nasreddin Hoca Hikâyeleri, Ankara: Elips Yayınevi.
- Çarboğa, Kenan (2021). Destan Çağı, Editör: Zeki Gürel, Ankara: Berikan Yayınevi.
- Çarboğa, Kenan (2020). Korkutname, Editör: Bilal Çakıcı, Ankara: TÜRKSOY Yayını.
- Elçin, Şükrü (1968). “Türk Dilinde Destan Kelimesi ve Mefhumu”, Türk Kültürü, Yıl:7, Sayı: 63, s.14-23.
- Elçin, Şükrü (1977). Halk Edebiyatı Araştırmaları, Ankara.
- Gocul, Basri (1948). Millî Türk Destanı (Oğuzlama) Örnekler-1, İstanbul: Anıl Matbaası.
- Gocul, Basri (2017). Türk Millî Destanı Oğuzlama, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Gocul, Kemal (2017). Basri Gocul; Türk Millî Destanı Oğuzlama, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güney, Eflâton Cem (1966). Folklor ve Eğitim, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayını.

- Gürel, Zeki-Gürel, Nazlı Rânâ (2016). Makedonya'daki Üniversiteler İçin Türk Halk Edebiyatı, Üsküp-Kuzey Makedonya: Yeni Balkan Yayınları.
- Gürel, Zeki (2024). "Ziya Gökalp ve Çocuk Edebiyatı", Türk Yurdu, Yıl:113, Sayı: 446.
- Gürel, Zeki (2004). Dilden Gönüle Masallar, Ankara: Net Kitaplık Yayını.
- Gürel, Zeki (2021). Ömer Seyfeddin Tarihî Hikâyeler Metin-Tahlil, Ankara: Net Kitaplık Yayını.
- Gürel, Zeki (2025). "Koroğlu'nu Çocuklara Anlatmak", Bolu Oğuz Adamlar Diyarı, Ankara: Net Kitaplık Yayını.
- Gürel, Zeki (2014). "Dede Korkut'u Çocuklara Anlatmak", Şangrak Türk Dünyası Çocuk Edebiyatına Giriş, Ankara: Avrasya Kütüphaneciler Birliği Derneği Yayını.
- Gürel, Zeki (2021). "Anadolu Başlar Vatan Olmaya... Kızılmaya Hey Kızılmaya", 950. Yılında Malazgirt Zaferi ve Sultan Alp Arslan, Hazırlayanlar: Hakan Sarı-Yusuf Koşar, İstanbul: İhlamur Yayınları.
- Homeros (1963). Ödysseia, Çeviren: Ahmet Cevat Emre, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Homeros (1965). İlliada Destanı, Çeviren: Ahmet Cevat Emre, İstanbul: Varlık Yayınları.
- İlgın, Fatma Aysel Dıngıl (2021). "Nibelungen Destanı ve Kağan Attila", Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, Sayı: 36, s.1-15
- İnan, Abdülkadir (1954). Türk Destanlarına Genel Bakış", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, Ankara.
- İnan, Abdülkadir (1968). Makaleler ve İncelemeler, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
- Kaya, Doğan (2007). Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü, Ankara: Akçağ yayınları.
- Köprülü, Fuat (1980). Türk Edebiyatı Tarihi, 2. Baskı, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Ömer Seyfeddin (1927). İlyada: En Eski Yunan Şairi Homere'nin Eposesi, Tercüme ve Hülasa Eden: Ömer Seyfeddin, İstanbul: Maarif Vekaleti Yayını.
- Safa, Peyami (2024). Attila, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Sakaoğlu, Saim-Duymaz, Ali (2002). İslâmiyet Öncesi Türk Destanları, 14. Baskı, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Tural, Sadık (1970). "Millî Destanlarımız Üzerine", Türk Kültürü Dergisi, Sayı: 90.
- Tural, Sadık (2006). Tarihten Destana Akan Duyarlılık, Ankara: Yüce Erek yayınevi.
- Turhan, Mümtaz (1969). Kültür Değişmeleri, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayını.
- Üçüncü, Kemal-Gökdağ, Bilgehan Atsız (2007). Başlangıçtan Günümüze Türk Destanları, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, Dursun (1998). Türk Bitiği, Ankara.

KAYNAKÇA

- Abdurrezzak, A. O. (2014). Türk dünyası mitolojik destanları ile Kalevala Destanı üzerine mukayeseli bir araştırma (Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara).
- Aça, M. (2002). Kazak Türklerinin destanları ve destancılık geleneği. Konya: Kömen Yayınları.
- Aça, M. (2009). Oğuz Kağan ve Arı-Haan destanları uygarlaşma süreci açısından nasıl okunabilir? Millî Folklor, 11(82), 59-75.
- Akalın, Ş. H. (Ed.). (1987-1990). Saltuk-nâme (3 cilt). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Akmataliyev, A., & Kırbaşev, K. (2007). Kırgız destanları 3 (Kocacaş Destanı) (F. Türkmen, G. Uzun & B. B. Hança, Akt.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksoy, M. (2002). Destanlarda ve tarihi kaynaklarda Alper Tunga. Türkler Ansiklopedisi, 1, 832-843.
- And, M. (1998). Osmanlı-Türk mitologyası. İstanbul.
- Arıkan, M. (2007). Kazak destanları 2. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Arıkoğlu, E. (2007). Hakas destanları I. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Arıkoğlu, E., & Borbaanay, B. (2007). Tuva destanları. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bang, W., & Arat, R. R. (1936). Oğuz Kağan Destanı. İstanbul: Burhaneddin Basımevi.
- Başgöz, İ. (1949). Biyografik Türk halk hikayeleri (Yayınlanmamış doktora tezi). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Enstitüsü, Ankara.
- Banarlı, N. S. (1983). Resimli Türk edebiyatı tarihi I. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Bayat, F. (2003). Korkut Ata. İstanbul: KaraM Yayınları.
- Bayat, F. (2003). Köroğlu: Şamandan âşık, alptan erene. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bayat, F. (2006). Oğuz destan dünyası. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Beydilli, C. (2005). Türk mitolojisi ansiklopedik sözlük. İstanbul.
- Boratav, P. N. (1931). Köroğlu destanı. İstanbul.
- Boratav, P. N. (1946). Halk hikâyeleri ve halk hikâyeciliği. İstanbul.
- Bulgarova, M. (1995). Nogay kahramanlık destanları ve Manas destanındaki ortak motifler hakkında. Uluslararası Manas Destanı ve Etkileri Bilgi Şöleni, Ankara.
- Chadwick, N. K., & Zhirmunsky, V. (Eds.). (1969). Oral epic of Central Asia.

- Çandaroğlu, G. (1977). Türk destan kahramanları. İstanbul: And Yayınları.
- Çetin, İ. (1998). Türk destan kahramanları ve Köroğlu. Milli Folklor, 39, 46–52.
- Çobanoğlu, Ö. (2003). Türk dünyası epik destan geleneği. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2011). Türk dünyası epik destan geleneği. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Dilek, İ. (2004). Altay destanları 1. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilek, İ. (2007). Altay destanları 2. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilek, İ. (2007). Altay destanları 3. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Düzgün, Ü. K. (2007). Başkurt destanlarının tipolojisi (Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara).
- Düzgün, Ü. K. (2012). Türk destanlarında merkezi kahraman tipinin tipolojisi. Folklor/Edebiyat, 18(70), 9–46.
- Ebulgazi Bahadır Han. (n.d.). Şecere-i Terakkime Türklerin soy kütüğü (Haz. M. Ergin). İstanbul: Kervan Kitapçılık.
- Elçin, Ş. (1963). Köroğlu'nun Kuyuluk rivayeti. Türk Folklor Araştırmaları, Mayıs.
- Elçin, Ş. (1986). Halk edebiyatına giriş (2. baskı). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ekici, M. (1995). Dede Korkut tesirinde teşekkül eden halk hikayeleri. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Ekici, M. (2004). Türk dünyasında Köroğlu (İlk Kol): İnceleme ve metinler. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Encyclopaedia Britannica. (2024). Turkic mythology. <https://www.britannica.com/topic/Turkic-mythology>
- Ergin, M. (1989). Dede Korkut kitabı 1. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, M. (2003). Orhun abideleri. İstanbul: Hisar Yayınları.
- Ergun, P. (2011). Hakas destancılık geleneği ve Ay Huuçin. Konya.
- Ergun, P. (2012). Türk kültüründe ağaç kültü. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Eliade, M. (1993). Mitlerin özellikleri (S. Rifat, Çev.). İstanbul.
- Fedekar, S. (2003). Özbek destan geleneği ve Rüstem Han Destanı (Doktora tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir).
- Gelayeva, A. (1995). Karaçay-Malkarların kahramanlık destanları “Nart”ların “Manas”taki paralelleri. Uluslararası Manas Destanı ve Etkileri Bilgi Şöleni, Ankara.

- Gezer, Ş. (2017). Kırgız destanlarında mitolojik unsurlar (Doktora tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri).
- Gökdağ, B. A., & Üçüncü, K. (2007). Başlangıcından günümüze Türk destanları. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gökyay, O. Ş. (1973). Dedem Korkudun Kitabı. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını.
- Gömeç, S. (2009). Türk destanlarına giriş. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Gülensoy, T. (2002). Manas destanı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İbrayev, Ş. (1998). Destanın yapısı (A. A. Çınar, Akt.). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1998). Türk millî kültürü. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kaçalın, M. S. (2006). Dedem Korkut'un Kazan Bey Oğuz-nâmesi. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Kaplan, M. (1979). Oğuz Kağan Destanı. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaca, O. S. (2007). Kazak destanları 3. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Köprülü, M. F. (2011). Türk edebiyatı tarihi. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022). Türk destanları. <https://www.ktb.gov.tr/TR-96354/turk-destanlari.html>
- Mahir, B. (1973). Köroğlu destanı (Haz. M. Kaplan, M. Akalın & M. Bali). Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Mahir, B. (1973). Köroğlu destanı (M. Kaplan, M. Akalın & M. Bali, Haz.). Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Mirzaoğlu, F. G. (2005). Türklerde mitolojik unsurlar. Türkbilig Türkoloji Araştırma Dergisi, (10), 34–53.
- Milli Folklor Dergisi. (2024). <https://millifolklor.com/>
- Ögel, B. (1971). Türk mitolojisi (Cilt 2). Ankara.
- Ögel, B. (1978–1987). Türk kültür tarihine giriş (9 cilt). Ankara.
- Ögel, B. (1983). Türk mitolojisi (Cilt 1). Ankara.
- Özcan, D. (2011). Kazak batırlık destanları üzerine bir inceleme (Doktora tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir).
- Özkan, F. (1997). Altın Arıç destanı. Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Yardım Vakfı, Bilig Yayınları.
- Özkan, N. (2007). Gagavuz destanları. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özsoy, B. S. (2006). Dede Korkut kitabı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Paksoy, H. B. (2007). Türk destanlarının kimliği. Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, 4(2), 31–35.

- Roux, J. P. (1999). Altay Türklerinde ölüm (A. Kazancıgil, Çev.). İstanbul.
- Sadikov, A. (1990). Kırgız edebiyatı. Taşkent: Mektep Basımevi.
- Sakaoğlu, S. (1998). Dede Korkut Kitabı: İncelemeler, derlemeler, aktarmalar (2 cilt). Konya.
- Sakaoğlu, S., & Duymaz, A. (Ed.). (2006). İslamiyet öncesi Türk destanları. İstanbul: Ötüken Neşriyat
- Şahin, E. (2007). Hakas destanı Altın Çüs: Giriş-metin-aktarma-dizin. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Şayhan, F. (2015). Altay destan kahramanlarının mitik serüveni (erginlenme-olgunlaşma) (Doktora tezi, Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan)
- Sümer, F. (1997). Türk cumhuriyetlerini meydana getiren eller ve Türk destanları. İstanbul: Ders Kitapları Yayınları.
- Tezcan, S., & Boeschoten, H. (2001). Dede Korkut Oğuznameleri. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tavkul, U. (2001). Karaçay-Malkar Nart destanlarında olağanüstü doğum motifi. Türk Dünyası Dergisi, (11), Bahar.
- Tavkul, U. (2004). Karaçay-Malkar destanları. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Togan, Z. V. (1972). Oğuz Kağan destanı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Togan, Z. V. (n.d.). Bozkurt efsanesi. Türkler Ansiklopedisi, 3, 981-985.
- Türk Dil Kurumu. (2023). Destan. <https://sozluk.gov.tr/>
- Yıldız, N. (2009). Türk destan geleneği. Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, 6(1), 7-15.
- Yetiş, K. (n.d.). Destan. İslam Ansiklopedisi, 9, 202-205.
- Yoldaşoğlu, F. (2000). Alpamış destanı (Çev. A. Ş. Canpolat & A. Öz). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Yüksel, Z. (1995). Kırım-Türk destanlarından Ediğe ile Manas destanında yer alan benzer unsurlar. Uluslararası Manas Destanı ve Etkileri Bilgi Şöleni, Ankara.

KENAN ÇARBOĞA

Şair, Yazar, Akademisyen

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Türk Dünyası Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü olan şair, ortak Türk edebiyatının oluşması için çeşitli edebî eserler kaleme aldı. Ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliğinde bulunarak yurt içinde ve yurt dışında çeşitli konferanslar verdi; panel, sempozyum ve şiir şölenlerine katıldı. Yurt içi ve yurt dışında yayımlanan birçok dergide yazarlık yaptı. Katıldığı radyo ve televizyon programlarıyla Ortak Türk edebiyatının oluşmasına katkı sağladı. Kültür, sanat ve eğitimle ilgili uluslararası çalışmalarda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni temsilen yer aldı. Türk dünyasıyla ilgili yapmış olduğu çalışmalardan dolayı Türk ülkeleri tarafından ödül ve madalyalarla taltif edildi. Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcısı olarak kabul edilmiş olup halk şairi unvanına sahiptir.

Kitapları:

- Süt Rengi Düşler (2006, Ankara)
- Az Kaldı (2008, Ankara)
- İpek Yolunun İncisi (Komisyon, 2012)
- Korkutnâme (Beş Boy) (2015, Ankara)
- Muştı (2015, Ankara)
- Şiir Dilinde Nasreddin Hoca Hikâyeleri (2016, Ankara)
- Çocuklar Çiçek Açtı (2016, Ankara)
- Ya Kıyam Et Ya Kıyamet (2017, Ankara)
- Geleneksel Türk Zekâ Oyunları Öğretimi (2017, Ankara)
- Turan Aşkı (2020, Bakü)
- Samed Vurgun'dan Seçme Şiirler (Ankara, 2020)
- Fransız Kahramanlık Tarihi-Dünyanın En Hızlı Okunan Kitabı (Ankara, 2020)
- Korkutname (Tamamı) (Ankara, 2020)
- Konuşan Taşlar (Ankara, 2020)
- Abay'dan Seçme Şiirler (Ankara, 2021)
- Mikail Müşfik'ten Seçme Şiirler (Sivas, 2021) .Âşık Elesger (Ankara, 2021)
- Destan Çağı (Ankara, 2021)

- Ahmed Cavad'dan Seçme Şiirler (Ankara, 2022)
- Almas Yıldırım'dan Seçme Şiirler (Ankara, 2022)
- Olcas Süleymanov Seçme Şiirler (İstanbul, 2024)
- Şaman Ateşi (Ankara, 2024)
- Kurtların Şarkısı Sandor Petöfi (Sivas, 2025)

Türk Dünyasından Aktarmaları:

1) *Kırgızistan:*

Alikul Osmanov, Kojogeldi Kultegin (Kuluyev)

2) *Kazakistan:*

Jambıl Jabayev, Olcas Süleymanov, Abay Kunanbayev, Mukağali Makatayev

3) *Azerbaycan:*

Cafer Cabbarlı, Mikail Müşfik, Samed Vurgun, Ahmed Cevad, Almas Yıldırım, Hidayet Orucov, Deyanet Osmanlı, Mahire Hüseynova, Ramiz Rövsen, Âşık Elesger.

4) *Başkurdistan:*

Mustay Kerim

5) *Macaristan:*

Sandor Petöfi

TÜRK AKADEMİSİ

Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı

TASAV.ORG

[f](#) [x](#) [turkakademisi](#)